

# FJALOR PELLAZGJIK

BERZH PIRANJANI

**SHQIPJA DHE ARMENISHTJA**  
**Motra apo Kushërira?!**

Pëmbledhje fjalësh të ngjashme

---

TIRANË, 2022

---

**BOTIMET M&B**



**BERZH PIRANJANI**

# **FJALOR PELLAZGJIK**

**SHQIPJA DHE ARMENISHTJA**  
**Motra apo Kushërira?!**

(Pëmbledhje fjalësh të ngjashme)

**BOTIMET M&B**

TIRANË, 2022

Përgatiti për shtyp: Berzh Piranjani  
Redaktoi: Berzh Piranjani  
Art Grafik: Orest Muça

ISBN 978-9928-353-65-8

Mundësuan botimin:  
Berzh dhe Varuzhan Piranjani

Çdo përdorim ose ribotim i këtij libri për qëllime komerciale ndalohet.

## **BOTIMET M&B**

Rr. "Isa Boletini", Pall. "Planet X", Nr.12.

Tel. (04) 22 33 283. Cel: 069 20 68 603

E-mail: [info@mbootime.com](mailto:info@mbootime.com) / [mbootime@gmail.com](mailto:mbootime@gmail.com)

[www.mbootime.com](http://www.mbootime.com).

*Na ndiqni në FB: M&B - Botime dhe Studio Grafike*

## PËRMBAJTJA

1. Parathënie .....	5
2. Fjalori përmbledhës .....	11
3. Robert Ellis: “Fjalë Shqipe që kanë lidhje me gjuhën Armene” .....	43
4. Marika Butskhrikidze: “Studjuesja Gjeorgjiane: Ngjashmëri intriguese ndërmjet Shqipes dhe Armenishtes” .....	85
5. Hraç Martirosian .....	93
6. Berzh Piranjani	
A. “Fjalë Shqipe të ngjashme me ato Armene” .....	103
B. Fjalë të gjuhës Shqipe të ngjashme me ato të gjuhës Armene, të gjuhës Turke, Perse apo edhe Arabe .....	115
7. Vrojtme dhe Interpretime fjalësh të veçanta .....	120
8. Në vend të mbylljes: Pema e gjuhëve Indoeuropiane .....	139
9. Literatura e përdorur .....	156

“Tambovcevi (Tambovtsev, 2003) theksoi,  
se një qënie humane është në gjendje të perceptojë  
nëse një gjuhë e caktuar mund të tingëllojë e ngjashme  
me gjuhën e tij amtare,  
pa arritur të kuptojë kuptimin (fq. 775),  
dhe kjo është një perspektivë që haset rrallë të përdoret.”

Vahan Setian: “Armenian origins of Basque”

# PARATHËNIE

Ky shkrim, që në fakt do të ishte më e saktë të quhej një grumbullim fjalësh të ngjashme të gjuhës Shqipe me ato Armene dhe një përpjekje për t'i sistemuar ato, e ka zanafillën në fundin e viteve 80 dhe në fillim të viteve 90 të shekullit të kaluar, në atë periudhë kur jeta ekonomike shqiptare dukej sikur kishte filluar të qëndronte në vend, kur dukej sikur asgjë nuk lëvizte në jetën normale, dhe e vetmja mënyrë për të thyer monotoninë e jetës shoqërore ishte leximi i librave apo ndonjë aktivitet sportiv. Për moshën time, natyrisht, kjo e dyta ishte pak si e përpjetë, kështu që merret me mend se leximi do të zinte vendin kryesor në aktivitetin tim për të kaluar kohën e lirë, që në atë periudhë duhet thënë që e kisha me shumicë. Një ndër idetë, që më erdhi ndër mend asokohe dhe që m'u duk shumë interesante, ishte që ta shfrytëzoja kohën për të rifreskuar gjuhën Armene, gjuhë të cilën dikur në vegjëlinë time ma patën mësuar gjyshërit nga ana e tim eti dhe që me kohë, që nga vdekja e gjyshërve, nga mospërdorimi, pothuajse e kisha harruar. Për më tepër që në bibliotekën e tim eti kishte edhe një sasi librash të autorëve Armenë dhe në gjuhën Armene. Kjo ide m'u duk shumë interesante dhe propozonte një preokupim afatgjatë ashtu siç dukej se po e kërkonte koha.

Rifillova me Abetaren, studjova një gramatikë të vjetër, që gjeta në sirtarët e tim eti, dhe ja ku vendosa të lexoj. Libri i parë, që kapa dhe që m'u duk më interesant, ishte një libër historik, historia e

luftës së popullit Armen në vitet 450 të erës sonë kundër perandorisë Persiane që synonte ta nënshtronte. Historia bënte fjalë për një luftë në vetmbrojtje të pavarësisë së popullit Armen nën udhëheqjen e udhëheqësit legjendar Vaçakan, luftë në të cilën ky i fundit vritet, por që në finale pati si përfundim një marrëveshje paqeje ndërmjet dy vendeve, nëpërmjet së cilës garantohej pavarësia e popullit Armen. Një lloj historie e ngjashme me “Historia e Skënderbeut” të shkruajtur nga Fan Noli.

Çuditërisht, gjatë kohës që lexoja, sa më tepër shkoja përpara aq më tepër më dukej se kjo gjuhë nuk ishte e panjohur për mua. Fillimisht e justifikova me faktin se kjo nuk kishte qenë e panjohur për mua, dhe se kisha të bëja me një rikthim të një kujtimi, që kishte qenë i depozituar prej kohësh në një kënd të harruar të trurit tim që nga vegjëlja e hershme. Dhe kjo ishte e vërtetë, pasi edhe vetë një pjesë e fjalëve më rikujtoheshin me theksimin e bërë nga gjyshja apo gjyshi im.

Por ajo që më bënte më tepër përshtypje ishte fakti se në atë libër hasa edhe në shumë fjalë, që ngjasonin në mënyrë të habitshme me fjalët e gjuhës Shqipe, si në shqiptim ashtu edhe në kuptim; po përmend dy-tre prej tyre: girxh për gërxxh, im për im, ajn për ai, ajo, etj.

Dhe atëhere më erdhi ndër mend një kujtim interesant, tepër i harruar për momentin, por që pastaj më rrihte gjithë kohës si çekan mbi kokë, sa më tepër zhytesha në botën e shkrimit Armen.

Ne banonim në të njëjtën hyrje me gjyshin dhe gjyshen nga ana e babait. Në raste të grumbullimeve familjare me miq të familjes, ata të dy në përgjithësi nuk ishin të pranishëm, me përjashtim të rasteve kur bëhej fjalë për njerëz që i njihnin mirë dhe prania e të cilëve u jepte kënaqësi. Më tepër shfaqeshin për të respektuar miqtë dhe pastaj mbylleshin në dhomën e tyre, pasi edhe shqipen nuk kishin arritur ta kuptonin dhe flisnin mirë. Në raste të veçanta, kur i ngjiste ambienti, gjyshi qëndronte më gjatë, dhe herë pas here i

kërkonte tim eti t'i përkthente apo sqaronte ndonjë moment që i dukej interesant.

Në një nga këto raste, në të cilat qëllova të isha i pranishëm, dëgjoj gjyshin që i thotë tim eti armenisht me zë të ulët, teksa dëgjonte miqtë që flisnin shqip: “çudi e madhe; i dëgjoj teksa flasin dhe më duket sikur i kuptoj, por në fakt nuk kuptoj asgjë nga ato që thonë.”

Të njëjtën ndjenjë fillova të përjetoja edhe unë ndërkohë që lexoja atë libër. Lexoja dhe më dukej e lehtë, por nuk mund të bëja dot përpara pa ndihmën e fjalorit. Aty më lindi ideja që të hedh në një bllok të vogël këto lloj fjalësh, të cilat më dukeshin të njohura, por të cilave nuk u a dija kuptimin, dhe që vetëm pas përkthimit vija re që afëria në shqiptim rezultonte shpesh e tillë edhe në kuptim.

Këtë gjë e përsërita edhe me librat e tjerë, që lexova më pas, por thjesht në mënyrë mekanike, pa ndonjë qëllim të përcaktuar, përveçse si një kuriozitet.

Kjo gjë vazhdoi deri aty nga fillimi i vitit 1993, pas së cilës filloi një jetë intensive e zënë me punë dhe probleme të tjera familjare, e cila nuk linte kohë të lirë për t'u marrë me aktivitete, të cilat nuk i shërbenin interesave të ngushta thjesht ekonomike e familjare.

Afro 20 vjet më pas, aty rreth vitit 2012, mënyra ime e jetesës kishte marrë një tjetër rrjedhë; tashmë kisha më tepër kohë të lirë.

Instiktivisht m'u rizgjua interesi i dikurshëm.

Dhe duke nxjerrë nga sirtarët dhe raftet e librave materialet me të cilat isha marrë dikur, më lindi një ide joshëse; po sikur me të gjitha ato fjalë e shënime të nxjerra përgjatë kohës të bëja një fjalorth të vogël Armenisht-Shqip. Në mos shërbetë për gjë tjetër, të paktën te mbetet si kuriozitet!

Megjithatë, para se t'i hyja kësaj pune, shkova në Bibliotekën Kombëtare, që të sigurohesha, që një material i tillë nuk ndodhesh aty, pasi nuk do t'ja vlente një lodhje e kotë. Dhe pasi u binda për realitetin që ekzistonte aty, fillova këtë punë, e cila të them të drejtën

më zgjati rreth një vit. Kjo punë e parë ishte tepër e lodhshme por edhe tepër tërheqëse; e lodhshme sepse po ecja në një terren të panjohur dhe për këtë arsye shumë ngadalë, dhe nga ana tjetër tepër tërheqëse pikërisht sepse ishte një rrugëtim interesant nëpër të panjohurën. Dhe përveç kësaj, më largonte vëmendjen nga një realitet shoqëror depresiv e tepër monoton.

Realizimi i botimit të tij, që nuk ishte tjetër veçse një libërth i vockël, një fjalorth Armenisht – Shqip me rreth 2000 fjalë, më dhuroi një kënaqësi të rallë, shijen e së cilës e ndjej edhe sot.

Ky moment shënoi fillimin e një rrugëtimi të pandalshëm drejt një aventure interesante, gjurmimit në të kaluarën e largët Dhe ashtu, siç tërhiqen fëmijët nga filmat me dinosaurët parahistorikë, ashtu më tërhoqën edhe mua shkrimet mbi historinë e lashtë njerëzore, mbi mënyrën e tyre të jetesës, mbi mënyrën e komunikimit ndërmjet tyre, dhe shumë kuriozitete të tjera që të tërhiqnin sa më shumë zhyteshe në këtë fushë.

Interneti, librat e reklamuar në Amazon, etj. hapën horizonte të shumta vështrimi dhe njohjeje.

Dhe pa dashur, një ditë fare rastësisht, dhe në një libër fare rastësisht, lexova një shprehje:

“Tambovcevi (Tambovtsev, 2003) theksoi, se një qenie humane është në gjendje të perceptojë nëse një gjuhë e caktuar mund të tingëllojë e ngjashme me gjuhën e tij amtare, pa arritur të kuptojë kuptimin (fq. 775), dhe kjo është një perspektivë që haset rrallë të përdoret.”

(Nxjerrë nga libri: Vahan Setian: “Armenian origins of Basque”, 2017, Fq. 60)

Pikërisht, kjo shprehje më riktheu shumë e shumë vite pas në kohë, duke më rikujtuar atë ndjesi që kisha përjetuar teksa merresha me lexime në gjuhën Armene, ndjesi që papritmas e gjeta të formuluar e të shprehur në mënyrën e vet më domethënëse.

Përputhej pikë për pikë me atë që kishte dashur të shprehë im gjysh shumë vite më parë.

Dhe vendosa.

Ajo që kisha lexuar për historinë pellazgjike të popullit shqiptar, për gjuhën shqipe si gjuhë nga më të vjetrat e degës Indo-Europiane të gjuhëve dhe pasardhëse direkte e gjuhës pellazgjike, ajo që kisha lexuar për ngjashmërinë e saj, krahas të tjerave, edhe me gjuhën Armene, eksperiencia ime personale në këtë fushë, më bindën se midis Shqipes dhe Armenishtes kishte më shumë afëri nga sa prezantonin, për më tepër, ata që nuk kishin asnjërin prej tyre gjuhë amtare.

Do desha të theksoj dy momente nga më të rëndësishmet, që ndikuan në lindjen e kësaj krijese në formën, që po shfaqet sot:

I pari, që është edhe i pari në rradhë kohore, ka të bëjë me një takim të organizuar me studjuesen me origjinë Gjeorgjiane, Marika Butskhrikidze, në Prishtinë, e cila më habiti me faktin, që edhe duke mos pasur asnjërin prej tyre gjuhë amtare, kishte dalluar ngjashmëri midis tyre, i kishte studjuar ato dhe ndërkohë e ndiqte me interes këtë çështje.

Për të dytin duhet falenderuar zhvillimi i teknologjisë informative, i cili më mundësoi rënien në kontakt me veprën e Robert Ellis “The Armenian origin of the Etruscans” London, 1861.

Të dy këto momente, më forcuan akoma më tepër bindjen se nuk kisha të bëja me një ndjesi, por me një realitet që e kishin parë edhe të tjerë shumë kohë para meje dhe vazhdonin ta shihnin edhe bashkëkohas të mi.

U përpoqa t’i analizoj duke i bërë pjesë të kësaj përmbledhjeje, dhe mendoj se në këtë mënyrë u kam shprehur falenderimet dhe konsideratën time më të lartë për veprën e tyre.

Duke i qenë mirënjohës gjithë atyre që kanë punuar e vazhdojnë të punojnë në këtë drejtim, duke pasur konsideratën më të lartë edhe

për formimin e tyre profesional, të shprehur në vepra me vlerë të konsiderueshme njohëse shkencore, duke respektuar edhe kohën time të vyer kushtuar kësaj çështjeje, duke shprehur vlerësimin tim më të lartë për të gjithë ata, që kontribuan me veprat e tyre në shtytjen që mora për të hedhur në letër gjithë sa më poshtë do të vijojë, shpreh bindjen, se koha do tregojë se ndërmjet Shqipes dhe Armenishtes ka aq shumë ngjashmëri, sa do të jetë e vështirë të dallohet se kush është motra e madhe dhe kush e vogla, në mos qofshin binjake.

**Berzh Piranjani**

P.S.

*“Zhvillimi shumë i vonshëm i Shqipes së shkruar përbën sa fatkeqësi ashtu edhe një mrekulli, si për vetë popullin shqiptar, ashtu edhe për mbarë qytetërimin, të paktën, atij European.*

*Përbën fatkeqësi pasi la në errësirën e harresës një komb dhe një gjuhë për një kohë të gjatë, duke i mohuar qytetërimin një mundësi më tepër zhvillimi dhe nga ana tjetër një mrekulli, pasi në errësirën e harresës, ndën pluhurin e kohërave të dhunshme, ruajtën të pacënuar një komb dhe një gjuhë të lashtë.*

*Një diamant mbase, që po të pastrohet me kujdes, do të pasqyrojë aq dritë sa të mposhte errësirën, që rrethon atë pjesë të hapësirës historike Europiane lidhur me formimin e kombeve dhe gjuhëve Europiane”*

# FJALORI PËRMBLEDHËS

(Fjalë të gjuhës Shqipe të ngjashme me ato të gjuhës Armene)

## Shqip

**a** (dial.) (është, është, asht)

**acar** (ftohtë, cingërrimë)

**acar** (ftohtë, cingërrimë)

**afër** <sup>(1)</sup>

**ago** <sup>(1)</sup> (Zot) ???

**ag, agim: agon**

**ahur** <sup>(1)</sup> (**haur**)

**ai, ay** <sup>(1)</sup>

## Armenisht

**է** (e) = është

**սար** (sarr) = ngricë, ftohtë, i akullt

**ցուրտ** (curt, curd) = ftohtë

**հույ** (hup, hub) = afër, i ardhshëm

**հայտն** (hpavor, hbavor) = prekje, takim

**հարու** (hpum, hbum) = afrim, takim

**նզի** (vogi, voki) = shpirt

**հոգի** (hogi, hoki) = shpirt

**օղի** (oghi, ohi) = raki, spirit

**ակ** (ak, ag) = burim, fillim; gur i çmuar

**ստալ** (stallë) = stallë kafshësh shtëpiake

(*Shënim BP*: kjo e dyta mbase është

edhe – **Aj** – që vazhdon të përdoret

në gjuhën e folur akoma edhe sot në veri

të Shqipërisë, gjithmonë me kuptimin

-Ai); [ai <sup>(1)</sup> (ay,aju,aj) - սյղ (ajt) = ai]

[ai <sup>(1)</sup> (ay,aju,aj) - սյղ (ajn) = ai]

<b>ala, ala</b> <sup>(1)</sup> – (shpejt, vrik) ???	<i>վաղ վաղ</i> (vah vah) = vrik, me shpejtësi, shpejt-shpejt
<b>all, alle</b> (ngjyrë kuq i ndezur)	<i>ալ</i> (al) = (ngjyrë kuq i ndezur, kuq ngjyrë alle) <i>ալաւալ</i> (alanal) = skuqet, përflaket
<b>alpin</b> (i Alpeve)	<i>ալպաւ</i> (alpjan, albjan) = alpin, malor
<b>amële</b> <sup>(1)</sup> (i ëmbël)	<i>համեղ</i> (hameh, hamegh) = i shijshëm
<b>andej</b>	<i>այնեղ</i> (ajndeh, andeh) = andej
<b>anë</b> <sup>(1)</sup>	<i>ափ</i> (ap) = anë, breg, skaj
<b>anije</b>	<i>նավ</i> (nav) = anije
<b>arë</b> <sup>(1)</sup> (fushë bujqësore)	<i>արտ</i> (art, ard) = fushë <i>վայր</i> (vajr) = poshtë, vend, tokë
<b>arë</b> (tokë bujqësore)	<i>ար</i> (arr) = pjesa e dheut që ngrihet gjatë lërimit të tokës; plis
<b>argjend</b>	<i>արծաթ</i> (arcata, arxat) = argjend
<b>argjilë</b> <sup>(2)</sup>	<i>կավ</i> (kav; gav) = argjilë ???
<b>ari</b> <sup>(1)</sup> <sup>(2)</sup> (Arushë – ari femër)	<i>արջ</i> (arxh, arç) = ari
<b>arixhi</b> (arxhi)	<i>արջ</i> (arxh, arç) = ari (???)
<b>arkë</b>	<i>արկղ</i> (arkh; argh) = arkë
<b>arnoj</b> <sup>(1)</sup>	<i>արնել</i> (arnel) = marr
<b>azat</b> (i lirë, i lëshuar (frerësh)	<i>ազատ</i> (azat, azad) = i lirë, i lëshuar (frerësh)
<b>azgan</b> (trim, i fuqishëm, vigan)	<i>ազգան</i> (azgakan, azkagan) = farefis, i afërm; soj, i fisëm
<b>babagysh</b>	<i>պապ</i> (pap, bab) = gjysh, babagysh
<b>bakër</b>	<i>պահն</i> (pëhinx, bëhinc) = bakër
<b>bamje</b>	<i>բամի</i> (bamia, pamia) = bamje
<b>ban</b> (banet, bën, bëhet)	<i>բանել</i> (banel, panel) = bëj, punoj

<b>ban*</b> (banet, bën, bëhet)	<i>wútl</i> (anel) = baj, bëj
<b>bardhë</b> (i,e)	<i>uyhnuwl</i> (spitak, shidag) = (i, e) bardhë, zbardhur
<b>bark</b> (pjesë e trupit të njeriut)	<i>uywrl</i> (park, barg) = thes, shportë, çantë
<b>barth</b> <sup>(1)</sup> (bardhë)	<i>pnl</i> (burr, purr) = gips, shkumës
<b>bathë</b>	<i>fwllw</i> (bakla, pagla) = bathe
<b>bats</b> <sup>(1)</sup> (bacë)	<i>fwntylh</i> (matçeli, matçil) = i pranueshëm
<b>bëj, baj, bani</b> <sup>(1)</sup>	<i>fwg</i> (bac, pac) = i hapur
<b>beli</b> <sup>(1)</sup> (bel, lopatë)	<i>fwj</i> (baj, paj) = folje; vepror
<b>bën</b> (bënet bëhet)	<i>fwú</i> (ban, pan) = gjë, send
<b>bërtas</b> (thërras)	<i>wtl</i> (pehel, behel) = gërmoj
<b>bir</b> (djalë)	<i>rltl</i> (ënel) = me bë
<b>bjere*</b> (sille)	<i>ynnwyl</i> (porral, borral) = bërtas, klith (brohoras)
<b>bletëz</b> <sup>(3)</sup>	<i>nrlh</i> (vorti) = bir, djalë
<b>botë</b> <sup>(3)</sup>	<i>flp</i> (ber, per) = bjere, sille
<b>breth</b> <sup>(3)</sup> (endem, sorollatem)	(mënyra urdhërore) (barte!)
<b>breth</b> <sup>(3)*</sup> (pemë)	<i>wtlml</i> (meghu, mehu) = bletë
<b>brohoras</b> (thërras)	<i>wrlhwh</i> (ashk'harh, ashhark) = botë
<b>bronz</b>	<i>rlwhwntl</i> (t'hap'harrel, taparrel)
<b>buf</b>	= endem, sorollatem
<b>bukë</b> <sup>(1)</sup> (Shih R. Ellis, fq 15)	<i>tlúh, tltlúh</i> (jeghevni, jehevni) = pemë
<b>bukhar</b> <sup>(1)</sup> (oxhak, vatër ngohjeje)	<i>ynnwyl</i> (porral, borral) = bërtas, klith (brohoras)
<b>bukuroshe</b> (hyri, peri)	<i>prnúq</i> (bronz, pronz) = bakër
	<i>pl</i> (bu, pu) = buf
	<i>hwg</i> (hac) = bukë ???
	<i>pnlhwh</i> (buhari, puhari)
	= kënd oxhaku, sergjen mbi oxhak
	<i>hnlh</i> (huri, hyri) = bukuroshe, hyri, peri

<b>burim</b> <sup>(2)</sup>	<i>աղբյուր</i> (aghpju'r, ahpju'r] = burim
<b>byrazer</b>	<i>եղբայր</i> (jehbajr, jehpajr, jeghpajr) = vëlla
<b>carac</b> (pemë me ... F.GJ.SH.)	<i>գարասի</i> (carasi) = mështeknë
<b>cerlë</b> <sup>(1)</sup> (Cirlë -lloj zogu si mullenja)	<i>աարեղ</i> (sarek, sareg) = gargull, tushë <i>աարեաղ</i> (sarjak, sarjag) = gargull, tushë
<b>cicë</b> <sup>(1)</sup> (sisë)	<i>ծոց</i> (xoc) = gji, kraharor
<b>cicë</b> (sisë, gji)	<i>ծիծ</i> (cic, xix) = sisë, gji (gjoks gruaje) <i>սոսիք</i> (sdink, stink) = gjinjtë
<b>cik</b> (cik më cik, plot e përplot)	<i>ձիգ</i> (cig, cik) = tendosur; ngushtë
<b>cingërë</b> <sup>(1)</sup> (cingërimë)	<i>ձյուլ</i> (cjun) = borë <i>ձւտն</i> (cmerr) = dimër <i>ցուրտ</i> (curt, curd) = ftohtë
<b>cinguli</b> <sup>(1)</sup> (Cingëll - lloj fiku i vogël)	<i>թուզ</i> (tuz) = fik <i>թզեղի</i> (tceni) = pemë fiku
<b>cohë</b> <sup>(1)</sup>	<i>չուխ</i> (çuha) = cohë e leshtë
<b>cucua</b> <sup>(2)</sup> (kapëz, biberon) cuc	<i>ծուծ</i> (cuc; xux) = palcë ???
<b>cung</b> <sup>(2)*</sup>	<i>ծուկ</i> (cunk, xung) = gju, gjuri
<b>culë</b> <sup>(1)</sup> (fyell, pipe)	<i>սուլե</i> (sulel) = fishkëllej, vërshtëllej
<b>çap</b> <sup>(1)</sup> (hap)	<i>չափ</i> (çap) = masë, dozë; hap (hapi i ecjes)
<b>çark</b> <sup>(1)</sup> (qark, rreth)	<i>շրջ</i> (shurçxh, shurç) = rreth, afro, përçark, afërsisht <i>շրջան</i> (shërxhan, shërçan) = rreth, qark, periudhë kohore
<b>çart</b> (përçart, shkallim, kllapi)	<i>ջարդ</i> (xhart, çart) = prishje, shkatërrim
<b>çartoj</b> (shkalloj, prishem menç)	<i>ջարդել</i> (xhartel, çartel) = prish, shkatërroj
<b>çartun</b> (i çartun, i shkalluar)	<i>ջարդված</i> (xhart, çart) = i prishur, shkatërruar, i dalë mendsh

**çbëj** (shbaj, .....F.GJ.SH.)

**çfarë ka?** (ç'ka?)

**çiban**

**çik** (një çikë, pak)

**çikë** <sup>(1)</sup> (pak)

**çikë** \* (vajzë, gocë)

**çikorre** (rradhiqe)

**çmim** (vlerë)

**çoban**

**çurg** (çurk uji, lëngu)

**dadë** (nanë - F.GJ.SH.)

**dado** (kujdestare fëmijësh)

**dafinë**

**dal** <sup>(3)</sup>

**dal** <sup>(3)\*</sup>

**dal** <sup>(3)\*</sup>

**dal** <sup>(3)\*</sup>

**dardhë**

**deki** <sup>(1)</sup>

**dele** <sup>(3)</sup>

**dell** <sup>(3)</sup> (nerv)

**dell** <sup>(3)\*</sup> (tejzë, tendinë)

**dëno**

*սյանել* (spanel, sbanel) = vras, asgjësoj

*ինչ կա* (inç ka, inç ga) = çfarë ka? Ç'ka?

*չիբան* (çiban, çipan) = çiban

*քիչ* (k<sup>h</sup>iç) = një çikë, pak

*քիչիկ* (k<sup>h</sup>içik, k<sup>h</sup>içig) = një çikë, pak (forma zvogëluose)

*սակավ* (sakav, sagav) = i pakët, pak

*աղիկ* (ahçik, ahçig) = çikë, vajzë

*ցիկորի* (cikori, cigori) = çikorre, rradhiqe

*գին* (gin, kin) = çmim

*չոբան* (çoban, çopan) = çoban

*չուր* (xhur, çur) = ujë

*տատ* (tat, dad) = gjyshe, nanë

*տատ* (tat, dad) = gjyshe

*դափնի* (dapni, tapni) = dafinë

*դալ* (turs gal, turs kal) = dal

*դալ* (gal, kal) = vij, arrij

*դալ* (gnal, knal) = dal, shkoj, iki

*դալ* (jelnel) = dal

*դարձ* (tanx, danc) = dardhë

*դավ* (dav, tav) = mashtrim

*դավանել* (davanel, tavanel) = mashtroj

*ճար* (voçk'har, voçchar) = dele

*ջիղ* (xhigh, xhieh, çigh, çih) = nerv

*ջիլ* (xhil, çil) = tejzë, tendinë

*տանջել* (tanxhel, dançel) = mundoj, torturoj, dënoj, ndëshkoj

<b>derë</b>	<i>դուր</i> (dur, tur) = derë
<b>derë, durë</b> <sup>(1) (3)</sup>	<i>դուր</i> (durr, turr) = derë
<b>derr</b> (në kuptimin; i fortë, kryeneç)	<i>տեր</i> (ter, der) = zotëri, zotërues, zot, pronar
<b>des</b> <sup>(1)</sup> (vdes); i dekuri	<i>դի</i> (di, ti) = kufomë, trup i pajetë, kërmë <i>դիակ</i> (diak, tiag) = kufomë, i pajetë, kërmë
<b>det</b> <sup>(3)</sup>	<i>ծով</i> (cov, xov) = det
<b>dhallë</b> <sup>(1) (3)</sup>	<i>թան</i> (tan) = qumësht i skremuar, dhallë
<b>dhallë</b> <sup>(3)*</sup>	<i>տերքալ</i> (serkash) = dhallë
<b>dham, dhëmb</b> <sup>(1)</sup>	<i>առաւ</i> (adam, atam) = dhëmb
<b>dhanë</b> (me dhanë) <sup>(2)</sup> <i>tam</i>	<i>տամ</i> (tam, dam) = jap <i>տալ</i> (tal, dal) = me dhanë
<b>dhe</b> (vend, dheu)	<i>տեղ</i> (deghe, deh) = vend; tokë; dhe, përdhe
<b>dhel për</b> <sup>(2)</sup> ahuës	<i>աղվես</i> (aghve's, ahve's) = dhel për
<b>dhembë</b> (dhëmb) <sup>(2)</sup> atamn	<i>առաւ</i> (atam, adam) = dhëmb
<b>dhëmpës</b> ??? <sup>(1)</sup> (Dhëmbës – rrashqelë, grabuja)	<i>դիմել</i> (dimel, timel) = i drejtohem dikujt
<b>dherë, derë</b> <sup>(1)</sup> (i hidhur, i thartë)	<i>դարր</i> (darrë, tarrë) = i hidhur, thartë
<b>dhi</b> <sup>(1)</sup>	<i>տիկ</i> (tik, dig) = lëkurë dhie <i>այծ</i> (ajc, ajx) = dhia
<b>dhi</b> <sup>(3)</sup>	<i>այծ</i> (ajc, ajx) = dhia <i>նոհազ</i> (nok'haz, nohaz) = dhi
<b>dhi</b> <sup>(3)*</sup>	<i>նոհազ</i> (nok'haz, nohaz) = dhi
<b>dhje</b> <sup>(3)</sup>	<i>ամոտ</i> (amot'h, amot) = mut, turp
<b>dhjetë</b> <sup>(3)</sup>	<i>տասë</i> (tasë, dasë) = dhjetë
<b>dijetar</b> (i mësuar)	<i>ուսյալ</i> (usja'l) = i ditur, i mësuar
<b>dimën, dimër</b> <sup>(1)</sup>	<i>ժամ</i> (xmerr, cmerr) = dimër
<b>ditë</b> <sup>(1)</sup>	<i>տիվ</i> (tiv) ditë; or (or) = ditë
<b>djalë</b>	<i>դեհա</i> (dëha, dëgha) = djalë

<b>djathë</b> <sup>(3)</sup>	<i>պանիր</i> (panir, banir) = djathë (ban hir – bën hirë)
<b>djeg</b>	<i>սաք</i> (tak, dak) = i nxehtë, i ngrohtë
<b>djersë</b> <sup>(3)</sup>	<i>քրտիկ</i> (k <sup>h</sup> ërtink <sup>h</sup> , k <sup>h</sup> ërdink) = djersë
<b>dorë</b> <sup>(1) (3)</sup>	<i>ճերք</i> (xerk <sup>h</sup> , cerk <sup>h</sup> ) = dorë
<b>dori'</b> (kalë qimekuq)	<i>ջորի</i> (xhori, çori) = mushkë
<b>dredh</b> <sup>(3)</sup>	<i>խուճուճել</i> (k <sup>h</sup> uçuçel, huxhuxhel)
<b>dredh</b> <sup>(3)*</sup>	<i>նլորել</i> (volorel) = dredh, përdredh
<b>drithë</b> <sup>(3)</sup>	<i>հացահատիկ</i> (hacahatik, hacahadig) = drithë
<b>drithë</b> <sup>(3)*</sup>	<i>հացաբոս</i> (hacabujser, hacapujser) = drithë
<b>drithë</b> <sup>(3)*</sup>	<i>տրորել</i> (trorrel, drorel) = fërkoj, thërmoj, gri
<b>dru/drū</b> <sup>(3)</sup>	<i>փայտ</i> (p <sup>h</sup> ajt, pajd) = dru
<b>dru/drū</b> <sup>(3)*</sup>	<i>անտառ</i> (antarr, andarr) = pyll; dru
<b>dru/drū</b> <sup>(3)*</sup>	<i>ստանդ</i> (ataghx, adahc) = lëndë drusore
<b>dru/drū</b> <sup>(3)*</sup>	<i>տախտակ</i> (tak <sup>h</sup> htak, dahdag) = dërrasë
<b>dru/drū</b> <sup>(3)*</sup>	<i>ծառ</i> (carr, xarr) = pemë; dru
<b>druse</b> <sup>(1)</sup> (druaj se)	<i>թերեւս</i> (tjerevs) = ka mundësi; ndoshta
	<i>գուցե</i> (guce, kuce) = ndoshta
<b>dudë</b> (man i zi)	<i>թուր</i> (tut) = man
<b>dyshek</b>	<i>դոշակ</i> (doshak, toshag) = dyshek
<b>e</b> (dhe, edhe) <sup>(1) (2)</sup>	<i>և, եւ</i> (jev) = e, dhe, edhe
<b>edhe</b> (e, edhe)	<i>էլի</i> (eli) = edhe, më, akoma
<b>end/ënd</b> <sup>(3)</sup>	<i>գործել</i> (gorcel, korxel) = punoj; end
<b>end/ënd</b> <sup>(3)*</sup>	<i>հյուսել</i> (hjusel) = end, thurr
<b>end/ënd</b> <sup>(3)*</sup>	<i>հնարել</i> (hnarel) = shpik, krijoj; end
<b>end/ënd</b> <sup>(3)*</sup>	<i>հորնել</i> (horinel) = shpik, krijoj; end
<b>enë</b> (mbajtëse, që mban)	<i>աման</i> (aman) = enë, mbajtëse (që mban)
<b>era</b> <sup>(2)</sup>	...???...(eran) = flad

<b>err</b> <sup>(2)</sup> erek	<i>էրէկն</i> (jereg'o, jerek'o) = mbrëmje, në të errur
<b>errë</b> <sup>(1)</sup> (errët, errësirë)	<i>էրէկն</i> (jereko, erego) = mbrëmje
<b>ers</b> <sup>(1)</sup> (erz, nder)	<i>հարգ</i> (harg, hark) = nder, respekt <i>հարգել</i> (hargel, harkel) = nderoj, respektoj
<b>ersëli</b> <sup>(1)</sup> (i nderuar, sedërli)	<i>հարգելի</i> (hargeli, harkeli) = i nderuar, i respektuar
<b>ëndërr</b> <sup>(2) (3)</sup> (geg.: - anerr)	<i>անուրջ</i> (anurxh, anurç) = ëndërr
<b>ëndërrë</b> <sup>(3)*</sup> (geg.: anërr)	<i>էրազ</i> (jeraz) = ëndërr
<b>është</b> (asht, e, o)	<i>է</i> (e) = është
<b>fat</b>	<i>բախտ</i> (baht, pahd) = fat, fatmirësi (baft = fat – F.GJ.SH. – fq. 24)
<b>ferrë</b> (gjëmbaç)	<i>փուշ</i> (push) = ferrë, gjëmbaç
<b>fjalë</b> <sup>(3)</sup>	<i>բար</i> (barr, parr) = fjalë
<b>fjalë</b> <sup>(3)*</sup>	<i>խոսք</i> (k'hosk, hosk) = fjalim; fjalë
<b>ftua</b> <sup>(1) (frut)</sup>	<i>պտուղ</i> (ptugh, ptuh, bdugh, bduh) = frut <i>սերկլիլ</i> (serklil, serglil) = ftua
<b>gacë</b> (thëngjill)	<i>կայծ</i> (kajc, gajx) = shkëndijë, xixëllim
<b>gaforre</b> <sup>(1)</sup>	<i>խեցեմորթ</i> (hecemort) = guaskë deti <i>ծովախեցետին</i> (covahecgetin, xovaheckedin) = gaforre
<b>gajret</b> (durim, qëndrueshmëri)	<i>կայուն</i> (kaju'n, gaju'n) = i qëndrueshëm, i fortë.
<b>gëlër</b> ??? <sup>(1)</sup> (gëloj, gëlltis, gëllir, gëllenkë) (gëllir = me pastrue)	<i>հաղթել</i> (hahtel, haghtel) = fitoj, marr <i>յաղթել</i> (hahtel, haghtel) = fitoj, marr <i>կալնել</i> (kalnel, galnel) = kap, zë <i>կալսել</i> (kalsel, galsel) = shij (në lëmë) <i>կայթել</i> (kajt'hel, gajt'hel) = kërcej, hidhem
<b>gënjej</b> <sup>(1)</sup>	<i>նենգել</i> (nengel, nenkel) = mashtrij, bëj me hile <i>խաբել</i> (hapel, habel) = gënjej
<b>germë</b>	<i>գիր</i> (gir, kir) = germë
<b>gërryëj</b> (kruaj)	<i>քորել</i> (k <sup>h</sup> orel) = kruaj

<b>gërthas</b> (thërras)	<i>կանչել</i> (kançel, gançel) = thërras, bërtas
<b>gërxxh</b> (grykë mali)	<i>կիրճ</i> (girç, girxxh) = gërxxh, grykë mali
<b>gështenjë</b> <sup>(2)</sup> kask-eni	<i>կասկենի</i> (kaskeni; gasgeni) = gështenjë kali; (pemë, që quhet gështenjë kali)
	<i>շագանակ</i> (shaganak, shakanag) = gështenjë (fruti)
<b>gëzof</b> <sup>(1)</sup>	<i>կաշի</i> (kashi, gashi) = lëkurë
<b>gjalpë</b> <sup>(3)</sup>	<i>կարագ</i> (karag, garak) = gjalp
<b>gjalpë</b> <sup>(3)*</sup>	<i>յուղ</i> (jug'h, juh) = vaj; gjalp
<b>gji</b> <sup>(1)</sup> (gjiri)	<i>գիրկ</i> (girk, kirg) = gji, përqafim
<b>gjizë</b> <sup>(1)</sup>	<i>կաթ</i> (gat, kat) = qumësht
	<i>կիթ</i> (kit, git) = mjelje, të mjelët
	<i>ժաշիկ</i> (zhazhik) = gjizë
	<i>կաթնաշոր</i> (katnashor, gatnashor) = gjizë
<b>gjoks</b> (gji)	<i>կուրք</i> (kurck, gurck) = gjoks, gji
<b>gju-gjû</b> <sup>(2)</sup>	<i>ծուկ</i> (cunk; xung) = gju, gjuri
<b>gjumë</b> <sup>(1)</sup>	<i>քուն</i> (kun) = gjumë
	<i>քունս</i> (knum) = gjumë, të fjeturit
<b>gjys, gjysmë, gjymës</b> <sup>(1)</sup>	<i>կես</i> (ges, kes) = gjysëm
<b>gjysmë</b> (gjysëm, gjys)	<i>կես</i> (kes, ges) = gjysmë, gjysëm (1/2); në mes
<b>gogël</b> <sup>(3)</sup>	<i>կանու-խնու</i> (kag'hnu-hënxor, gahnu-hëncor) = lende lisi
<b>gogël</b> <sup>(3)*</sup>	<i>կանի</i> (kag'hni, gahni) = lis
<b>gogël</b> <sup>(3)*</sup>	<i>կանի</i> (kag'hin, gahin) = lajthi
<b>gojë; gogësi; grykë</b> <sup>(1)*</sup>	<i>կոշի</i> (koşel, goşel) = gërthas, thërras, bërtas, quaj
	<i>խոսի</i> (khosil) = flas, them
	<i>կոշի</i> (goşel, koşel) = bërtas, gërthas, thërras
	<i>խոսարան</i> (k'hosaran) = foltore

<b>gorgë</b> <sup>(1)</sup> (zgavër lisi)	<i>լորոզ</i> (horroç) = zgavër <i>լորոշ</i> (horsh) = rrudhë, brazdë, e thelluar
<b>govatë</b>	<i>գավաթ</i> (gavat, kavat) = kupë, gotë
<b>gotë</b>	<i>գավաթ</i> (gavat, kavat) = kupë, gotë
<b>gozhup</b>	<i>կաշի</i> (kashi, gashi) = lëkurë
<b>grerë</b> (grenzë)	<i>կրետ</i> (kret, gred) = grerë, grenzë
<b>grindje</b>	<i>կրիվ</i> (grriv) = grindje
<b>grua</b>	<i>կին</i> (kin, gin) = grua
<b>grykë</b> (grykë mali, gërxxh)	<i>կիրճ</i> (girç, girxxh) = gërxxh, grykë mali
<b>gur</b>	<i>քար</i> (k <sup>h</sup> ar) = gur
<b>gur</b>	<i>կորիզ</i> (koriz, goriz) = gur, bërthamë, pjesa e fortë në brendësi të frutit dhe mbrojtëse e farës së frutit
<b>gurmaz</b> (grykë, fyt)	<i>կոկորդ</i> (kokord, gogort) = gurmaz, grykë, fyt
<b>gurmaz</b> *	<i>կուրք</i> (kurck, gurxxk) = gjoks
<b>ha</b> <sup>(1)</sup> (ushqehem)	<i>ճաշել</i> (xhashel) = drekoj
<b>haje</b> (ushqim, gjë e ngrënshme)	<i>հաց</i> (hac) = bukë
<b>hambar</b>	<i>ամբար</i> (ambar, ampar) = depo gruri, hangar
<b>hapët</b> <sup>(1)</sup> (ngjyrë e çelur)	<i>կապույտ</i> (kapujt, gabujd) = blu, i kaltër, ngjyrë qielli
<b>haur</b> (ahur)	<i>ախոր</i> (ahor) = stallë kafshësh shtëpiake
<b>herdhë</b> <sup>(3)</sup> (1. Gjëndrat seksuale të frymorit mashkull; 2. Fole, çerdhe – F.GJ.SH.) ???	
<b>hi</b>	<i>մոհիր</i> (mohir) = hi
<b>hi</b> <sup>(1)</sup> (hiri)	<i>ախյուն</i> (axhjun) = pluhur, hi
<b>hi</b> *	<i>փոշի</i> (poshi) = pluhur, hi
<b>hiç</b> (asgjë)	<i>ոչինչ</i> (voçinç) = hiç, asgjë

<b>himn</b> (hymn)	<i>hɦuʃu</i> (himn) = himn, hymn
<b>hir</b> (nur)	<i>ɦunrh</i> (shnorh) = hir, hijeshi, nur, mirësi (i shëndetshëm ??)
<b>hoshaf</b> *	<i>ɦunɦuf</i> (k <sup>h</sup> oshab, k <sup>h</sup> oshap) = hoshaf
<b>hov</b> (hidhem, tundem vendit)	<i>hnɪ</i> (hov) = fresk, flad
<b>hov</b> (vrull, lëvizje e turrshme)	<i>hnɦu</i> (hohm) = stuhi, uragan
<b>hudhër</b> <sup>(3)</sup> (dial. - hutër)	<i>uɦunɦ</i> (sëk'htor, sëhdor) = hudhër
<b>hudhër</b> <sup>(3)*</sup>	<i>ɦtɦuɦ</i> (p'het'hak, petag) = hudhër e egër
<b>hulli</b> , rrjedhë, shtrat (lumi)	<i>hnɪu</i> (hun) = hulli, rrjedhë, shtrat (lumi)
<b>hundë</b> <sup>(1)</sup>	<i>niɦtɦ</i> (uneli) = pincë, darë (???) <i>ɦɦ</i> (kit) = hundë
<b>hyri</b> (bukuroshe, peri)	<i>hnɦɦ</i> (huri, hyri) = bukuroshe, hyri, peri
<b>im, jem</b> <sup>(1)(3)</sup> (libri im, i jem)	<i>ɦu</i> (im) = im (mb. pronor) = im
<b>ime</b> (dial.) (tani, tashmë)	<i>hɦu</i> (hima) = tani
<b>jam</b> <sup>(1)</sup>	<i>ɦu</i> (jem) = jam (unë jam)
<b>jaran</b> (dashnor-e)	<i>ɦuɦ</i> (jar) = dashnor-e
<b>jasaman</b> (zambak, lila)	<i>ɦuɦuɦuɦ</i> (jasaman) = zambak, lila
<b>jerm</b> (zjerrm)	<i>ɦɦu</i> (xherm, çerm) = zjarrmi, ngrohtësi
<b>jetim</b>	<i>ɦɦu</i> (jetim) = jetim <i>ɦɦ</i> (vorp, vorb) = jetim
<b>ka</b> <sup>(1)(2)</sup> (kau, mashkulli i lopës)	<i>ɦnɪ</i> (kov) = lopë <i>ɦq</i> (jez) = kau
<b>kaçak</b> (trim, rebel)	<i>ɦuɦ</i> (k <sup>h</sup> axh, k <sup>h</sup> aç) = trim
<b>kaci</b> (tip lopatë e vogël)	<i>ɦuɦɦu</i> (kacin, gacin) = sëpatë
<b>kalë</b> (kalëroj)	<i>ɦuɦ</i> (gal, kal) = vij, arrij
<b>kalli</b> <sup>(1)</sup>	<i>ɦuɦɦu</i> (kaghin, kahin, gaghin, gahin) = lajthi <i>ɦuɦɦu</i> (kaghni, kahni, kaghni, kahni) = lis

<b>kam</b> <sup>(1)</sup>	<i>կամ</i> (kam, gam) = me pasë, me qenë <i>կա</i> (ka, ga) = ka, është (veta 3, njëjës) <i>կան</i> (kan, gan) = kanë, janë (veta 3, shum.)
<b>kandil</b> (fener)	<i>կանթեղ</i> (kanteh, ganteh) = kandil, fener
<b>kanëp</b> <sup>(1)</sup>	<i>կանեփ</i> (kanep) = kërp, kanabis
<b>kanun</b> (ligj)	<i>կանոն</i> (kanon, ganon) = ligj, kanun
<b>kaos</b>	<i>քաոս</i> (k <sup>h</sup> aos) = kaos
<b>kapak</b>	<i>կապերտ</i> (kapert, gaberdt) = mbulesë, qilim <i>կարպետ</i> (karpet, garbed) = mbulesë, qilim
<b>karrë</b> <sup>(1)</sup> (karrocë, karro)	<i>կարր</i> (karrk, garrk) = karrocë, karro
<b>kars</b> <sup>(1)</sup> (trashë, vulgar)	<i>գարշ</i> (garsh, karsh) = i neveritshëm, i urreyer
<b>katund</b> <sup>(1)</sup> (katund)	<i>գետին</i> (getin, kedin) = tokë, dysheme <i>գյուղ</i> (g'jugh, g'juh; kjugh, kjuh) = katund, fshat
<b>keq</b>	<i>քեշ</i> (k <sup>h</sup> esh) = keq
<b>këllëf</b> <sup>(1)</sup>	<i>կեղեւ</i> (qeghev, qehev, geghev, gehev) = lëkurë peme, lëvore
<b>këna</b> (vaj bimor ngjyrë e zezë)	<i>հինա</i> (hina) = këna
<b>këpucë</b> <sup>(1)</sup>	<i>կոշիկ</i> (koshik, goshig) = këpucë <i>կաշի</i> (kashi, gashi) = lëkurë
<b>kërrej</b> (gërryej, kruaj)	<i>քերել</i> (k <sup>h</sup> erel) = kruaj <i>քորել</i> (k <sup>h</sup> orel) = kruaj
<b>kikël</b> <sup>(1)</sup> (kikë, majë, kulm)	<i>կակ</i> (kakat, gogat) = kulm, majë
<b>kodër</b> <sup>(1)</sup> (kodër)	<i>կատար</i> (katar, gadar) = majë, kulm, kreshtë <i>բլուր</i> (blur, plur) = kodër; grumbull dheu
<b>kol</b> ??? <sup>(1)</sup> (Mos është fjala për “Kolik - shpat mali”, kodër e vogël: F.GJ.SH.)	<i>կող</i> (kogh, koh, gogh, gogh) = brinjë, anë <i>կողմ</i> (koghm, kohm, goghm, goghm) = anë, qoshe

	<i>բոն</i> (kogh, koh) = velë, mbulesë
<b>konop</b> (litar, tërkuzë)	<i>կանեփ</i> (kanep, ganep) = kërp, kanabis (litar këрпи ??)
<b>koran</b> <sup>(1)</sup> (lloj peshku)	<i>կարմրախայտ</i> (karmrahajt, garmrahajd) = troftë e kuqe <i>կարմիր</i> (karmir, garmir) = i kuq <i>խայտաքէտ</i> (khajtabet, khajdaped) = laraman
<b>koritë</b> <sup>(1)</sup>	<i>կոր</i> (kor, gor) = i lakuar, i harkuar <i>կոկ</i> (gog, kok) = koritë, lug
<b>kopsë</b> (komçë)	<i>կոճակ</i> (koçak, goxhag) = kopsë; buton
<b>kore</b> (krodhë; lëkurë druje)	<i>կորեփ</i> (k <sup>h</sup> orel) = kruaj
<b>kore</b> (krodhë; lëkurë druje)	<i>կորիզ</i> (koriz, goriz) = gur, bërthamë, pjesa e fortë në brendësi të frutit dhe mbrojtëse e farës së frutit
<b>korr</b> (grurin)	<i>կործ</i> (gorc, korx) = punë, aktivitet
<b>koskë</b> <sup>(1)</sup> (kockë)	<i>կոկոր</i> (voskor, vosgor) = kockë
<b>kotse</b> <sup>(1)</sup> (gocë, vajzë)	<i>կույս</i> (kujs) = e virgjër, vajzë
<b>kouth</b> <sup>(1)</sup> (kusi ???)	<i>կուժ</i> (kuzh, guzh) = enë, poçe <i>կճուճ</i> (kçuxh, gxhuxh) = enë, poçe
<b>krotsh</b> <sup>(1)</sup> (kroç) ??? (mendoj që e ka fjalën për “kriç, këriç gomari”)	<i>կրաս</i> (grast, krasd) – kafshë barre, gomar
<b>kruaj</b>	<i>կորեփ</i> (k <sup>h</sup> orel) = kruaj
<b>kruaj</b>	<i>կերեփ</i> (k <sup>h</sup> erel) = kruaj
<b>krye</b> (kry, kokë)	<i>կլլի</i> (glluh, klluh) = krye, kokë
<b>kukuvajkë</b> <sup>(1)</sup>	<i>բու</i> (bu, pu) = buf
<b>kuvertë</b> (mbulesë)	<i>կարպետ</i> (kapert, gaberd) = mbulesë, qilim <i>կարպետ</i> (karpet, garbed) = mbulesë, qilim

**kyendis** <sup>(1)</sup> (qëndis ???)  
(Shih R. Ellis, fq 40)

*ասեղնագործել* (aseghnagorcel, asehnakorxel) = qëndis, punoj me gjilpërë ???

**kyilis** <sup>(1)</sup> (qilis???)

*գլորել* (glorrel, klorel) = rrokullis  
*գլան* (glan, klan) = cilindër  
*գլանակ* (glanag, klanak) = cilindër  
*գլանել* (glanel, klanel) = cilindroj  
*գլորել* (glorrel, klorel) = rrokullis

**lan** <sup>(2)</sup> (me lan, me lënë) lk'nem

*լքել* (lëkel, lkel) = lë, braktis

**lap** <sup>(1)</sup> ( llapë, llap ???)

*լափ* (lap) = llapa, çorba e qenit; lëpij  
*լափել* (lapel) = lëpij, përpij  
*լակել* (lakel, lagel) = lëpij, përpij

**larë** <sup>(1)</sup>

*լողարան* (logharan, loharan) = banjë  
*լվանալ* (lvanal) = me u la  
*լողանալ* (loghanal, lohanal) = laj

**larg** <sup>(1)</sup>

*լարել* (larel) = shtrij, tendos  
*լայն* (lajn) = i gjerë

**lartë** <sup>(1)</sup>

*լեռ* (lerr) = mal  
*լեռնային* (lerrnajin) = malor

**lë, lej, lan** <sup>(1)</sup> (me lanë)

*լքել* (lëk'hel) = lë, braktis

**legen** (legen)

*լագան* (lagan, lakan) = legen

**lerë** <sup>(3)</sup>

*ծնել* (cnel, xnel) = me lind  
*ծնիլ* (cnil, xnil) = me lind

**lerë** \* (vend i thyer plot me gurë)

*լեռ* (lerr) = mal

**lezues** <sup>(1)</sup> (lexues)

*լեզու* (lezu) = gjuhë (si organ trupor si edhe term gramatikor)

**lidh** <sup>(1)</sup>

*լծել* (lëxel, lëcel) = lidh, mbreh (qetë)

**liesh** <sup>(1)</sup> (lesh, leskër  
apo kufomë, kërmë,  
coftinë ??)

*լեշ* (lesh) = kufomë, kërmë, coftinë, trup  
*լեշկ* (leshk, leshg) = i zhveshur; pa qime  
*մաշկ* (mashk, mashg) = lëkurë, cipë  
*լեշկամաշկ* (leshkamashk, leshgamashg)

	= cipë, lëkurë, leskër ( <i>լաշկար</i> - lashcar ??... lascar = në Shqip përdoret me kuptimin = leckaman)
<b>lind</b> <sup>(1)</sup>	<i>լինել</i> (linel) = bëj
<b>liqen</b> (liçen)	<i>լիճ</i> (lixh, liç) = liqen
<b>llambë</b> (llampë, fener)	<i>լամպ</i> (lamp) = llambë, fener
<b>llambë</b> (llampë, fener)	<i>լապտեր</i> (lapter, labder) = llambë, fener
<b>llapa</b> (pilaf pa shumë yndyrë)	<i>լափ</i> (lap) = çorba e qenit
<b>llixhë</b> <sup>(1)</sup>	<i>լիճ</i> (lixh) = liqen
<b>los</b> ??? <sup>(1)</sup>	<i>լախ</i> (lak <sup>ht</sup> , lak <sup>hd</sup> ) = kamzhik, kërbaç <i>լագ</i> (lag, lak) = tra, trung, kërcu <i>ղեկ</i> (ghek, hek, gheg, heg) = timon; remë
<b>majë</b> <sup>(1)</sup>	??? <i>մայր</i> (mak <sup>hi</sup> ) = dele <i>գագաթ</i> (gagat, kakat) = kulm, majë <i>կատար</i> (katar, gadar) = kulm, majë, kreshtë <i>մագիլ</i> (magil, makil) = thua, kthetër
<b>majtun</b> <sup>(1)</sup> (i mbajtur)	<i>մեծսուննի</i> (mecatun, mexadun) = pasanik; majun <sup>(1)</sup> (i mbajtur; i majmur) <i>մեծսուննի</i> (mecatun, mexadun) = pasanik
<b>mama</b>	<i>մայր</i> (majr) = mama, nënë
<b>man i zi</b> (dudë)	<i>թուր</i> (tut) = man
<b>man</b>	<i>մանանա</i> (manana) = man <i>թուր</i> (tut) = man
<b>manaferrë</b>	<i>մոշ</i> (mosh) = manaferrë
<b>manaferrë</b> (mjedër)	<i>մորենի</i> (moreni) = manaferrë (mjedër)
<b>maraz</b> (inat, hidhërim, mërzi)	<i>մարահուղ</i> (marrak <sup>h</sup> ugh) = mjegull
<b>marr</b> <sup>(2)</sup>	<i>արի</i> (arri) = mora

	<i>ւառ</i> (arr) = merr (M. urdhërore)
<b>marr</b> <sup>(1)</sup>	<i>ւարդեղի</i> (marzel) = trajnoj, formoj <i>արնել</i> (arnel) = marr
<b>marule</b> (sallatë jeshile)	<i>ւարոլ</i> (marol) = sallatë jeshile
<b>mashkull</b> (djalosh, çun, çunak, cull)	<i>մանչ</i> (manç) = djalë <i>մանչուկ</i> (mançuk, mançug) = djalosh
<b>mat</b> <sup>(3)</sup> (buzë lumi)	<i>ափ</i> (ap'h, ap) = breg, anë
<b>mat</b> <sup>(3)*</sup> (buzë lumi)	<i>գետափ</i> (getap'h, kedap) = breg lumi
<b>mat</b> (pa shkëlqim)	<i>մութ</i> (mut <sup>h</sup> ) = terr, errët, natë
<b>math</b> <sup>(1)</sup> (madh)	<i>մեծ</i> (mex, mec) = i madh
<b>mazi/mezi</b> <sup>(2)</sup> mozi “viq”	<i>ւարուկ</i> (mëtruk, mëdrug) = mëz
<b>mbaj</b> <sup>(1)</sup> (ruaj)	<i>պահել</i> (pahel, bahel) = mbaj, ruaj
<b>mbar</b> <sup>(1)</sup> (bart, mbart)	<i>բերել</i> (berel, perel) = sjell, bie
<b>mbarë</b> <sup>(1)</sup> (mirë)	<i>բարի</i> (bari, pari) = mirë
<b>melingonë, mermink</b> <sup>(1)</sup>	<i>մրջուն</i> (mërçjun, mërçhun) = (milingonë)
<b>mendje</b>	<i>միտք</i> (mitk, midk) = mendje
<b>mendor</b>	<i>մտավոր</i> (mtavor, mdavor) = mendor
<b>mes</b> (në mes, brenda)	<i>մեջ</i> (mexh, meç) = brenda; ndërmjet në mes; midis
<b>mes</b>	<i>մեջք</i> (mexhk, meçk) = mesi kurrizor i trupit, shpina
<b>mes</b> (në mes, ndërmjet)	<i>մեջտեղ</i> (mexhteh, meçdeh) <i>միջին</i> (mixhin, miçin) = midis
<b>mes</b> (në mes)	<i>կես</i> (kes, ges) = gjysmë, gjysëm, (1/2); në mes
<b>mëkat</b>	<i>մեղք</i> (mehk) = mëkat, gjynah
<b>mërdhij</b> (mërdhas)	<i>մըսել</i> (mërsel) = mërdhij, kam ftohtë
<b>mërgoj</b> <sup>(1)</sup>	<i>մերժել</i> (merzhel) = refuzoj, nuk pranoj, braktis

<b>mësim</b>	<i>nunul</i> (usu'm) = mësim
<b>mi</b> (miuk, miush)	<i>unly</i> (muk, mug) = mi
<b>mish</b> <sup>(1) (3)</sup>	<i>ufu</i> (mis) = mish
<b>mjaltë</b> <sup>(3)</sup> (mjelt)	<i>ufen</i> (meghr, mehr) = mjaltë
<b>mjaullij</b>	<i>ululq</i> (mlavel) = mjaullij
<b>mjegull</b> <sup>(2)</sup>	<i>ufq</i> (meg; mek) = mjegull <i>ufn</i> (mshush) = mjegull
<b>mjekrë</b> <sup>(1) (3)</sup> (mjekër)	<i>unp</i> (moruk <sup>b</sup> ) = mjekër
<b>mjergullë</b> <sup>(1) (3)</sup> (mjegull)	<i>unwun</i> (marrahugh, marrahuh) = mjegull <i>unw</i> (mrrajl) = i errët, i ngrysur
<b>mo</b> ??? (mos – F.GJ.SH.) ???	<i>uf</i> (mi) = mos, mo
<b>muaj</b>	<i>uwu</i> (amis) = muaj
<b>mug</b> (errët)	<i>unq</i> (mug, muk) = i errët, i ngrysur, i zyrtë
<b>mukurë, mukunë</b> <sup>(1) ???</sup>	<i>unwunw</i> (mohragujn, mohrakujn) = ngjyrë hiri
<b>murk</b> <sup>(1)</sup> (mug, muzg)	<i>unw</i> (mrrajl) = i errët, i ngrysur
<b>murrë</b> <sup>(1)</sup> (murra', murla', murlan) (erë e ftohtë e veriut)	<i>unw</i> (mrrajl) = i errët, i ngrysur
<b>murrët</b> (i vrenjtur, i ngryset)	<i>ufn</i> (mëzheh) = mushkonjë
<b>mushkajë</b> (mushkonjë)	<i>ufd</i> (mix, mic) = urinë, ndyrësi
<b>mut</b> <sup>(1)</sup>	<i>unw</i> (amot) = turp
<b>mvrojtur</b> (i vrenjtur)	<i>unwun</i> (mëtnasha'h) = muzg, mugëtirë
<b>nam</b> (nëm, mallkoj)	<i>unwun</i> (tëshnami) = armik
<b>nanë</b> * (dial.) (nënë, mama)	<i>unw</i> (nan) = nënë, mama
<b>naph</b> <sup>(1)</sup> (prona; mall ???)	<i>unw</i> (n'jut) = material, lëndë
<b>ndej</b> (me ndej, rri ndejur)	<i>unwun</i> (nëstel, nësdel) = qëndroj, ulem, rri, rri pa lëvizur

<b>ndë</b> (në, brenda)	<i>ընդ</i> (ënd, ënt) = në, nën, tek <i>ներս</i> (ners) = brenda <i>ներքին</i> (nerkin) = i brendshëm
<b>nejt</b> <sup>(2)</sup> (me nejt) mnam	<i>մամ</i> (mnam) = qëndroj, rri, mbetem
<b>nënë</b> <sup>(3)</sup>	<i>մայր</i> (majr) = nënë
<b>nëntë</b> <sup>(3)</sup>	<i>ինը</i> (inë) = nëntë
<b>nge</b> <sup>(1)</sup> (kam kohë, e marr qetë)	<i>նից</i> (ninç, ninxh) = gjumë i shkurtër, dremitje
<b>ngushtë</b> (ngjeshur)	<i>կուշտ</i> (kusht, gushd) = i ngopur, i dendur, i ushqyer mirë
<b>ngyir</b> <sup>(1)</sup> (ngjir, ngjyey ???)	<i>ներքին</i> (nerkin) = i brendshëm
<b>nishan</b> (shenjë)	<i>շան</i> (nshan) = shenjë, nishan
<b>një</b> <sup>(3)</sup>	<i>մեկ</i> (mek, meg) = një
<b>një</b> <sup>(3)*</sup>	<i>մի</i> (mi) = vetëm, një
<b>një</b> <sup>(3)*</sup>	<i>մը</i> (më) = një, ndonjë
<b>nur</b>	<i>շնորհ</i> (shnorh) = hir, hijeshi, nur, mirësi (i shëndetshëm ??)
<b>nuse</b>	<i>նու</i> (nu) = e reja, nusja e djalit
<b>nuse</b> <sup>(3)</sup>	<i>հարս</i> (hars) = nuse
<b>nuse</b> <sup>(3)*</sup>	<i>նորահարս</i> (norahars) = nuse, e reja
<b>oborr</b> <sup>(1)</sup> (mbretëror)	<i>ապարանկ</i> (aparank, abarank) = pallat (mbretëror)
<b>ora</b>	<i>օր</i> (or) = ditë
<b>oxhak</b>	<i>օքախ</i> (oxhak <sup>h</sup> , oçak <sup>h</sup> ) = oxhak
<b>pa</b> <sup>(1)</sup> (parashtesë mohore; p.sh. i ditur – i paditur)	<i>ապ</i> = ap (apa-, api-)
<b>pak</b> <sup>(1)</sup>	<i>պակաս</i> (pakas, bagas) = i mangët <i>փոքր</i> (pokr) = i vogël
<b>pallavra</b> * (fjalë boshe; F.GJ.SH)	<i>բարրեր</i> (barrer, parrer) = fjalë

<b>pambuk</b>	<i>բամբակ</i> (bambak, pampag) = pambuk
<b>park</b>	<i>պարկ</i> (purak, burag) = park
<b>patë</b> <sup>(1)</sup>	<i>բաղ</i> (pad, pat) = patë; rosë <i>սագ</i> (sak, sag) = rosë, rosak; patë
<b>pëgërë</b> <sup>(1)</sup> (ndyrësirë, fëlliqësirë)	<i>պագշոտ</i> (pagshot, bakshod) = i ndyrë; ephor
<b>peliki</b> <sup>(1) ???</sup> (fëlliqësi ?)	<i>պղծել</i> (pëghcel, bëhxel) = ndot, fëlliq
<b>pemë</b>	<i>փայտ</i> (pajt, pajd) = dru
<b>pengoj</b> <sup>(1)</sup>	<i>պնդել</i> (pëndel, bëntel) = mbërthej, forcoj
<b>pi</b> <sup>(2)</sup> (unë) ëmpem	<i>լւսկալ</i> (ëmpe'm, ëmbe'm) = pi (unë)
<b>pjesë</b> <sup>(1)</sup>	<i>բաժ</i> (pazh, bazh) = pjesë <i>բաժին</i> (pazhin, bazhin) = pjesë, copë
<b>plot</b>	<i>ամբողջ</i> (ampohç) = plotësisht, i tërë, tërësisht
<b>plot</b>	<i>բոլոր</i> (polor) = plot, i tërë, tërësisht
<b>pluhur</b>	<i>փոշի</i> (poshi) = pluhur, hi
<b>pluhur</b>	<i>բլուր</i> (blur, plur) = kodër, pìrg dheu, tumë
<b>po</b> (ajo është)	<i>այո</i> (ajo) = po
<b>pore</b> (vrìma të vogla)	<i>փոքրել</i> (porel) = gërmoj, bëj vrìmë, bëj me vrìma, bëj me pore
<b>poshtë</b> (me vu poshtë, me var)	<i>վար</i> (var) = poshtë
<b>pras</b> <sup>(1)</sup> (presh)	<i>պրաս</i> (pras, bras) = pras
<b>prue</b> * (me prue, me sjell)	<i>բերել</i> (berel, perel) = sjell, bie
<b>pshikë</b> <sup>(1)</sup> (fshik, fshikëz)	<i>փշել</i> (pçel) = fryj <i>բոս</i> (puç) = bosh, i shkretë
<b>pungi</b> <sup>(1)</sup> (pungë, qese letre F.GJ.SH.)	<i>փուլ</i> (punç, punxh) = buqetë, tufë <i>պփ</i> <sup>(1)</sup> (tufëz, xhufkë)
<b>pupël</b>	<i>փուլ</i> (punç, punxh) = buqetë, tufë <i>բոս</i> (pëmpul, bëmbul) = pupël

<b>pus</b> * (italisht – “fossa” – pus)	<i>փնս</i> (pos) = pus
<b>push</b>	<i>փռշի</i> (poshi) = pluhur, hi
<b>push</b>	<i>փռշ</i> (push) = ferrë, gjëmbaç
<b>puth</b> * (puç–formë përkëdhelie)	<i>պաշ</i> (paç, baç) = puthje
<b>puth/puthje</b> <sup>(2)</sup>	<i>պագ</i> (pag, bak) = puthje, e puthur
<b>pyll</b> <sup>(1)</sup>	<i>պուրակ</i> (purak, burag) = korije, pemishte, zabel, park
<b>qiparis</b> (pema)	<i>կիպարիս</i> (kiparis, gibaris) = qiparis (pema)
<b>racë</b>	<i>ռաս</i> (rrasa) = racë
<b>rosak</b>	<i>ուս</i> (sak, sag) = rosak, rosë; patë
<b>rregull</b>	<i>օրէնք</i> (orenk) = rregull, ligj
<b>rrënjë</b> <sup>(3)</sup>	<i>արմատ</i> (armat, armad) = rrënjë
<b>rufë</b> <sup>(1)</sup> (rufkë; rufis, gëlltis)	<i>ռուփ</i> (rup’h) = shirup i bërë nga lëng rrushi
<b>s’ka</b> (nuk ka)	<i>չկա</i> (çka, çga) = s’ka, nuk ka
<b>sallatë jeshile</b> (marule)	<i>մարոլ</i> (marol) = sallatë jeshile
<b>samar</b> <sup>(1)</sup>	<i>թամբ</i> (tamb, tamp) = samar <i>թամբել</i> (tambel, tampel) = shaløj
<b>sandalja</b> * (F.GJ.SH.)	<i>սանդալ</i> (sandal, santal) = sandalja
<b>serrë</b> (bitum)	<i>սեվ</i> (sev) = i, e zezë
<b>shami</b> <sup>(1)</sup>	<i>վարշամակ</i> (varshamak, varshamag) = qefin <i>վարսակալ</i> (varsakal, varsagal) = shami flokësh, rrip lidhës flokësh <i>վարշ</i> (varsh) = flokë <i>թաշկինակ</i> (tashkinak, tashginag) = shami <i>գլխաշոր</i> (gëllhashor, këllhashor) = shami koke
<b>shalqin</b> <sup>(1)</sup> (shalqi)	<i>սեխ</i> (sekh) = pjepër <i>ճմրակ</i> (cmeruk, cmerug) = shalqi
<b>shndrroj</b>	<i>շինել</i> (shinel) = bëj, rregulloj, ndërtoj

<b>shoh</b> (shikim)	<i>շող</i> (shogh, shoh) = shkëlqim, vezullim; rreze drite
<b>shokoj</b> * (trullos, habis)	<i>շոգու լու</i> (shogu, shoqu, jem) = jam i trullosur nga vapa, nga çudia
<b>shpejt</b>	<i>շուտ</i> (shut, shud) = shpejt
<b>shpejt</b>	<i>շտապ</i> (shtap, shdab) = shpejt, me shpejtësi
<b>shpirt</b> (zemër, i,e dashur)	<i>սիրտ</i> (sirt, sird) = zemër, shpirt <i>հոգի</i> (hogi, hoki) = shpirt <i>շունչ</i> (shunç) = shpirt, frymë
<b>shtuf</b> (tuf)	<i>տուֆ</i> (tuf, duf) = shtuf, tuf
<b>shuatë, shut</b> <sup>(1)</sup> ??? (i shuar, i marrë fund ?)	<i>սուգ</i> (sug, suk) = hidhërim, mjerim, zi
<b>shumë</b>	<i>շատ</i> (shat, shad) = shumë
<b>shur</b> <sup>(1)</sup> (zhur)	<i>չոր</i> (çor) = i thatë, i tharë
<b>shur</b> (zhur)	<i>շայր</i> (zhajrr) = shkëmb
<b>shur</b> (zhur)	<i>փշուր</i> (pshur) = thërrime
<b>shurrë</b> <sup>(1)</sup>	<i>չոր</i> (xhur, çur) = ujë
<b>sipër</b> (me vendos sipër, vëre sipër!)	<i>վեր</i> (ver) = sipër
<b>siri</b> <sup>(1)</sup> (seks, lloj ???)	<i>սեր</i> (serr) = seks, lloj, gjini
<b>skalis</b> <sup>(1)</sup>	<i>սեպ</i> (sep, seb) = pykë, kunjë
<b>skieurë</b> <sup>(1)</sup> (skarrë, zgarrë ???)	<i>սկուտեղ</i> (skutegh, skuteh, zgudegh, zgudeh) = pjatë, tabaka
<b>sorrë</b> <sup>(3)</sup>	<i>ագրավ</i> (agrrav, akrrav) = sorrë
<b>sqep</b> (squp, qip, cep)	<i>սեպ</i> (sep, seb) = pykë, kunjë ( <i>սեպագիր</i> - sepagir, sebakir = germa kuneiform)
<b>sterrë</b> (i errët)	<i>սեվ</i> (sev) = i, e zezë
<b>sterrë</b> (i errët)	<i>երեկո</i> (jereko', jerego', ereko, erego) = mbrëmje, darkë, në të errur, në të ngrysur

<b>suliç</b> <sup>(1)</sup> (Shuli ???)	<i>ձող</i> (cogh, coh) = shtagë, shufër
<b>tajë</b> <sup>(1)</sup> (dado)	<i>տաճեղ</i> (tacel, daxel) = ushqej
<b>tajë</b> (kujdestare fëmijësh)	<i>դայալ</i> (dajak, tajag) = dado (kujdestare fëmijësh)
<b>tatë</b> -a <sup>(3)</sup> ,	<i>տատ</i> (tat, dad) = gjyshe ???
<b>terë</b> <sup>(2)</sup> (me terë)	<i>թարամիլ</i> (tarramil) = me terë,
t'aYamim/t'aYšamim	me tha, me u vyshk
	<i>չորանալ</i> (çoranal) = me terë, me tha
<b>terr</b> (errët)	<i>երեկո</i> (jereko', jerego', ereko, erego)
	= mbrëmje, darkë, në të errur, në të ngrysur
<b>terr</b> (errët)	<i>դեր</i> (derr, terr) = akoma, ende
	jemi në terr, akoma, ende nuk dimë gjë
<b>thagëm, thagmë</b> <sup>(1)</sup> (mrekulli)	<i>թաքնու</i> (t'hakun) = mister, sekret
	<i>թաղնու</i> (t'hakum, t'hagum) = goditje
	<i>թաղել</i> (t'hakel, t'hagel) = godas, fshikulloj
	<i>թաղում</i> (t'haghum, t'hahum) = varrim
<b>thartë</b> (i,e)	<i>դարն</i> (darn, tarrn) = i hidhur, i idhët
	<i>թթու</i> (t <sup>h</sup> ë <sup>h</sup> tu) = i, e thartë; acid
<b>thekërë</b> <sup>(1)</sup> (thekër)	<i>հաճար</i> (haxhar) = thekër
<b>them</b> <sup>(2)</sup> (thom)	<i>տուփ</i> (asem) = them
<b>thëri / th(ë)ri</b> <sup>(3)</sup>	(thërrime, grimca të vogla – F.GJ.SH.) ???
<b>thjër(r)</b> <sup>(3)</sup>	(1. thjerrë; 2. thjerrëz – F.GJ.SH.) ???
<b>thur</b> <sup>(3)</sup>	<i>հյուսել</i> (hjusel) = end, thurr
	(Duket njëlloj si me fjalën - end)
<b>thur</b> <sup>(3)*</sup>	<i>գործել</i> (gorcel, korexel) = punoj, end
	(Duket njëlloj si me fjalën - end)
<b>thur</b> <sup>(3)*</sup>	<i>հնարել</i> (hnarel) = shpik, krijoj; end
	(Duket njëlloj si me fjalën - end)
<b>thur</b> <sup>(3)*</sup>	<i>հորինել</i> (horinel) = shpik, krijoj; end
	(Duket njëlloj si me fjalën - end)

**tokë** <sup>(1)</sup>**tmerr****tororis** \***trastë** (thes, torbë)**trishe** <sup>(3)</sup> (triskull; fidan; bisk; degë; pipth, kalem, – F.GJ.SH.)**trishe** \* (triskull <sup>(3)</sup> –njomëz që del në pranverë në trung të drurëve F.GJ.SH.)**trishe** \* bisk <sup>(3)</sup> – degëz e drejtë me fletë - F.GJ.SH.)**trishe** \* degë <sup>(3)</sup>**trishe** \* fidan <sup>(3)</sup>**trishe** \* shufër <sup>(3)</sup> (purtekë)**trishe** \* trishtil <sup>(3)</sup>**truc** \***tund** (luaj vendit)**tundoj** (shtyj në ngasje, nxis)**tut** (mos u tut, mos u frigo)**udhë** <sup>(3)</sup>**udhë** <sup>(3)\*</sup>**u** (dial.) (uja, u, uri, uria)**ujë** <sup>(2)</sup> xhur**ujë, ujët** <sup>(1)</sup>**ulë, udë** <sup>(1)</sup> (udhë)*hwwuwly* (hatak, hadag) = dysHEME, tokë, përdhe  
*uwly* (tak, dag) = poshtë, (përdhe, tokë)*Δυττ* (cmerr) = dimër*ορορελ* (ororel) = përkund, nanuris, vë në gjumë*wnnyrwly* (toprak, dobrag) = trastë, thes, torbë*δηλ* = degëz*Δηνλη* = degë*uwδηλ* (sacil, saxil) = fidan*ηηλ* = shufër, purtekë*υτρηλunu* (serinos) = trishtil*ηηρη* (turs) = jashtë; dil jashtë*τηηηη* (tund, tunt) = i fortë, pasionant*τηηηη* (tund, tunt) = i fortë, pasionant*τηηηη* (tund, tunt) = i fortë, pasionant*ηηηη* (ug'hi, uhi) = udhë, shteg*Δυύwuwρη* (çanaparh, xhanabarh)  
= rrugë, udhë*ηηηηηη* (udelik, utelik) = haje, ushqim*ηηηη* (xhur; çur) = ujë*ηηηη* (hjut'h) = lëng*ηηηη* (çur) = ujë*ηηηη* (ughi, uhi) = rrugë, udhë

<b>unth</b> <sup>(1)</sup> (untë – uri ???)	<i>ւնոթ</i> (anot) = enë
<b>uri</b> (uria, u-uja)	<i>ուտեղ</i> (utem, udem) = me ngrënë, të hash
<b>urth</b> <sup>(1)</sup> (lulekeqe ???)	<i>ոռոթ</i> (vort) = hardhi, shportë
<b>usht</b> <sup>(1)</sup> (yshtje kundër syrit të keq)	<i>ուխոտ</i> (uht, uhd) = betim, premtim, zotim
<b>ushtimë</b> (oshëtimë, uturimë)	<i>ուժ</i> (uzh) = forcë, fuqi
<b>usta</b> <sup>(1)</sup>	<i>ուշիմ</i> (ushim) = inteligjent, i zgjuar
<b>vaj!</b> <sup>(1)</sup> (vajtim)	<i>վայ</i> (vaj) = vaj! (vajtim)
<b>vajtım, vaj</b>	<i>ոռոթ</i> (vohp) = vajtim, vaj
<b>vak</b> (ngroh)	<i>ուսք</i> (tak, dak) = i nxehtë, i ngrohtë
<b>vakët</b> (i ngrohtë, jo i nxehtë)	<i>ուսք</i> (tak, dak) = i nxehtë, i ngrohtë
<b>valë</b> <sup>(1)</sup> (valë deti)	<i>ուլիք</i> (alík) = valë, dallgë
<b>vapë</b> <sup>(1)</sup>	<i>եփ</i> (jep'h, ep'h) = vlim, zierrje
<b>var</b> (me vendos, me var)	<i>վար</i> (var) = poshtë; nën
<b>varfër</b> (i, e vorfën, vobegët)	<i>ոռոթ</i> (vorb, vorp) = jetim i lënë në mëshirë të fatit
<b>vatër</b> <sup>(1)</sup> (votër e zjarrit)	<i>ատր</i> (atr) = zjarr
<b>vath, vathë</b> <sup>(1)</sup> (copë toke e rrethuar, ku ruhen bagëtia)	<i>օթ</i> (ot'h) = han, hotel (depozitë) <i>օթելու</i> (ot'hevan) = han, hotel (depozitë) <i>օթանոց</i> (ot'hanoc) = han, hotel (depozitë)
<b>veç</b> <sup>(1)</sup>	<i>բայց</i> (bajc, pajc) = por <i>բացի</i> (baci, paci) = veç, përveç
<b>vëlla</b> <sup>(1)</sup>	<i>եղբայր</i> (jehbajr, jehpajr, jeghpajr) = vëlla
<b>vend</b> <sup>(1)</sup>	<i>ան</i> (and) = po aty, po në atë vend
<b>vend</b>	<i>վայր</i> (vajr) = vend; zonë; krahinë; tokë
<b>ver</b> (me vendos në, mbi)	<i>վեր</i> (var) = sipër; mbi
<b>verë/v në</b> <sup>(3)</sup>	<i>գինի</i> (gini, kini) = verë (pije)

**verrë** <sup>(3)</sup> (verr = verri –  
dru i madh e me lëndë të fortë  
që del afër ujrave; Alnus) ???

**veth** <sup>(3)</sup> (vath, vëth) ???

**vidh** <sup>(3)</sup> (dru i madh me shumë  
fletë, me lëvore në ngjyrë  
të mbyllët dhe me lëndë të  
bardhë e të fortë;  
Ulmus campestris; F.GJ.SH.)

*կնձնի* (kënxëni, gëncëni) = vidh  
*ծփի* (cëp'hi, xëpi) = vidh

**vlësge** <sup>(1)</sup> (fluskë)

*պղպջակ* (pëhpëxhak, bëhbëxhag) = fluskë  
*փշեղ* = fryj  
*փշակ* = zgavër, guvë  
*փուշիկ* = tullumbac, fluskë

**VlJORËS** <sup>(1)</sup> (emri i qytetit të  
Vlorës dhe krahinës së saj)

*բլուր* (blur, plur) = kodër,  
grumbull gurësh

**vobegët** (i, e vorfën, varfër)

*որբ* (vorb, vorp) = jetim  
i lënë në mëshirë të fatit

**xan, zan** <sup>(1)</sup> (me nξανë, mësue)

*ճանաչել* (xhanaçel) – njoh, me ditë

**xhagajdur** \*

*ճակատ տուր* (çakat tur, xhagad dur)  
= trego ballin, jepi ballin

**xhind** <sup>(1)</sup>

*շուշ* (shunç) = frymë, shpirt  
*շնչել* (shënçel) = marr frymë

**ylber** <sup>(1)</sup>

*աղեղ* (aghegh, aheh) = hark, lakore  
*ծիածան* (ciacan, xiaxan) = ylber

**yll** (hyll, hyjni)

*հուրի* (huri, hyri) = bukuroshe, hyri, peri

**yll** <sup>(1)</sup>

*շող* (shogh, shoh) = rreze drite  
*աստ* (ast'h, asd'h) = yll

**zan** <sup>(1)</sup> (zë, zëri)

*ճայ* (xajn, cajn) = zë, zëri

**zbardh** (zbardhoj)

*սպիտակել* (spitakel, sbidagel)  
= zbardh, zbardhoj; agoj

**zemër** (shpirt)

*ւիքս* (sirt, sird) = zemër; shpirt

**zemëroj**

*զայրաւնալ* (zajrana'l)

= zemërohem, nxehem, inatosem

**zhavorr** (zhur)

*ժայր* (zhajrr) = shkëmb

**zheg** (vapë, nxehtësi)

*շոգ* (shog, shok) = zheg, vapë, nxehtësi

**zhur** (shur)

*ժայր* (zhajrr) = shkëmb

**zhur** (shur)

*փշուր* (pshur) = thërrime

**zhus** <sup>(1)</sup> (zhys)

*սուզան* (suzanel) = me u zhyt

*սուզ* (suzel) = zhys

**zi** <sup>(1)</sup> (hidhërim)

*ցավ* (cav) = dhimbje, hidhërim

**zi** <sup>(1)</sup> (ngjyra e zezë)

*ուշ* (sev) = i zi, e zezë

**zi** <sup>(1)</sup> (zi buke, zi urie)

*սուր* (sov) = uri

**zift** (serrë)

*ուշ* (sev) = i, e zezë

**zift** <sup>(1)</sup>

*ձյուղ* (xjut, cjut) = zift

**zjarm** <sup>(2)</sup>;

*ջերմ* (xherm, çerm) = ngrohtë, nxehtë, ethe

**zjarr, zjarrem** <sup>(1)</sup>

*ջերմ* (xherm, çerm) = zjarmi, ngrohtësi

(kam ethe, jam jerm)

**zog** <sup>(3)\*</sup>

*թռչուն* (t'hërrçun, tërrçun) = zog

**zok, zogu** <sup>(1) (3)</sup>

*ձագ* (xag, cak) = këlysh zogu

**zot** <sup>(2)</sup> astowac ast(ow)-ac

*աստուծ* (astva'c, asdva'x) = zot, perëndi

## SHËNIME SQARUESE

### Shënim 1:

Me (\*) janë dhënë kuptime (shpjegime) shtese që mund të ketë ajo fjalë. Disa prej këtyre shpjegimeve janë dhënë në fund të këtij fjalori.

### Shënim 2:

Shkrimet me *ITALICS* janë shtesa të bëra nga ana ime për të paraqitur diçka më tepër, që mendoj se e kompletton studimin e fjalës.

### Shënim 3:

Në rastin e Martirosian, me <sup>(3)</sup> ose <sup>(3)\*</sup> janë vendosur të gjitha fjalët, të cilat kanë atë kuptim, që mund të ketë dashur të shprehë autori.

### Shënim 4:

**Bjere** \* (sille) - në gjuhën Armene kemi – *բեր* (ber, per) – bjere, sille (mënyra urdhërore) (barte!)

në gjuhën Armene kemi - *բեր* (berr, perr) = peshë, ngarkesë (bart)

në gjuhën Armene kemi - *բերել* (berel, perel) = sjell, bie

**prue** \* (me prue, me sjell) *բերել* (berel, perel) = sjell, bie

Shënim 5:

**Cung**\* – në gjuhën Armene kemi – *ծուլլ* (cunk, xung) = gju, gjuri

\* *Shënim B.P.:* Cung – (sipas F.GJ.SH. - Fjalori i gjuhës Shqipe, 1954) përdoret në këto raste:

cung - pjesa e trungut të drurit që mbetet në dhe si të jetë prerë druri; kërcu, kërcëp

cung – shyt, cungull, sakat (për rastin kur përdoret për qëniet e gjalla)

cung – me gjymtyrë të prerë plotësisht ose pjesërisht (për rastin kur përdoret për qëniet e gjalla)

Shënim 6:

**Çikë**\* (vajzë, gocë) – në gjuhën Armene kemi – *ւոջիկ* (ahçik, ahçig) = çikë, vajzë

\* *Shënim B.P.:* (interesant është fakti që fjala “çika” përdoret edhe në gjuhën spanjolle dhe ka të njëjtin kuptim si edhe në shqip – “çikë, vajzë”)

Shënim 7:

a) Trajtimi i grupit të fjalëve: **gojë; gogësisj; grykë** <sup>(1)(\*)</sup>

Për këtë grup fjalësh në gjuhën Armene kemi:

*կոջել* (koçel, goçel) – gërthas, thërras, bërtas, quaj

*խոսիլ* (khosil) – flas, them

*գոջել* (goçel, koçel) - bërtas, gërthas, thërras

*խոսարան* (k’hosaran) – foltore

Në fakt kemi:

**gojë**            *բերան* (beran, peran) – gojë

**gogësisj**      *հորանջել* (horanxhel, horançel)  
– thërras, quaj; hutoj; gogësisj

**gjuhë** լեզու (lezu) – gjuhë (si gjuhë e folur dhe si organ trupor)  
**flas** խոսիլ (hosil) – flas, them; խոսարան (k’hosaran) – foltore

b) Trajtimi i grupit të fjalëve: **bërtas, gërthas, thërras;**

Për këtë grup fjalësh në gjuhën Armene kemi:

գորալ (goral, korral)

պորալ (porral, borral)

կաջել (kançel, gançel)

գոջել (goçel, koçel)

### Shënim 8:

**hoshaf** \* - (kumbulla a rrush të thatë, etj, të ziera me ujë e me sheqer – sipas F.GJ.SH)

### Shënim 9:

**pallavra** \* (fjalë të kota, dokrra, gjepura – sipas F.GJ.SH.)

\* *Shënim B.P.:* (interesant është fakti që fjala “pallavra” përdoret edhe në gjuhën spanjolle në formën “palabra” dhe ka të njëjtin kuptim si edhe në shqip: “palabra = fjalë”)

### Shënim 10:

**sandalja** \* (këpucë e lehtë për verë, nga sipër zakonisht me rripa lëkure – sipas F.GJ.SH.)

\* *Shënim B.P.:* (interesant është fakti që fjala “sandalja” përdoret edhe në gjuhën spanjolle në formën “la sandalia” dhe ka të njëjtin kuptim si edhe në shqip: “la sandalia = sandalja”)

Shënim 11:

**Puth** \* (puç – forma me përkëdheli) – në gjuhën Armene kemi – պուշ (paç, baç) = puthje

\* *Shënim B.P.:* italisht – bacio (baço) – puthje

Shënim 12:

**Xhagajdur** \* (kopuk që kapardiset, njeri që kërkon sherr – sipas F.GJ.SH.)

Shënim 13:

Në tekst (në krah të djathtë – sipër fjalëve në gjuhën Shqipe) janë përdorur numrat <sup>(1)</sup>, <sup>(2)</sup>, <sup>(3)</sup>, të cilët përfaqësojnë autorët që kanë trajtuar fjalët përkatëse. Fjalët, që nuk kanë shënim, i përkasin autorit të kësaj përmbledhjeje (Berzh Piranjani)

<sup>(1)</sup> – Robert Ellis

<sup>(2)</sup> – Marika Butschkrikidze

<sup>(3)</sup> – Hraç Martirosian

Në rastin kur tek një fjalë ndodhet më tepër se një numër, kjo nënkupton se ajo fjalë është trajtuar nga të dy autorët në mënyrë të pavarur; p.sh.:

<sup>(1)(3)</sup> – nënkupton që kjo fjalë është paraqitur nga të dy autorët në mënyrë të pavarur; në rastin konkret, nga Robert Ellis dhe Martirosian

Shënim 14:

Të kihet parasysh që Alfabeti i vjetër Armen nuk ka pasur gërmë “F” dhe “O”. Këto u futën në përdorim në mesjetë.

# ROBERT ELLIS

Dy fjalë për mënyrën e trajtimit të materialit të paraqitur në botimin e tij.

Materiali që trajton Robert Ellis është paraqitur 3 herë:

Herën e parë është trajtuar duke ruajtur renditjen në përputhje me renditjen që ka ky fjalor në botimin original të R. Ellis.

Herën e dytë janë vendosur fotokopjet e origjinalit, me qëllim që, në çdo rast të mund të verifikohen gabime apo shmangie të mundshme e të paqëllimshme të autorit të këtij botimi nga kuptimi original, që ka dashur të shprehë shkrimi në botimin original të R. Ellis. Këto janë gjithsej 12 faqe të fotokopjuara.

Herën e tretë është trajtuar duke i përshtatur fjalët e gjuhës Shqipe, të mbledhura nga R. Ellis, në përputhje me mënyrën e sotme të shkruajturit të tyre në gjuhën Shqipe dhe sipas rendit alfabetik në përputhje me Alfabetin aktual të gjuhës Shqipe.

P.S.

Të mos harrojmë që në vitin 1861, kur R. Ellis ka shkruajtur librin e tij, nuk ka pasur Alfabet zyrtar të gjuhës Shqipe dhe aq më pak një Fjalor të përgjithshëm e të pranuar si i tillë të gjuhës Shqipe.



# ROBERT ELLIS

Nxjerrë dhe përkthyer nga libri “The Armenian origin of the Etruscans” i Robert Ellis, London, 1861

FJALË SHQIPE QË KANË LIDHJE ME GJUHËN ARMENE

(R. Ellis, Fq. 81 - 90)

*Shënim B.P.:* Sa më poshtë është një përpjekje për ta sjellë në kohën e sotme artikullin “Albanian Words allied to the Armenian - Fjalë Shqipe që kanë lidhje me gjuhën Armene” të nxjerrë nga libri “The Armenian Origin of the Etruscans – Origjina Armene e Etruskëve”, vepër e Z. Robert Ellis, botuar në Londër në vitin 1861. Për të pasur një mundësi krahasimi ndërmjet origjinalit, botuar nga autori R. Ellis në Anglisht, përkthimit dhe përshtatjes së këtij materiali në gjuhën Shqipe, në fund po vendos edhe fotokopjen e tekstit original.

*Shënime paraprake sqaruese*

1. Përpara se të fillojë me analizën krahasimore të fjalëve në gjuhën Albane (Shqipe) dhe atë Armene, autori, Z. Robert Ellis, vë në dukje: “Fjalët Albane (Shqipe), që unë kam përdorur, janë nxjerrë nga libri “Albanesische Studien” (Studime Albanistike) të Dr. Hahn”.
2. Në përpjekje për ta aktualizuar këtë kapitull, pranoj me modesti

pamundësinë për ta çuar deri në fund këtë punë në tërësinë e vet. Kjo për arsye se:

- a) Në mungesë të një gjuhe Shqipe të shkruar me alfabetin e vet, fjalët Shqip të shkruara nga Robert Ellis janë në fakt një transkriptim i fjalëve Shqip, gjë që shpesh deformon kuptimin e vërtetë ose vështirëson kuptimin e saktë të fjalës Shqip, qoftë edhe duke e krahasuar me fjalorët e sotëm të gjuhës Shqipe.
- b) Në transkriptimin e fjalëve në gjuhën Armene është krijuar e njëjta vështirësi në përcaktimin e fjalës përkatëse të gjuhës Armene, që i korrespondon atij transkripti.
- c) Në transkriptimin e fjalëve në gjuhën Armene (*veprim ky, i kryer nga B.P.*), është përdorur transkriptimi në të dy dialektet: atë Armeno Lindor dhe atë Armeno Perëndimor (e para në kllapë i përket dialektit Armeno Lindor dhe e dyta në kllapë i përket dialektit Armeno Perëndimor)
- d) Gjatë transkriptimit germa Armene “*η*” është shtjelluar në dy forma:

“*gh*” – sipas variantit që përdorin fjalorët e Anglisht folësve  
 “*h*” – që i përshtatet më praktikisht gjuhës Shqipe.

Në fakt ajo është një “*r*” guturale, e cila në gjuhë të ndryshme transkriptohet në forma të ndryshme, nga të cilat më shpesh ndeshen: *r, l, gh, h, g*. Është i njëjti fenomen që ndodh me trajtimin e emrit “Albania” kur bëhet fjalë për Albaninë e Kaukazit, e cila në gjuhën Armene shkruhet “*Աղվաւ*” dhe në shqip mund të shqiptohet “Aghvan, Ahvan, Agvan”, anglisht transkriptohet “Aghvan”, rusisht “Alvan”, italisht “Alban”, greqisht “Arban”, etj.

3. Tek përpunimi i fjalorit të (R.Ellis) duhet pasur parasysh që në anën e djathtë ku paraqitet korresponduesi i fjalës në gjuhën Armene, përkthimi i fjalës nga Armenishtja është bërë duke respektuar gjuhën zyrtare Shqipe, ndonëse format e paraqitura

nga Ellis ekzistojnë akoma në gjuhën e folur popullore krahinore, p.sh: sipas R. Ellis kemi:

Dham, dhëmb **Arm.:** *wunuu* (atam, adam) – dhëmb

Por në Shqipëri vazhdojnë të përdoren në të folur edhe dialektalizmat: (dham, dhamb, dhom, dhomb)

4. Me qëllim që lexuesi të dijë momentet ku është ndërhyrë në këtë pjesë, si për të treguar paqartësi nga ana ime ashtu edhe për të vënë në dukje ndërhyrje të miat, që kanë për qëllim që të saktësojnë kuptim fjalësh, të shtojnë kuptim fjalësh apo fjalë që kanë të njëjtin kuptim, si edhe për të vënë në dukje opinione të miat lidhur me momente të veçanta, kam përdorur këto elemente:
  - a) ??? – për të treguar mungesë njohurie, për të treguar paqartësi ose pasiguri lidhur me kuptimin drejt (si duhet) të asaj që ka dashur të shprehë R. Ellis.
  - b) *Arm.:* si shkurtim të fjalës “Armenisht”
  - c) Shkrim (Fonti) **BOLD** ose *ITALICS* – për të theksuar ose vënë në dukje elemente, që mendoj se duhen marrë në konsideratë gjatë studimit të materialit; po ashtu, me *ITALICS* janë shkruar edhe fjalë apo shpjegime të shtuara nga ana ime, që mendoj se i shërbejnë temës “*Fjalë Shqipe që kanë lidhje me gjuhën Armene*”.

## FJALË SHQIPE QË KANË LIDHJE ME GJUHËN ARMENE

(R. Ellis, Fq. 81 - 90)

**Shqip****Armenisht**

1. Ago (Zot) ??? **Arm.:** *nqh* (vogi, voki) – shpirt  
*hnqh* (hogi, hoki) – shpirt  
*onh* (oghi, ohi) – raki, spirito
2. Ai, aju **Arm.:** *uju, uyn, ujú* (**ajs** - ky, kjo; **ajd** – ky,  
(Shënim BP: kjo e dyta kjo, ai, ajo; **ajn** – ai, ajo) - ai, ajo; Po të  
mbase është edhe – **Aj** – që shihet – baza është po ajo – **aj**; ndërsa  
vazhdon të përdoret në gjuhën prapashtesat –**s, -d, -n**, janë huazuar  
e folur akoma edhe sot në nga përemrat vetorë; **es** - nga veta e  
veri të Shqipërisë, gjithmonë parë; **du** - nga veta e dytë;  
me kuptimin - **Aj**) **inkn** - nga veta e tretë

*Shembull:*

Aj(**s**) – ai, ajo – që ndodhet afër meje, afër nesh; pra – ky, kjo (që ndodhet pranë folësit)

Aj(**d**) – ai, ajo – që ndodhet afër teje, afër jush; pra – ky, kjo ose ai, ajo (që ndodhet pranë bashkëfolësit)

Aj(**n**) – ai, ajo – që ndodhet larg bashkëfolësve

3. Ala, ala – **Arm.:** *վաղ վաղ* (vah vah) – vrik,  
(shpejt, vrik) ??? me shpejtësi, shpejt-shpejt
4. Amëlë (*i ëmbël*) **Arm.:** *համուտ* (hameh, hamegh)–i shijshëm
5. Anë **Arm.:** *ափ* (ap) – anë, breg, skaj
6. Arë – *fushë bujqësore* **Arm.:** *արտ* (art, ard) – fushë  
*ար* (arr) – pjesa e dheut që  
ngrihet gjatë lërimit të tokës  
*վայր* (vajr) - poshtë, vend, tokë

7. Ari (*arushë – ari femër*) **Arm.:** *արջ* (arxh, arç) – ari
8. Arnoj **Arm.:** *արնուել* (arnel) – marr  
*անուել* (anel) – me bë, bëj
9. Afër **Arm.:** *հույ* (hup, hub) – afër, i ardhshëm  
*հպարտ* (hpavor, hbavor) – prekje, takim  
*հպում* (hpum, hbum) – afrim, takim
10. Ahur (*Haur*) **Arm.:** *ախոր* (ahor) – stallë kuajsh
11. Vaj! (*vajtim*) **Arm.:** *վայ* (vaj) – vaj! (vajtim)
12. Vath, vathë (copë  
toke e rrethuar, që  
shërben si vend,  
ku ruhen bagëtia)
- Arm.:** *օթ* (ot'h) – han, hotel (depozitë)  
*օթեան* (ot'hevan) – han, hotel (depozitë)  
*օթանոց* (ot'hanoc) – han, hotel (depozitë)
13. Valë (valë deti) **Arm.:** *ալիք* (alix) – valë, dallgë
14. Vapë **Arm.:** *եփ* (jep'h, ep'h) – vlim, zierrje
15. Vatër (votër) e zjarrit **Arm.:** *ատր* (atër, adër) – zjarr
16. Vëlla **Arm.:** *եղբայր* (jehbajr, jeghbajr) – vëlla  
*եղբայր* (jehpajr, jeghpajr) – vëlla
17. Vend **Arm.:** *անդ* (and) – po aty, po në atë vend  
*վայր* (vajr) – vend, poshtë, tokë
18. Veç **Arm.:** *բայց* (bajc, pajc) – por  
*բացի* (baci, paci) – veç, përveç
19. Vlësge (*Fluskë*) **Arm.:** *սփռակ* (pëhpëxhak,  
bëhbëxhak) – fluskë  
*փչիկ* – fryj; *փշակ* – zgavër, guvë  
*փուկ* – tullumbac, fluskë

20. Vljorës [emri i qytetit të Vlorës dhe krahinës së saj në Shqipëri (Acroceraunia)] **Arm.:** վլոր (blur, plur) – kodër, grumbull gurësh
21. Barth (bardhë) **Arm.:** բար (burr, purr) – gips, shkumës
22. Bats (*bacë*) **Arm.:** մատչելի (matçeli, matçil) – i pranueshëm  
բաց (bac, pac) – i hapur
23. Bëj, baj, bani **Arm.:** բայ (baj, paj) – folje; vepror  
բան (ban, pan) – gjë, send
24. Beli (bel, lopatë) **Arm.:** պեղել (pehel, behel) – gërmoj
23. Bukë **Arm.:** ??? հաց (hac) – bukë  
*Shënim B.P.:* Mbase fjala **Arm.:** “hաց” (hac) = “bukë” në Shqip do ishte më mirë të krahasohej me fjalën Shqipe - “haje, ushqim, të ngrënë”
26. Bukhar (oxhak, vatër ngohjeje) **Arm.:** բուխարի (buhari, puhari) – kënd oxhaku, sergjen mbi oxhak
27. Jam **Arm.:** յամ (jem) – jam (unë jam)
28. Gaforre **Arm.:** խեցեմորթ (hecemort) - guaskë deti (ծովային խեցեմորթ) – covahecgetin, xovaheckedin – gaforre)
29. Gëzof **Arm.:** կաշի (kashi, gashi) – lëkurë
30. Gëlër ??? (*gëloj, gëlltis, gëlir, gllënkë*) **Arm.:** հաղթել (hahtel, haghtel) – fitoj, marr  
յաղթել (hahtel, haghtel) – fitoj, marr  
կալել (kalnel, galnel) – kap, zë  
կալել (kalsel, galsel) – shij (në lëmë)  
կայրել (kajt’hel, gajt’hel) – kërcej, hidhem

31. Gënjej **Arm.:** *նենգել* (nengel, nenkel) – mashtroj, bėj me hile  
*խաբել* (hapel, habel) – gënjej
32. Gojë; gogësj; gjuhë **Arm.:** *կոշել* (košel, gošel) – gërthas, thërras, bërtas, quaj  
*խոսիլ* (khosil) – flas, them  
*գոշել* (gošel, košel) – bërtas, gërthas, thërras
- Në fakt kemi:
- a. *gojë* **Arm.:** *բերան* (beran, peran) – gojë
- b. *gogësj* **Arm.:** *հորանջել* (horanxhel, horançel) – thërras, quaj; hutoj; gogësj
- c. *gjuhë* **Arm.:** *լեզու* (lezu) – gjuhë
- d. *flas* **Arm.:** *խոսիլ* (hosil) – flas, them  
*խոսարան* (k'hosaran) – foltore
- e. *bërtas, gërthas, thërras* **Arm.:** *գորալ* (goral, korral)  
*պորալ* (porral, borral)  
*կանջել* (kançel, gançel)  
*գոշել* (gošel, košel)
33. Gorgë (*zgavër lisi*) **Arm.:** *խորոջ* (horroç) – zgavër  
*խորշ* (horsh) – rrudhë, brazdë, e thelluar
34. Gji (gjiri) **Arm.:** *գիրկ* (girk, kirg) – gji, përqafim
35. Gjizë **Arm.:** *կաթ* (gat, kat) – qumësht  
*կիթ* – mjelje, të mjelët  
*ժաժիկ* (zhazhik) – gjizë  
*կաթնաշոր* (katnashor, gatnashor) – gjizë

36. Gjumë **Arm.:** *քնւ* (kun) – gjumë  
*քնււ* (knum) – gjumë, të fjeturit
37. Gjys, gjysmë, gjymës **Arm.:** *կէս* (ges, kes) – gjysëm
38. Dhallë **Arm.:** *թան* (tan) - qumësht i skremuar, dhallë
39. Dham, dhëmb **Arm.:** *ատամ* (atam, adam) – dhëmb
40. Dhëmpës ??? (Dhëmbës – rrashqelë, grabuja) (sipas fjalorit Shqip – vegël pune me dhëmbë me majë që përdoret në bujqësi)  
**Arm.:** ??? *միմել* (dimel, timel)  
– i drejtohem dikujt
41. Dherë, derë **Arm.:** *դար* (darrë, tarrë) – i hidhur, thartë  
(i hidhur, i thartë)
42. Dhi **Arm.:** *տիկ* (tik, dig) - lëkurë dhie  
*այծ* (ajc, ajx) - dhia
43. Deki **Arm.:** *դավ* (dav, tav) – mashtrim  
*դավանել* (davanel, tavanel) - mashtroj
44. Derë, durë **Arm.:** *դուր* (durr, turr) – derë
45. Des (vdes); i dekuri **Arm.:** *դի* (di, ti) – kufomë, trup i pajetë, kërmë  
*դիակ* (diak, tiag) – kufomë,  
trup i pajetë, kërmë
46. Xan, zan (me nxanë, me mësue) **Arm.:** *խանաչել* (xhanaçel) – njoh
47. Dimën, dimër **Arm.:** *միմ* (xmerr, cmerr) – dimër
48. Ditë **Arm.:** *տիվ* (tiv) – ditë; or (or) - ditë
49. Dorë **Arm.:** *ձեռք* (xerk, cerrk) - dorë
50. Druse (*druaj se*) **Arm.:** *թրեւս* (tjerevs) – ka mundësi; ndoshta,  
*գուցե* (guce, kuce) – ndoshta

51. Xhind **Arm.:** շնւնջ (shunç) – frymë, shpirt  
շնջեղ (shënçel) – marr frymë
52. E (dhe, edhe) **Arm.:** և, եւ (jev) – e, dhe, edhe
53. Errë (errët, errësirë) **Arm.:** երեկո (jereko, erego) – mbrëmje
54. Ers (erz, nder) **Arm.:** հարգ (harg, hark) - nder, respekt  
ersëli – i nderuar, sedërli **Arm.:** հարգելի (hargeli, harkeli)  
- i nderuar, i respektuar  
**Arm.:** հարգել (hargel, harkel)  
- nderoj, respektoj
55. Zjarr, zjarrem (kam  
ethe, jam jerm) **Arm.:** ջերմ (xherm, çerm)  
- zjarrmi, ngrohtësi
56. Zë, zan (zëri) **Arm.:** ձայն (xajn, cajn) - zë, zëri
57. Zi (ngjyra e zezë) **Arm.:** սև (sev) – i zi, e zezë
58. Zi (*hidhërim*) **Arm.:** ցավ (cav) – dhimbje, hidhërim
59. Zi (*zi buke, zi urie*) **Arm.:** սով (sov) – uri
60. Zift **Arm.:** ձյութ (xjut, cjut) – zift
61. Zok, zogu **Arm.:** ձագ (xag, cak) – këlysh zogu
62. Thagëm, thagmë  
(çudi, mrekuilli) **Arm.:** թաքնու (t'hakun) – mister, sekret  
թախնու (t'hakum, t'hagum) – goditje  
թախել (t'hakel, t'hagel) – godas, fshikulloj  
թախնու (t'haghum, t'hahum) – varrim
63. Thekërë (thekër) **Arm.:** հաճար (haxhar) – thekër
64. Im, jem (p.sh.  
libri im, i jem) **Arm.:** իմ (im) – im (mb. pronor)
65. Ka (kau, mashkulli  
i lopës) **Arm.:** կով (kov) – lopë  
էգ (jev) – kau

66. Kalli **Arm.:** *կաղին* (kaghin, kahin, gaghin, gahin) – lajthi  
*կաղնի* (kaghni, kahni, kaghni, kahni) – lis
67. Kam **Arm.:** *կամ* (kam, gam) – me pasë, me qenë  
*կա* (ka, ga) – ka, është (veta 3, njëjës)  
*կան* (kan, gan) – kanë, janë (veta 3, shumës)
68. Kanëp (*konop*) **Arm.:** *կանեփ* (kanep) – kërp
69. Karrë (karrocë, karro) **Arm.:** *կարր* (karrk, garrk) – karrocë, karro
70. Kars (i trashë, vulgar) **Arm.:** *գարշ* (garsh, karsh) –  
i neveritshëm, i urryer
71. Katunt (katund) **Arm.:** *գետին* (getin, kedin) – tokë, dysheme  
*գյուղ* (g'jugh, g'juh; kjuh) – katund, fshat
72. Këllëf **Arm.:** *կեղև* (qeghev, qehev, geghev, gehev)  
– lëkurë peme, lëvore
73. Këpucë **Arm.:** *կոշիկ* (koshik, goshig) – këpucë  
*կաշի* (kashi, gashi) – lëkurë
74. Kikël (kikë, majë, kulm) **Arm.:** *կակաթ* (kakat, gogat) – kulm, majë
75. Kodrë (*kodër*) **Arm.:** *կատար* (katar, gadar) – majë, kulm, kreshtë  
*բլուր* (blur, plur) – kodër; grumbull dheu
76. Kol ??? (Mos është fjala për “Kolik - shpat mali”, kodër e vogël: Fjalori Shqip – Shqip) **Arm.:** *կող* (kogh, koh, goh, gogh) – brinjë, anë  
*կողմ* (kogh, koh, goh, gogh) – anë, qoshe  
*կոհ* (kogh, koh) – velë, mbulesë
77. Koran (lloj peshku) **Arm.:** *կարմրախալ* (karmrahajt, garmrahajd) – troftë e kuqe  
*կարմիր* (karmir, garmir) – i kuq

- խայտաբէտ* (khajtabet,  
khajdaped) - laraman
78. Koritë **Arm.:** *կոր* (kor, gor) – i lakuar, i harkuar  
*գոգ* (gog, kok) - koritë, lug
79. Koskë (*kockë*) **Arm.:** *նուկոր* (voskor, vosgor) – kockë
80. Kotse (Gocë, vajzë) **Arm.:** *կույս* (kujs) – e virgjër, vajzë
81. Kouth (*kusi* ???) **Arm.:** *կուժ* (kuzh, guzh) - enë, poçe  
*կճուճ* (kçuxh, gxhuxh) - enë, poçe
82. Krotsh (*kroç*) ??? **Arm.:** *գրաստ* (grast, krasd) – kafshë  
(mendoj që e ka fjalën barre, gomar  
për “kriç, këriç gomari”)
83. Kyendis (*qëndis* ???) **Arm.:** *ասեղնագործել* (aseghnagorcel,  
asehnakorxel) - qëndis, punoj me gjilpërë
84. Kyilis (*qilis*???) **Arm.:** *գլորել* (glorrel, klorrel) – rrokullis  
*կլլել* (klel, gllel) – gëlltis, gllaburoj  
*կլանել* (klanel, glanel) – gëlltis, gllaburoj  
*կլան* (glan, klan) – cilindër  
*կլանակ* (glanak, klanag) – cilindër  
*կլանել* (glanel, klanel) – cilindroj  
*գլորել* (glorrel, klorrel) – rrokullis
85. Lap (*llapë, llap* ???) **Arm.:** *լափ* (lap) – llapa, çorba e qenit; lëpij  
*լափել* (lapel) – lëpij, përpjij  
*լակել* (lakel, lagel) – lëpij, përpjij
86. Lezues (*lexues*) **Arm.:** *լեզու* (lezu) – gjuhë (si organ  
trupor si edhe term gramatikor)
87. Llixhë **Arm.:** *լիճ* (liç, lixh) – liqen

88. Los ??? **Arm.:** լախիւն (lak'ht, lak'hd) – kamzhik, kërbaç  
 դէկ (ghek, hek, gheg, heg) – timon; rremë  
 լազ (lag, lak) – tra, trung, kërcu
89. Larg **Arm.:** լարել (larel) – shtrij, tendos  
 լայն (lajn) – i gjerë
90. Larë **Arm.:** լողարան (logharan, loharan) – banjë  
 լվանալ (lvanal) – me u la  
 լողանալ (loghanal, lohanal) – laj
91. Lartë **Arm.:** լեր (lerr) – mal  
 լեռնային (lerrnajin) – malor
92. Lë, lej, lan (*me lanë*) **Arm.:** լքել (lëk'hel) – lë, braktis
93. Liesh (*lesh, leskër  
 apo kufomë,  
 kërmë, coftinë ??*) **Arm.:** լէշ (lesh) – kufomë, kërmë, coftinë  
 լէշկ (leshk, leshg) – i zhveshur; pa qime  
 մաշկ (mashk, mashg) – lëkurë, cipë  
 լէշկամաշկ (leshkamashk,  
 leshgamashg) – cipë, lëkurë, leskër  
 (լաշկար – lascar – në Shqip përdoret  
 me kuptimin – leckaman)
94. Lidh **Arm.:** լծել (lëcel, lëxel) – lidh, mbreh (qetë)
95. Lind **Arm.:** լինել (linel) – bëj
96. Majë **Arm.:** գագաթ (gagat, kakat) – kulm, majë  
 կատար (katar, gadar) – kulm, majë, kreshtë  
 մագիլ (magil, makil) – thua, kthetër  
 մալ - ???
97. Math (*madh*) **Arm.:** մեծ (mec, mex) – i madh
98. Majtun (*i mbajtur*) **Arm.:** մեծաւունի (mecatun, mexadun) – pasanik  
 majun (*i majmur*) **Arm.:** մեծաւունի (mecatun, mexadun) – pasanik

99. Marr **Arm.:** *մարզել* (marzel) – trajnoj, formoj  
*արնել* (arnel) – marr
100. Mbar (*bart, mbart*) **Arm.:** *բերել* (berel, perel) – sjell, bie
101. Mbaj (*ruaj*) **Arm.:** *պահել* (pahel, bahel) – mbaj, ruaj
102. Mbarë (*mirë*) **Arm.:** *բարի* (bari, pari) – mirë
103. Mjekrë (*Mjekër*) **Arm.:** *մորուք* (moruk)
104. Mjergullë (*Mjegull*) **Arm.:** *մարահուղ* (marrahugh,  
marrahuh) - mjegull  
*մռայլ* (mrrajl) – i errët, i ngrysur
105. Melingonë, mermink **Arm.:** *մըջուն* (mërxhjun,  
mërçjun) – (milingonë)
106. Mërgoj **Arm.:** *մերժել* (merzhel) – refuzoj, nuk pranoj
107. Mish **Arm.:** *միս* (mis) – mish
108. Murrë (murra',  
murla', murlan)  
(erë e ftohtë e veriut) **Arm.:** *մրրիկ* (mrrik, mrrig) – furtunë, stuhi
109. Murk (*mug, muzg*) **Arm.:** *մռայլ* (mrrajl) – i errët, i ngrysur
110. Mut **Arm.:** *միձ* (mix, mic) – urinë, ndyrësi  
*ամոթ* (amot) - turp
111. Mukurë, mukunë **Arm.:** *մոհրագոյն* (mohragujn,  
*(duhet të jetë me kuptimin mohrakujn)* – ngjyrë hiri  
– *mug, mugu, muzgu*)
112. Napt (*napta; e dhëna ???*) **Arm.:** *նյութ* (n'jut) – material, lëndë
113. Nge (*kam kohë,*  
*e marr qetë*) **Arm.:** *նոյն* (ninç, ninxh)  
– gjumë i shkurtër, dremitje  
*նիրհ* (nirh) - dremitje, përgjumje
114. Ngyir (*ngjir, ngjyey ???*) **Arm.:** *ներքին* (nerkin) – i brendshëm

115. Ndë (në, brenda) **Arm.:** ընդ (ënd, ënt) – në, nën, tek  
 ներս (ners) – brenda  
 ներքին (nerkin) – i brendshëm
116. Oborr (mbretëror) **Arm.:** սարսափ (aparank, abarank)  
 – pallat (mbretëror)
117. Ujë, ujët **Arm.:** հիւթ (hjut'h) – lëng  
 ջուր (xhur, çur) – ujë
118. Ulë, Udë (*Udhë*) **Arm.:** նղի (ughi, uhi) – rrugë, udhë
119. Ounth (*untë – uri ???*) **Arm.:** աւոյթ (anot) – enë
120. Urth (lulekeqe ???) **Arm.:** որթ (vort) – hardhi, shportë
121. Usta **Arm.:** նշիւ (ushim) – inteligjent, i zgjuar
122. Usht (yshtje kundër syrit të keq) **Arm.:** նիւս (uht, uhd) – betim, premtim, zotim
123. Pa (parashtesë mohore; p.sh. i ditur – i paditur) **Arm.:** (ap-, apa-, api-) ???  
*Në fakt mendoj se duhet të jetë:*  
 աւ-, աւս-, աւի-; (an-, ana-, ani) = pa
124. Pak **Arm.:** պակաս (pakas, bagas) – i mangët  
 փոքր (pokr) – i vogël
125. Patë **Arm.:** բաթ (bad, pat) – patë, rosë  
 սագ (sag, sak) – patë, rosë, rosak
126. Pjesë **Arm.:** բաժ (bazh, pazh) – pjesë  
 բաժին (bazhin, pazhin) – pjesë, copë
127. Pëgërë (ndyrësirë, fëlliqësirë) **Arm.:** պագշոտ (pagshot, bakshod)  
 – i ndyrë, ephsor
128. Peliki (*fëlliqësi???*) **Arm.:** պղծել (pëghcel, bëhxel) – ndot, fëlliq

129. Pengoj **Arm.:** պնդել (pëndel, bëntel) – mbërthej, forcoj
130. Poungi (*qese letre???*) **Arm.:** փուլջ (punç, punxh) – buqetë, tufë  
 Pupë (*tufëz, xhufkë*) **Arm.:** փուլջ (punç, punxh) – buqetë, tufë
131. Pras (*presh*) **Arm.:** պրաս (pras, bras) - pras
132. Pshikë (*fshik, fshikëz*) **Arm.:** փշել (pçel) – fryj  
 փուշ (puç) – bosh, i shkretë  
 փոշի (poshi) - pluhur
133. Pyll **Arm.:** պուրակ (purak, burag) – koriye,  
 pemishte, zabel, park
134. Rufë (*rufkë;  
 rufis, gëlltis*) **Arm.:** ռուփ (rup'h) - shirup i bërë  
 nga lëng rrushi
135. Samar **Arm.:** թամբ (tamb, tamp) – samar  
 թամբել (tambel, tampel) – shaløj
136. Siri (*seks, lloj ???*) **Arm.:** սեր (serr) – seks, lloj, gjini
137. Skalis **Arm.:** սեպ (sep, seb) – pykë, kunjë
138. Skiurë (*skarrë,  
 zgarrë ???*) **Arm.:** սկուտեղ (skutegh, skuteh, zgudegh,  
 zgudeh) – pjatë, tabaka
139. Suliz (*Shuli ???*) **Arm.:** ճոց (cogh, coh) – shtagë, shufër
140. Zhus (zhys) **Arm.:** սուզել (suzel) – zhys
141. Shami **Arm.:** վարշամակ (varshamak, varshamag)– qefin  
 վարսակալ (varsakal, varsagal)  
 – shami flokësh, rrip lidhës flokësh  
 վարշ (varsh) - flokë  
 թաշկինակ (tashkinak, tashginag)–shami  
 գլխաշոր (gëllhashor, këllhashor)  
 - shami koke

142. Shelkin (*shalqi*) **Arm.:** *utʰu* (sekh) – pjepër  
*đutʰrnuł* (xmeruk, cmerug) – shalqi
143. Shuatë, shut (*i shuar, i marrëfund ???*) **Arm.:** *unıq* (sug, suk) – hidhërim, mjerim, zi
144. Shur (zhur) **Arm.:** *zn̄p* (çor) – i thatë, i tharë
145. Shurrë **Arm.:** *zn̄p* (xhur, çur) – ujë
146. Tajë (dado) **Arm.:** *unwđtł* (tancel, daxel) – ushqej
147. Tokë **Arm.:** *hwunwł* (hatak, hadag)  
– dysHEME, tokë, përdhe  
*unwł* (tak, dag) – poshtë, (përdhe, tokë)
148. Cerlë (*Cirlë -një lloj zog si mullenja*) **Arm.:** *uwr̄tł* (sarek, sareg) – gargull, tushë  
*uwr̄twł* (sarjak, sarjag) – gargull, tushë
149. Cinguli (*Cingëll - lloj fiku i vogël*) **Arm.:** *pn̄ıq* (tuz) – fik  
*pn̄qtłh̄* (tceni) – pemë fiku
150. Cingërë (*cingërimë*) **Arm.:** *đjn̄lı* (xjun, cjun) – borë  
*đut̄n* (xmer, cmerr) – dimër
151. Cicë, Sisë **Arm.:** *đng* (coc, xoc) – gji, kraharor  
*đhđ* (cic, xix) - sisë
152. Curlë (fyell, pipe) **Arm.:** *unıłtł* (sulel) – fishkëllej, vërshtëllej
153. Cohë **Arm.:** *zn̄huw* (çuha) - cohë e i leshtë
154. Çap (hap) **Arm.:** *zn̄wł* (çap) - masë, dozë
155. Çark (*rreth, qark*) **Arm.:** *zn̄pɔ* (shurxh, shurç) – rreth, afro, përçark, afërsisht  
*zn̄ɔwł* (shrxhan, shrcan) – rreth, qark, periudhë kohore
156. Çikë (pak) **Arm.:** *uwłuwł* (sakav, sagav) – i pakët, pak

157. Yll **Arm.:** շող (shogh, shoh) – rreze drite  
 սասող (ast'h, asd'h) – yll
158. Uliber (*ylber*) **Arm.:** աղեղ (aghegh, aheh) – hark, lakore  
 ծիածաւ (ciacan, xiaxan) – ylber
159. Kukurvajkë **Arm.:** բու (bu, pu) – buf
160. Ftua (frut) **Arm.:** պտուղ (ptugh, ptuh, bduh) – frut  
 սերկլիլ (serklil, serglil) – ftua
161. Ha (ushqehem) **Arm.:** ճաշեղ (xhashel) – drekoj
162. Hapët (ngjyrë e çelur) **Arm.:** կապույտ (kapujt, gabujd) –  
 blu, i kaltër, ngjyrë qielli
163. Hi (hiri) **Arm.:** ախյուն (axhjun) – pluhur, hi  
 մոհիր (mohir) – hi, hiri
164. Hundë **Arm.:** ունեղի (uneli) – pincë, darë (???);  
 քիթ (kit) - hundë

## FJALË SHQIPE QË KANË LIDHJE ME GJUHËN ARMENE

(R. Ellis, Fq. 80 - 90)

(Fotokopje nxjerrë nga Originali)

THE Armenian letters are represented by the following equivalents:—

- |   |  |
|---|--|
| 1. <i>a</i> .   | 21. <i>y</i> (partakes of the sounds of <i>h</i> and <i>y</i> : as a final commonly mute). |
| 2. <i>b</i> .   | 22. <i>n</i> .   |
| 3. <i>g</i> .   | 23. <i>š</i> (Eng. <i>sh</i> ).  |
| 4. <i>d</i> .   | 24. <i>o</i> .   |
| 5. <i>e</i> (Eng. <i>e</i> or <i>ye</i> ).                      | 25. <i>č</i> (Eng. <i>ch</i> ).  |
| 6. <i>z</i> .   | 26. <i>p</i> .   |
| 7. <i>ē</i>   | 27. <i>ǰ</i> (between Eng. <i>j</i> and <i>sh</i> ).                                       |
| 8. <i>ë</i> (neutral vowel: Germ. <i>ö</i> , Sansk. <i>a</i> ). | 28. <i>ř</i> (strong <i>r</i> ).   |
| 9. <i>th</i> .  | 29. <i>s</i> .   |
| 10. <i>ž</i> (Fr. <i>j</i> , Eng. <i>s</i> in <i>measure</i> ). | 30. <i>w</i> (as <i>v</i> when beginning a syllable).                                      |
| 11. <i>i</i> .  | 31. <i>t</i> .   |
| 12. <i>l</i> .  | 32. <i>r</i> .   |
| 13. <i>kh</i> .   | 33. <i>ž</i> (Eng. <i>tz</i> ).  |
| 14. <i>z</i> (Eng. <i>ds</i> ).                                 | 34. <i>v</i> ( <i>u</i> , <i>v</i> : never a vowel when alone).                            |
| 15. <i>k</i> .  | 35. <i>ph</i> .  |
| 16. <i>h</i> .  | 36. <i>ch</i> .  |
| 17. <i>š</i> (Eng. <i>ts</i> ).                                 | 37. <i>o</i> (broad <i>o</i> , like Fr. <i>au</i> ).                                       |
| 18. <i>t</i> (Welsh <i>ll</i> , Polish thick <i>l</i> ).        | 38. <i>f</i> .   |
| 19. <i>ǰ</i> (Eng. <i>j</i> ).                                  |  |
| 20. <i>m</i> .  |  |

The effect of the (.) is to strengthen, of the (') to soften, the consonant which it qualifies. The letters, 37 and 38, are of late introduction: 37 was formerly written *av*: 38 is only used in some foreign words. The following are regularly diphthongs, when followed by a consonant:—

- |  |  |
|--|--|
| <i>ev</i> , Eng. <i>u</i> or <i>you</i> .                                | <i>ov</i> , Eng. <i>oo</i> , Germ. <i>u</i> .                |
| <i>iv</i> , Germ. <i>ü</i> , Fr. <i>u</i> , occasionally Eng. <i>u</i> . | <i>ow</i> , long <i>o</i> , Germ. <i>oo</i> , Gr. <i>ω</i> . |

Some make 2, 3, 4, tenuous, and 26, 15, 31, medials.

The Albanian is written in Latin characters, and the following equivalents are adopted for the alphabet of Dr. Hahn:—

1. <i>a.</i>	18. <i>ly.</i>
2. <i>v.</i>	19. <i>m.</i>
3. <i>b.</i>	20. <i>n.</i>
4. <i>y.</i>	21. <i>ny.</i>
5. <i>ġ.</i>	21a. <i>ñ.</i>
6. <i>g.</i>	22. <i>x.</i>
7. <i>gy.</i>	23. <i>o.</i>
8. <i>dĥ.</i>	24. <i>p.</i>
9. <i>d.</i>	25. <i>r.</i>
10. <i>e.</i>	26. <i>s.</i>
11. <i>ë.</i>	27. <i>z.</i>
12. <i>z.</i>	28. <i>š.</i>
13. <i>tĥ.</i>	29. <i>t.</i>
14. <i>i.</i>	30. <i>u.</i>
15. <i>k.</i>	31. <i>pĥ.</i>
16. <i>ky.</i>	32. <i>ch.</i>
17. <i>l.</i>	33. <i>kĥ.</i>

*Y* is always a consonant, even at the end of words: thus *kaly*, 'a horse,' is pronounced nearly like Fr. *caille*, as *ly* = Ital. *gl.* *Ny* = Ital. or Fr. *gn.* The sound of *ñ* is as in the Fr. *on.*

## THE ARMENIAN ORIGIN OF THE ETRUSCANS.

81

Alb. *zaman*, 'time,' = Arm. *zam*, *zamanak*.

Alb. *zimbile*, 'basket,' = Arm. *zambit*.

Alb. *zindan*, 'prison,' = Arm. *zëndan*.

All these Albanian words are borrowed from the Turkish, which has itself borrowed them from the Persian or Arabic. Whether I have entirely succeeded in keeping such words out of the following list, I cannot say: a Turkish scholar would probably detect some additional cases. My Albanian words are derived from Dr. Hahn's *Albanesische Studien*.

✓ 164 Albanian words allied to the Armenian.

1. *Ago*, 'God.' Arm. *ogi*, 'spirit.'
2. *Ai*, *ayu*, 'he, this (man).' Arm. *ays*, *ayd*, *ayn*, 'this, that.' The terminations, *-s*, *-d*, *-n*, are borrowed from the personal pronouns, *es*, *dov*, *inchn*, 'I, thou, he:' therefore the demonstrative pronoun is properly *ay*. Osset. *ay*, 'this.'
3. *Ala*, *ala*, 'quickly.' Arm. *watwat*, 'quickly.'
4. *Amëlyë*, 'sweet.' Arm. *hamet*, 'sweet.' Esth. *hämcelelik*, 'agreeable.'
5. *Anë*, 'a shore.' Arm. *aphn*, 'a shore.'
6. *Arë*, 'a field.' Arm. *art*, *wayr*, 'field, land,' = Gael. *ar*. Gr. *ἄρουρα*.
7. *Ari*, 'a bear;' *arouške*, 'a female bear.' Arm. *arj*, 'a bear.' Gr. *ἄρκτος*.
8. *Arnoiğ*, 'I mend.' Arm. *arnel*, 'to make.' Gr. *ἄρω*.
9. *Apher*, 'near.' Arm. *hovp*, *hpavor*, 'near.' Gr. *ἄφαρ*.
10. *Akhour*, 'a stable.' Arm. *akhor*, 'a stable,' = Pers. *dkhūr*.
11. *Vay*, 'woe;' *vai*, 'alas!' Arm. *way*, 'woe;' *wáy*, 'alas!' Gr. *ἄι*. Lat. *væ*. Germ. *weh*.
12. *Vath*, 'a court.' Arm. *óth*, 'a lodging.'
13. *Valyë*, 'a wave.' Arm. *alich*, 'a wave.' Swed. *bölja*, 'a wave.'
14. *Vapë*, 'hot.' Arm. *eph*, 'cooking.' Gr. *ἔψω*.

## 82 THE ARMENIAN ORIGIN OF THE ETRUSCANS.

15. *Vatrë*, 'a fire-place.' Arm. *atr*, 'fire.'
16. *Vëla*, 'a brother.' Lapp. *welja*, 'a brother.' Arm. *eḡbayr*, 'a brother.'
17. *Vënd*, 'land.' Arm. *and*, 'land.' Welsh *gwent*, 'a plain.'
18. *Vetš*, 'except, but.' Arm. *bayž*, 'except, but.' Pol. *bez*, 'except, but.'
19. *Vlyäge*, 'husk, shell.' Arm. *blakn*, 'a covering.' Rhæt-Rom. *bleuschä*, 'husk, shell,' = Pied. *pleuja*, = Irish *blaosg*, = Welsh *blisg*.
20. *Flyorës*, 'the name of Avlona and its district' (Acroceraunia). Arm. *ölov*, 'a hill.'
21. *Barth*, 'white.' Arm. *bovr*, 'chalk.'
22. *Bats*, 'a companion.' Arm. *mattil*, 'to join one's self to.'
23. *Bëiğ*, *bañy*, 'I make, I do.' Arm. *bay*, *ban*, 'word, thing.'
24. *Bely*, 'a spade.' Arm. *petel*, 'to dig.' Gr. *πέλεκυς*.
25. *Boukë*, 'bread.' See *ante* in Phryg. (p. 15) s. v. *βέκος*.
26. *Boukhar*, 'a chimney.' Arm. *bowch*, 'a furnace.'
27. *Yam*, 'I am.' Arm. *em*, 'I am.'
28. *Gaphorre*, 'a crab.' Arm. *khephor*, *khežemorth*, 'shell, shell-fish;' *kheçaphar*, 'a crab;' th. *khež*, *khegek*, 'shell, husk;' *morth*, *phar*, 'skin;' *phor*, 'a sea-scorpion.'
29. *Gëzoph*, 'a hide.' Arm. *kashi*, 'a hide;' *khež*, 'a shell.'
- Compare the previous word.
30. *Gëlër*, 'gain.' Arm. *yalthel*, 'to gain.'
31. *Genyeiğ*, 'I deceive.' Arm. *nengel*, 'to deceive.' Gael. *gangaid*, 'deceit.'
32. *Goyë*, 'mouth;' *gogesig*, 'I gape;' *gyoukë*, 'tongue, language.' Arm. *gogel*, *khósil*, 'to speak;' *goçel*, 'to cry out;' *khóssaran*, 'mouth.' Germ. *kosen*.
33. *Gorgë*, 'a cave.' Arm. *khoroç*, *khors*, 'a cave.'
34. *Gyi*, 'breast;' *gyiri*, 'relationship.' Arm. *girk*, 'breast.'
35. *Gyizë*, 'cheese.' Arm. *kathn*, *kith*, 'milk, milk-food' (*laitage*).

## THE ARMENIAN ORIGIN OF THE ETRUSCANS.

83

36. *Gyoumë*, 'sleep.' Arm. *chovn*, 'sleep.' Gr. ὕπνος.  
Lat. *somnus*. Gael. *suain*. Rhæt.-Rom. *chüna*, 'bed.'

37. *Gyus*, *gyusmë*, *gyumës*, 'half.' Arm. *kës*, *kisamasn*,  
'half' (*masn*, 'a portion.')

38. *Dhalë*, *dhaltë*, 'butter-milk.' Arab. *dahl*, 'milk.' Arm.  
*dayl*, *dal*, 'a cow's first milk;' *dayeak*, 'a nurse;' *dayeakordi*,  
'foster-brother, frère-de-lait' (lit. 'nurse-son'). Gael. *dalta*, 'a  
foster-child.' Irish *dairt*, 'a heifer.' Eng. *dairy*.<sup>1</sup>

39. *Dham*, *dhëmb*, 'tooth.' Arm. *atamn*, 'tooth.' Gr. ὀδός.  
Lat. *dens*.

40. *Dhëmpës*, 'rushing.' Arm. *dimel*, 'to rush,' th. *dëm*;  
*-pës*, Arm. adverbial termination, signifying 'like,' and to be  
compared with Germ. *-lich*, Eng. *-ly*: e.g. Arm. *ays*, 'this,'  
*ayspës*, 'thus;' *phovth-al*, 'to haste,' *phovthapës*, 'hastily.'

41. *Dherë*, *derë*, 'bitter;' *tharëtë*, 'sour.' Arm. *darn*,  
'bitter.'

42. *Dhi*, 'a goat.' Arm. *tik*, 'a goatskin.' Georg. *thkavi* =  
Pers. *takka* = Phryg. ἄρρηγος = Germ. *ziege*, 'a goat.'

43. *Deky*, 'deceit.' Arm. *dav*, 'deceit.'

44. *Derë*, *durë*, 'a door.' Arm. *dovrn*, *dovrch*, 'a door.' Gr.  
*Stupa*, &c.

45. *Des*, 'I die;' *dekorri*, 'dead.' Arm. *dî*, *diakn*, *dëgoyn*,  
'dead, a corpse.' Sansk. *dî*, 'perire, evanescere.'

46. *Dzah*, *zah*, 'I learn.' Arm. *ganaçel*, 'to know;' *zaneay*,  
'I have known.'

47. *Dimën*, *dimër*, 'winter.' Arm. *zern*, 'winter.' Pol.  
*zima*, 'winter.' Turk. *zimistan*, 'winter.'

48. *Ditë*, 'day.' Arm. *tiv*, 'day.' Sansk. *dina*, 'day.'  
*Tina*, 'the Etruscan Jupiter or Diespiter.'

49. *Dorë*, 'a hand.' Arm. *zern*, 'a hand.' Gr. δῶρον, 'a  
hand or palm.' Gael. *dorn*, 'a fist.'

50. *Drouse*, 'perhaps.' Arm. *therevs*, 'perhaps.'

<sup>1</sup> Grimm remarks (*Gesch. der Deut. Spr.* p. 1015): 'die Engländer mit einem wort, das ich nirgends erklärt finde, nennen kuhweide und milcherei *dairy*.' May it not be a word of Celtic origin?

## 84 THE ARMENIAN ORIGIN OF THE ETRUSCANS.

51. *Dšind*, 'a spirit.' Arm. *šovné*, 'a spirit;' *šnel* 'to breathe.' Lat. *genius*.
52. *E*, 'and.' Arm. *ev*, 'and.'
53. *Errë*, 'darkness;' *errëtë*, 'in the evening.' Arm. *erek*, 'evening.' Gr. *ἔσπευός*.
54. *Ers*, 'honour;' *ersëli*, 'honourable.' Arm. *yarg*, 'dignity, esteem;' *yargel*, 'to honour;' *yargeli* (participle), 'to be honoured.' The Arm. termin. *-eli* = Lat. *-andus*. Germ. *ehre*.
55. *Zyarr*, *zyarem*, 'fever, heat in fever.' Arm. *ğermn*, 'heat.' Turk. *ğherm*, 'heat.' Gr. *ἔρμος*.
56. *Ze*, *zañ*, 'voice.' Arm. *žayn*, 'voice.'
57. *Zi*, 'black.' Arm. *sev*, 'black.' Turk. and Pers. *siyâh*, 'black.' Osset. *sau*, 'black.' Sansk. *çyâva*, 'black.'
58. *Zi*, 'grief.' Arm. *žav*, 'grief.' Turk. *sözë*, 'grief.'
59. *Zi*, 'famine.' Arm. *sow*, 'famine.'
60. *Zapht*, 'pitch.' Arm. *živth*, 'pitch,' = Pers. *zišt*.
61. *Zok*, *zogou*, 'a bird, a young bird.' Arm. *žag*, 'a young or small bird.' 'Sparrow' (Luke x. 6) is rendered in Arm. by *žag*, in Alb. by *zok*.
62. *Thagëmë*, 'a wonder.' Arm. *thagovn*, 'mysterious;' *thagovžanel*, 'to conceal, to bury,' = Lapp. *tjäket*. — Gr. *θαύμα*.
63. *Thekëre*, 'rye.' Arm. *hağar*, 'rye.' Turk. *dakhl*, 'rye.' Lat. *secale*.
64. *Im*, *yem*, *yim*, 'my.' Arm. *im*, 'my.' Gr. *ἐμός*.
65. *Ka*, 'an ox.' Arm. *kow* = Swed. *ko* = Germ. *kuh* = Eng. *cow*. Sansk. *go* = Zend *gāo*, 'bos.'
66. *Kalli*, 'an ear of corn.' Arm. *katin*, 'an acorn.'
67. *Kam*, 'I have, I am, I shall,' (aux. verb). Arm. *gom*, 'I am;' *kam*, 'I am, I continue, I subsist.'
68. *Kanëp*, 'hemp.' Arm. *kaneph*, 'hemp.'
69. *Karrë*, 'a carriage.' Arm. *karçh*, 'a carriage.' Swed. *kärra* = Eng. *cart*.
70. *Kars*, 'coarse.' Arm. *garš*, 'coarse.'

## THE ARMENIAN ORIGIN OF THE ETRUSCANS.

85

71. *Katount*, 'territory, town, village.' Arm. *getin*, 'land, ground.'

72. *Kələph*, 'case, cover.' Arm. *ketev*, 'skin, bark, shell.' Gr. *καλύπτω*.

73. *Kəpoutsə*, 'a shoe.' Arm. *kōsik* or *kavšik*, 'a shoe,' = Pers. *kafš*.

74. *Kikəl*, 'a summit.' Arm. *gagathn*, 'a summit.' Lat. *cacumen*.

75. *Kodrë*, 'a hill.' Arm. *katar*, 'an eminence.'

76. *Kol*, 'a party, a band.' Arm. *kot*, 'part, side.'

77. *Koran*, 'a trout.' Arm. *karmrakhayt*, 'a trout:' th. *karmir*, 'red;' *khayt*, 'spotted.'

78. *Koritë*, 'a boat.' Arm. *kovr*, 'a boat.'

79. *Koskë*, 'a bone.' Arm. *oskr*, 'a bone.' Pol. *kość*, 'a bone.' Lat. *os*. Gr. *ὀστέον*.

80. *Kotse*, 'a girl.' Arm. *koy*, 'a girl.' Turk. *kiz*, 'a girl.'

81. *Kouth*, 'a pot.' Arm. *kovz*, 'a pot.' Gr. *χύτρα*.

82. *Krotš*, 'an ass' colt' (*bourriquet*). Arm. *grast*, 'an ass' (*bourrique*).

83. *Kyendis*, 'I choke.' See *ante* in Lyd. (p. 40) s. v. *καυδαύλης*, 'σκυλλοπνικτης.'

84. *Kyilis*, 'I roll.' Arm. *gləl*, *glorəl*, 'to roll;' *glan*, *glanak*, 'a cylinder.' Gr. *κυλίω*, *κυλίνδω*.

85. *Lap*, 'I lick.' Arm. *laph*, 'licking;' *laphel*, 'to lick.' Gr. *λέγω*.

86. *Lezoueš*, 'a reader.' Arm. *lezov*, 'tongue, language.' Gr. *λέγω*. Lat. *lego*. *Lezoueš* is declined as a substantive, not as a participle (Bopp *on the Alb.* p. 27). It may be compared with Arm. substantives which add *-ic* to the root; as *phrk-el*, 'to deliver,' *phrk-ic*, 'a deliverer;' *arar-ch*, 'creation,' *arar-ic*, 'a creator;' *tarr*, 'substance, nature,' *tarr-ic*, 'a maker, a creator;' *tovic*, 'a giver.' So there might be formed from *lezov*, 'language,' an Arm. subst. *lezovic*, 'a speaker,' which is nearly identical with the Alb. *lezoueš*. The

## 86 THE ARMENIAN ORIGIN OF THE ETRUSCANS.

declension of *lezouēš* is—nom. and acc. *lezouēš*; gen., dat., and abl. *lezouēši*. The declension of *tovič*, is—nom. *tovič*; acc. (*z*)*tovič*; gen. and dat. *toviči*; instr. *tovičav*.

87. *Lidšë*, 'a warm-spring.' Arm. *lič*, 'a pond.' Lat. *liquor*, *lix*.

88. *Los*, 'a club.' Arm. *lakht*, 'a club'; *tek*, 'an oar.' Eng. *log*. Lat. *lignum*.

89. *Lyargë*, 'far' (*weif*). Arm. *larel*, 'to stretch, to extend.' Lat. *largus*.

90. *Lyarë*, 'a bath.' Arm. *logaran*, 'a bath'; *lovanal*, 'to wash, to bathe.' Lat. *lavacrum*, *lavare*. Lapp. *laugo*, 'a bath.'

91. *Lyartë*, 'high'; also, 'an eminence.' Arm. *learn*, 'a mountain'; *lernayin*, 'very high.'

92. *Lyë*, *lyañ*, 'I leave.' Arm. *lich*, 'left'; *lohanel*, 'to leave.'

93. *Lyeš*, 'a corpse.' Arm. *leškamašk*, *laškamašk*, 'skin' (*mašk*, 'skin, tegument, membrane'); *laškar*, 'a body of men.' Kurd. *lesc*, 'corpse.' Germ. *leichte*.<sup>1</sup> In Pers. *lašk* signifies 'a piece,' and *laškar*, as in Arm., 'a body of men, an army.'

94. *Lyith*, 'I fasten.' Arm. *lzel*, 'to fasten.'

95. *Lyind*, 'I give birth to.' Arm. *linel*, 'to be, to become, to live'; *etanil*, 'to be made.'

96. *Mayë*, 'top.' Arm. *mak*, 'above.' Esth. *mäggi*, 'mountain.'

97. *Math*, 'great.' Arm. *mez*, *ameth*, 'great.' Gr. μέγας.

98. *Maitounë*, *mayounë*, 'rich.' Arm. *mezatovn*, 'rich.'

99. *Marr*, 'ich fasse.' Arm. *marzel*, 'to form.'

100. *Mbar*, 'I carry.' Arm. *berel*, 'to carry.' Gr. φέρω, &c.

101. *Mbaiš*, *m̄ba*, 'I hold.' Arm. *pahel*, 'to retain.'

102. *Mbarë*, 'good.' Arm. *bari*, 'good.' Lapp. *puore*, 'good.'

103. *Myekrë*, 'a beard.' Arm. *mórouch*, 'a beard.'

<sup>1</sup> Or we might compare the Teutonic *fleisc*, *fläsk*, *flesk*, *flesh*.

## THE ARMENIAN ORIGIN OF THE ETRUSCANS. 87

104. *Myergoulë*, 'a mist.' Arm. *maṙakhovt*, *mṙayl*, = 'a mist.' Lapp. *murko*, 'a mist.'

105. *Melingtonë*, *mermink*, 'an ant.' Arm. *mṙjivn*, 'an ant,' = Osset. *mälzüg*, Gr. *μύρμηξ*, Swed. and Ang.-Sax. *myra*, Irish *moirb*, Pers. *mur*, *mírúk*.

106. *Mërgoiḡ*, 'I put away.' Arm. *mertel*, 'to put away.'

107. *Miš*, 'flesh, pulp.' Arm. *mis*, 'flesh, pulp.' Eng. *meat*.

108. *Mourë*, 'north wind.' Arm. *mṙrik*, 'high wind, storm.' Sansk. *marut*, 'ventus.'

109. *Mourk*, 'dark, black.' Arm. *mrel*, 'to blacken.' Eng. *murky*.

110. *Mout*, 'dung.' Arm. *miz*, 'filth.' Germ. *mist*. Eng. *muck*, *mud*.

111. *Mukowrë*, *mukounë*, 'grey.' Arm. *mokhragoyn*, 'grey.'

112. *Naph̄t*, 'property, goods.' Arm. *nivth*, 'matter, substance.'

113. *Nge*, 'leisure.' Arm. *niṅṡ*, 'repose.' Lapp. *najo*, 'laxamentum.' Rhæt.-Rom. *nanna*, 'cradle, bed.'

114. *Ngyir*, 'depth.' Arm. *nerchin*, 'low.' Gr. *νέρθε*.

115. *Ndë*, 'into, to.' Arm. *ënd*, 'into, to.' Gr. *ἐνδον*.

116. *Oborr*, 'a court.' Arm. *aparanch*, 'a court.'

117. *Ouyë*, *ouyëtë*, 'water.' Arm. *hivth*, *vivth*, 'water; wét, 'a wave; w̄tak, 'a brook.' Lat. *udus*. Gr. *ὔδωρ*. Phryg. *βέδω*, 'water.'

118. *Oulë*, *oudë*, 'a way, a road.' Arm. *ovti*, 'a way, a road,' = Turk. *yol*, = Lith. *ulyczia*. Gr. *ὁδός*. Cf. Ὀδυσσεύς and *Ulysses*.

119. *Ouñth*, 'a bowl, a pot.' Arm. *anóth*, 'a vessel, a pot.'

120. *Ourth*, 'ivy.' Arm. *orth*, 'a vine, a basket.' Gr. *ἄροχος*: th. *ἐῖρω*. See *inf.* in Etrusc. s. v. *atasum*, and compare also Arm. *ovr*, 'a vine-branch,' *ovri*, 'willow, osier,' *ovrkan*, 'a net; and Lat. *vimen*, *vites*, *vitis*, *vinea*, *vico*, and *vincio*.

121. *Ousta*, 'skilful.' Arm. *ovsim*, *ovšatov*, 'wise, careful.'

## 88 THE ARMENIAN ORIGIN OF THE ETRUSCANS.

122. *Outt*, 'invocation against the evil eye.' Arm. *ovkht*, 'vow, prayer.' Gr. *εὐχή*.
123. *Pa*, 'un-' (privative prefix.) Arm. *ap-*, *apa-*, *api-*, 'un-' Gr. *ἀπ-*, *ἀπο-*.
124. *Pakë*, 'little.' Arm. *pakas*, 'deficient;'; *phochr*, 'little.' Lat. *paucus*. Gr. *παῦρος*. Ital. *poco*.
125. *Patë*, 'a goose.' Arm. *bad*, 'a duck.' Arab. *wazz*, 'a goose, a duck.' Compare *anas* and *anser*.
126. *Pyesë*, 'a part, a share.' Arm. *bat*, *batin*, 'part, contribution.' Lapp. *pekke*, 'a piece.'
127. *Pëgërë*, 'impurity, dirt.' Arm. *pagšot*, 'foul.' Lat. *faex*. Lapp. *pđdo*, 'sordes.'
128. *Pelyky*, 'I defile.' Arm. *ptzel*, 'to defile.' Eng. *filth*.
129. *Pengoif*, 'I bind.' Arm. *pndel*, 'to bind.'
130. *Poungi*, 'a fist;'; *poupë*, 'a bunch, a tuft.' Arm. *phovnj*, 'a bunch, a tuft.' Lat. *pugnus*.
131. *Prassë*, 'a leek.' Arm. *pras*, 'a leek.' Gr. *πράσον*.
132. *Pšikyë*, 'a bladder.' Arm. *phčel*, 'to blow;'; *phchal*, 'to be inflated;'; *phovch*, 'wind, gust, swelling;'; *phoš*, 'powder.' Gr. *φυσάω*, *φύσημα*. Lapp. *pussel*, 'flare.'
133. *Pul*, 'a forest.' Arm. *povrak*, 'a forest.'
134. *Rouphë*, 'drinkable, soft, *schlürfbar*' (applied to an egg). Arm. *rovph*, 'syrup of grapes.'
135. *Samar*, 'a pack-saddle.' Arm. *thambel*, 'to saddle.'
136. *Siri*, 'sex, kind.' Arm. *ser*, 'sex, kind.'
137. *Skalis*, 'I lop, I carve.' Arm. *šetb*, 'the blade of a knife.' Thrac. *σάλαμη*, 'a sword.'
138. *Skyurë*, 'a plate.' Arm. *skovtet*, 'a plate.' Lat. *scutra*, *scutella*.
139. *Soulytš*, 'a bolt, a bar.' Arm. *žatk*, 'a rod, a stick;'; *žot*, 'a bar, a pole;'; *soťnak*, 'a bolt.'
140. *žus*, 'I dip.' Arm. *sovzanel*, 'to dip;'; *sovzi*, 'I dipped.'
141. *šami*, 'a kerchief.' Arm. *varšamak*, *warsakal*, 'kerchief, fillet' (*warsch*, 'hair.')

## THE ARMENIAN ORIGIN OF THE ETRUSCANS.

89

142. *šelkyiñ*, 'a melon.' Arm. *setkh, sekh*, 'a melon.' Gr. *σίκυς*.
143. *šouatē, šout*, 'sad.' Arm. *sovg*, 'mourning, grief.'
144. *šour*, 'sand, gravel.' Arm. *éor*, 'dry.'
145. *šourrē*, 'water.' Arm. *šovr*, 'water.'
146. *Tayē*, 'a wet-nurse.' Arm. *tazel*, 'to nourish.'
147. *Tokē*, 'land.' Arm. *yatak*, 'land.'
148. *Taerlē*, 'a blackbird.' Arm. *sarik*, 'blackbird, starling; th. *sarel*, 'to cry.' Thessal. *ἀστραλός, ψαρός*.'
149. *Tsingouly*, 'a kind of small fig.' Arm. *thovz*, 'a fig; thzeni, 'a fig-tree.'
150. *Tsinkērē*, 'ice.' Arm. *živn*, 'snow.' Lapp. *tscwe*, 'nix. durior, quæ subtus crustam habet glacialelem.' Abas. *zeh*, 'snow.'
151. *Tsitsē, sisē*, 'breast.' Arm. *zož*, 'breast.' Germ. *zitze*. Pol. *cyc*.
152. *Tsoulyē*, 'flute, pipe.' Arm. *sovlel*, 'to pipe.' Lat. *sibilare*.
153. *Tsokhē*, 'cloth.' Arm. *čovkhay*, 'cloth,' = Turk. *choha*, Pol. *chustka*, Germ. *tuch*.
154. *Tšap*, 'a step.' Arm. *éaph*, 'a measurement, an ell' — Arm. *šaviš*, 'a step.'
155. *Tšark*, 'a circuit.' Arm. *šovrğ*, 'around; thšan, 'a circuit.' Lat. *circus*.
156. *Tšikē*, 'a little, few.' Arm. *sakav*, 'a little, few.' Basque *chiquia*, = Span. *chico*, 'little.'
157. *Ul*, 'a star.' Arm. *šot*, 'a ray of light.' Lat. *sol*, = Welsh *sŷl*, = Swed. *sol*.
158. *Ušiber*, 'a rainbow; ap *ultin*, 'I bend' (ap, 'I give,' or 'I give up'). Arm. *ašetn*, 'a bow.'
159. *Phouphouphēikē*, 'an owl.' Arm. *bov*, 'an owl.' Lat. *bubo*.
160. *Phōua*, 'a quince' (μηλον Κυδώνιον). Arm. *ptovē*, 'fruit' (μηλον).
161. *Cha*, 'I eat.' Arm. *gašel*, 'to eat; khaš, 'cooked meat.'

## 90 THE ARMENIAN ORIGIN OF THE ETRUSCANS.

162. *Charpētē*, 'bright in colour' (γλαυκός). Arm. *kapotē*; Pers. *kabōd*; Sansk. *kapota*; 'blue, azure' (γλαυκός).

163. *Chi, chiñ*, 'ashes.' Arm. *ajivn*, 'ashes.' Lat. *cinis*. Lapp. *kuna*.

164. *Choundē*, 'the nose.' "Root, *chouny* or *owny* (?), 'to put down, to bend.'" Arm. *ovněčh*, 'the nose;' *ovņš*, 'the lowest part, the foot, the ground.' Osset. *fünz*, 'the nose.' Abas. *pintsa*, 'the nose.'

The Rhæto-Romansch language is the next in order. It is spoken, in two principal dialects, in the Swiss Canton of the Grisons, and is almost entirely derived from the Latin and German. My authority for these dialects is Carisch's *Taschen-Wörterbuch der Rhätoromanischen Sprache*.

*Rhæto-Romansch words allied to the Armenian.*

1. *Accla*, 'a farm (*gut*) with stabling (*stallung*) outside a village.' Arm. *akhor*; Pers. *dkhūr*; 'a stable.'

2. *Adinna*, 'always.' Arm. *andēn*, 'always, immediately.'

3. *Adom*, 'a fastening' (*befestigungering an den schlittenlatten*). Arm. *yōdel*, 'to fasten.'

4. *Aegla*. 'Boschg ('shrub') *d'ägla*, 'holm-oak.' Arm. *katin*, 'an acorn,' = Lyd. *ἄκυλον*, Germ. *eichel*. Cf. also Lat. *galla*, Span. *agalla*.

5. *Aisel*, 'active.' Arm. *ays*, 'spirit.'

6. *Ancanuras*, 'sometimes.' Arm. *angam*, 'time, *fois, mal*.'

7. *Ancarna*, 'corner, angle.' Arm. *ankivn*, 'a corner.' Lyd. *ἀγκών*. Germ. *winkel*.

8. *Aneg*, 'suddenly.' Arm. *anaknkal*, 'sudden: *an-*, privative; *akn*, 'an eye;' *kal*, 'to be;' *aknkalel*, 'to expect.' Goth. *anaks*, 'suddenly.'

9. *Anfis*, 'disagreeable.' Arm. *anpēt*, 'useless, vile, detestable: *an-* privative; *piti*, 'il faut.' Eng. *unfit*.

10. *Araig*, 'a king.' Arm. *archay*, 'a king.'—Gael. *rioh* = Lat. *rex*.

## FJALË SHQIPE QË KANË LIDHJE ME GJUHËN ARMENE

(R. Ellis, Fq. 81 - 90)

(Shënim B.P.: Trajtuar sipas rendit Alfabetik të gjuhës së sotme Shqipe)

<b>Shqip</b>	<b>Armenisht</b>
1. <b>afër</b>	<i>hnuy</i> (hup, hub) = afër, i ardhshëm <i>huywlnn</i> (hpavor, hbavor) = prekje, takim <i>huynu</i> (hpum, hbum) = afrim, takim
2. <b>ago</b> (Zot) ???	<i>nqh</i> (vogi, voki) = shpirt <i>hnqh</i> (hogi, hoki) = shpirt <i>onh</i> (oghi, ohi) = raki, spirit
3. <b>ahur</b> ( <i>haur</i> )	<i>wjunn</i> (ahor) = stallë kuajsh
4. <b>ai, ay</b> ( <i>Shënim BP</i> : kjo e dyta mbase është edhe – <b>Aj</b> – që vazhdon të përdoret në gjuhën e folur akoma edhe sot në veri të Shqipërisë, gjithmonë me kuptimin - <b>Ai</b> ); [ <b>ai</b> (ay,aju, aj) - <i>wjn</i> (ajt) = ai]	
5. <b>ala, ala</b> – ( <i>shpejt, vrik</i> ) ???	<i>wjn wjn</i> (vah vah) = vrik, me shpejtësi, shpejt-shpejt
6. <b>amëlë</b> ( <i>i ëmbël</i> )	<i>huultn</i> (hameh, hamegh) = i shijshëm
7. <b>anë</b>	<i>wj</i> (ap) = anë, breg, skaj
8. <b>arë</b> ( <i>fushë bujqësore</i> )	<i>wjun</i> (art, ard) = fushë <i>wjwn</i> (vajr) = poshtë, vend, tokë
9. <b>ari</b> ( <i>arushë – ari femër</i> )	<i>wjg</i> (arxh, arç) = ari
10. <b>arnoj</b>	<i>wnútł</i> (arrnel) = marr
11. <b>barth</b> (bardhë)	<i>pnl</i> (burr, purr) = gips, shkumës
12. <b>bats</b> ( <i>bacë</i> )	<i>wunzłj</i> (matçeli, matçil) = i pranueshëm

13. **běj, baj, bani** *բաց* (bac, pac) = i hapur  
*բայ* (baj, paj) = folje; vepror  
*բան* (ban, pan) = gjë, send
14. **beli** (bel, lopatë) *պէղէլ* (pehel, behel) = gërmoj
15. **bukë** (*Shih fq 15*) *հաց* (hac) = bukë???
16. **bukhar** (*oxhak, vatër ngohjeje*) *բուհարի* (buhari, puhari) = kënd oxhaku, sergjen mbi oxhak
17. **cerlë** (*cirlë -lloj zogu si mullenja*) *սարգ* (sarek, sareg) = gargull, tushë  
*սարյակ* (sarjak, sarjag) = gargull, tushë
18. **cicë** (sisë) *ծոց* (coc, xoc) = gji, kraharor
19. **cingërë** (*cingërimë*) *ձյուն* (xjun, cjun) = borë  
*ձմեռ* (xmerr, cmerr) = dimër  
*ցուրտ* (curt, curd) = ftohtë
20. **cinguli** (*cingëll - lloj fiku i vogël*) *թուզ* (tuz) = fik  
*թզենի* (tceni) = pemë fiku
21. **cohë** *չուս* (çuha) = cohë e i leshtë
22. **culë** (fyell, pipe) *սուլ* (sulel) = fishkëllej, vërshëllej
23. **çap** (hap) *չափ* (çap) = masë, dozë; hap (hapi i ecjes)
24. **çark** (*qark, rreth*) *շուրջ* (shurçxh, shurç) = rreth, afro, përçark, afërsisht  
*շրջան* (shërxfan, shërçan) = rreth, çark, periudhë kohore
25. **çikë** (*pak*) *սակավ* (sakav, sagav) = i pakët, pak
26. **deki** *դավ* (dav, tav) = mashtrim  
*դավանի* (*davanel, tavanel*) - *mashtroj*
27. **derë, durë** *դուր* (durr, turr) = derë

28. **des** (vdes); i dekuri      դի (di, ti) = kufomë, trup i pajetë, kërmë  
    դիսուլ (diak, tiag) = kufomë, trup i pajetë, kërmë
29. **dhallë**                              թաւ (tan) = qumësht i skremuar, dhallë
30. **dham, dhëmb**                      սասուլ (atam, adam) = dhëmb
31. **dhëmpës ???**                      դիմել (dimel, timel) = i drejtohem dikujt  
    (dhëmbës – rrashqelë, grabuja)
32. **dherë, derë**                        դարր (darrë, tarrë) = i hidhur, thartë  
    (i hidhur, i thartë)
33. **dhi**                                      տիկ (tik, dig) = lëkurë dhie  
    այծ (ajc, ajx) = dhia
34. **dimën, dimër**                      ձւտն (xmerr, cmerr) = dimër
35. **ditë**                                    տիւ (tiv) – ditë; or (or) = ditë
36. **dorë**                                    ձէռք (xerrk, cerrk) = dorë
37. **druse** (*druaj se*)                    թէրէւս (tjerevs) = ka mundësi; ndoshta  
    գուցէ (guce, kuce) = ndoshta
38. **e** (dhe, edhe)                        է, էլ (jev) = e, dhe, edhe
39. **errë** (errët, errësirë)                էրէկն (jereko, erego) = mbrëmje
40. **ers** (erz, nder)                        հարգ (harg, hark) = nder, respekt  
    հարգել (hargel, harkel) = nderoj, respektoj  
    **ersëli** = i nderuar,  
    sedërli                              հարգելի (hargeli, harkeli) = i nderuar,  
    i respektuar
41. **ftua** (*frut*)                            պտուղ (ptugh, ptuh, bdugh, bduh) = frut  
    տերկլի (serklil, serglil) = ftua
42. **gaforre**                                խեցեւորթ (hecemort) = guaskë deti  
    (ծովախեցգետինի [covahecgetin,  
    xovaheckedin] = gaforre)
43. **gëlër ???** (*gëloj, gëlltis, gëlir, gllënkë*) (*gëlir = me pastrue*)

- hաղթել* (hahtel, haghtel) = fitoj, marr  
*յաղթել* (hahtel, haghtel) = fitoj, marr  
*կալնել* (kalnel, galnel) = kap, zë  
*կալսել* (kalsel, galsel) = shij (në lëmbë)  
*կայրել* (kajt'hel, gajt'hel) = kërcej, hidhem  
 44. **gënjej** *նենգել* (nengel, nenkel) = mashtroj, bėj me hile  
*խաբել* (habel, hapel) = gënjej
45. **gëzof** *կաշի* (kashi, gashi) = lëkurë
46. **gji** (gjiri) *գիրկ* (girk, kirk) = gji, përqafim
47. **gjizë** *կաթ* (kat, gat) = qumësht  
*կիթ* (kit, git) = mjelje, të mjelët  
*ժաշիկ* (zhazhik; zhazhig) = gjizë  
*կաթնաշոր* (katnashor, gatnashor) = gjizë
48. **gjumë** *քուն* (kun) = gjumë  
*քում* (knum) = gjumë, të fjeturit
49. **gjys, gjysmë, gjymës** *կես* (kes, ges) = gjysëm
50. **gojë; gogësj; grykë** <sup>(Sh. 1)</sup> *կոշիկ* (koşel, goşel) = gërthas, thërras, quaj  
*կոսիլ* (khosil) = flas, them  
*գոշիկ* (goşel, koşel) = bërtas, gërthas, thërras  
*կոսարան* (k'hosaran) = foltore
51. **gorgë** (zgavër lisi) *խորոչ* (horroç) = zgavër  
*խորշ* (horsh) = rrudhë, brazdë, e thelluar
52. **ha** (ushqehem) *ճաշել* (xhashel) = drekoj
53. **hapët** (ngjyrë e çelur) *կապույտ* (kapujt, gabujd) = blu, i kaltër, ngjyrë qielli
54. **hi** (hiri) *ախյուն* (axhjun) = pluhur, hi

55. **hundë** *núntʰ* (uneli) = pincë, darë (???)  
*pʰpʰ* (kit) = hundë
56. **im, jem** (p.sh. libri im) *hú* (im) = im (mb. pronor)
57. **jam** *tú* (jem) = jam (unë jam)
58. **ka** (kau, mashkulli i lopës) *hɛnɫ* (kov, gov) = lopë; *tɛq* (jez) = kau
59. **kalli** *hɛwɛhú* (kaghin, kahin, gaghin, gahin) = lajthi  
*hɛwɛhúh* (kaghni, kahni, kaghni, kahni) = lis
60. **kam** *hɛwú* (kam, gam) = me pasë, me qenë  
*hɛw* (ka, ga) = ka, është (veta 3, njëjës)  
*hɛwú* (kan, gan) = kanë, janë (veta 3, shumës)
61. **kanëp** *hɛwúntʰ* (kanep, ganep) = kërp, kanabis
62. **karrë** (karrocë, karro) *hɛwɛp* (karrk, garrk) = karrocë, karro
63. **kars** (i trashë, vulgar) *qɛwɛɟ* (garsh, karsh) = i neveritshëm, i urryer
64. **katunt** (katund) *qɛntʰú* (getin, kedin) = tokë, dysHEME  
*qɛnɫ* (*g'jugh, g'juh; kjugh, kjuh*) = katund, fshat
65. **këllëf** *hɛtɛtɫ* (keghev, kehev, geghev, gehev)  
= lëkurë peme, lëvore
66. **këpucë** *hɛnɟhɫ* (koshik, goshig) = këpucë  
*hɛwɟh* (*kashi, gashi*) = lëkurë
67. **kikël** (kikë, majë, kulm) *qɛwɛwɛp* (gagat, kakat) = kulm, majë
68. **kodër** (*kodër*) *hɛwɛwɛp* (katar, gadar) = majë, kulm, kreshtë  
*pɛnɫp* (*blur, plur*) = kodër; *grumbull dheu*
69. **kol** ??? (Mos është fjala për “Kolik - shpat mali”, kodër e vogël:  
*hɛnɫ* (kogh, koh, goh, gogh) = brinjë, anë  
*hɛnɫú* (kogh, koh, goh, gogh) = anë, qoshe  
*pɛnɫ* (kogh, koh) = velë, mbulesë

70. **koran** (lloj peshku) *կարսրախայս* (karmrahajt, garmrahajd)  
= troftë e kuqe  
*կարսր* (*karmir, garmir*) = *i kuq*  
*խայսարդետ* (khajtabet, khajdaped) = laraman
71. **koritë** *կոր* (kor, gor) = *i lakuar, i harkuar*  
*գոգ* (*gog, kok*) = *koritë, lug*
72. **koskë** (*kockë*) *նոկոր* (voskor, vosgor) = *kockë*
73. **kotse** (gocë, vajzë) *կույս* (kujs, gujs) = *e virgjër, vajzë*
74. **kouth** (*kusi*) ??? *կուժ* (kuzh, guzh) = *enë, poçe*  
*կճուճ* (kçuxh, gxhuxh) = *enë, poçe*
75. **krotsh** (*krocj*) ???  
*(mendoj që e ka fjalën*  
*për “kriç, këriç gomari”)* *գրաստ* (grast, krasd) = *kafshë barre, gomar*
76. **kukuvajkë** *բու* (bu, pu) = *buf*
77. **kyendis** (*qëndis* ???)  
*(Shih R. Ellis, fq 40)* *ասեղնագործել* (aseghnagorcel,  
asehnakorxel) = *qëndis, punoj me gjilpërë ???*
78. **kyilis** (*qilis*???) *գլորել* (glore, klore) = *rrokullis*  
*գլան* (glan, klan) = *cilindër*  
*գլանակ* (glanag, klanak) = *cilindër*  
*գլանել* (glanel, klanel) = *cilindroj*  
*գլորել* (glore, klore) = *rrokullis*
79. **lap** (*llapë, llap* ???) *լափ* (lap) = *llapa, çorba e qenit; lëpij*  
*լափել* (*lapel*) = *lëpij, përipij*  
*լակել* (*lakel, lagel*) = *lëpij, përipij*
80. **larë** *լոհարան* (logharan, loharan) = *banjë*  
*լվանակ* (lvanal) = *me u la*  
*լոհանակ* (loghanal, lohanal) = *laj*

81. **larg** լարել (larel) = shtrij, tendos  
լայն (lajn) = i gjerë
82. **lartë** լեռ (lerr) = mal  
լեռնային (lerrnajin) = malor
83. **lë, lej, lan** (me lanë) լքել (lëk'hel) = lë, braktis
84. **lezues** (lexues) լեզու (lezu) = gjuhë (si organ trupor  
si edhe term gramatikor)
85. **lidh** լծել (lëxel, lëcel) = lidh, mbreh (qetë)
86. **liesh** (lesh, leskër apo կոֆոմե, կերմե, փոփոփո ??) լեշ (lesh) = kufomë, kërmë, coftinë, trup  
լեշի (leshk, leshg) = i zhveshur; pa qime  
մաշի (mashk, mashg) = lëkurë, cipë  
լեշիամաշի (leshkamashk, leshgamashg)  
= cipë, lëkurë, leskër  
(լաշիար - lashcar ??...lascar- në Shqip  
përdoret me kuptimin = leckaman)
87. **lind** լինել (linel) = bëj
88. **lixxë** լիճ (liç, lixh) = liqen
89. **los** ??? լախ (lak<sup>h</sup>t, lak<sup>h</sup>d) = kamzhik, kërbaç  
լազ (lag, lak) = tra, trung, kërcu  
ղեկ (ghek, hek, gheg, heg) = timon; rremë
90. **majë** ??? մախ (mak<sup>hi</sup>) = dele  
գաղաթ (gagat, kakat) = kulm, majë  
կատար (katar, gadar) = kulm, majë, kreshtë  
մաղիլ (magil, makil) = thua, kthetër
91. **majtun** (i mbajtur) մեծատուն (mecatun, mexadun) = pasanik  
**majun** (i majmur) մեծատուն (mecatun, mexadun) = pasanik

92. **marr** *úwɾqɛɫ* (marzel) = trajnoj, formoj  
*uɾnʉɛɫ* (*arnel*) = *marr*
93. **math** (*madh*) *uɫɔ* (mec, mex) = i madh
94. **mbaj** (*ruaj*) *uɾuɫɛɫ* (pahel, bahel) = mbaj, ruaj
95. **mbar** (*bart, mbart*) *ɾɛɾɛɫ* (berel, perel) = sjell, bie
96. **mbarë** (*mirë*) *ɾuɾɸ* (bari, pari) = mirë
97. **melingonë, mermink** *úɾɔɾnɫ* (mërçjun, mërçhjun) = (milingonë)
98. **mërgoj** *uɫɾɔɛɫ* (merzhel) = refuzoj, nuk pranoj, braktis
99. **mish** *uɾu* (mis) = mish
100. **mjekrë** (*mjekër*) *uɾɾnɫɾ* (moruk) = mjekër
101. **mjegullë** (mjegull) *úuɾuɾuɾɫ* (marrahugh, marrahuh) = mjegull  
*uɾuɾɫ* (mrrajl) = i errët, i ngrysur
102. **mukurë, mukunë ???** *uɾɸuɾuɾnɫ* (mohragujn, mohrakujn)  
= ngjyrë hiri
103. **murk** (*mug, muzg*) *uɾuɾɫ* (mrrajl) = i errët, i ngrysur
104. **murrë** (murra',  
(erë e ftohtë e veriut)  
murla', murlan) *uɾɾɾɸɫ* = (mrrik, mrrig) = furtunë, stuhi
105. **mut** *uɾɫ* (mix, mic) = urinë, ndyrësi  
*uɾnɾ* (*amot*) = *turp*
106. **napht** (*prona; mall ???*) *úɾɫ* (n'jut) = material, lëndë
107. **ndë** (në, brenda) *ɾɫ* (ënd, ënt) = në, nën, tek  
*úɫɾu* (*ners*) = *brenda*  
*úɫɾɾɾú* (*nerkin*) = *i brendshëm*
108. **nge** (*kam kohë,*  
*e marr qetë*) *úɾúɔ* (ninxh, ninç) = gjumë i shkurtër,  
dremitje

109. **ngyir** (*ngjir, ngjyey ???*) *ներքին* (nerkin) = i brendshëm
110. **oborr** (mbretëror) *ապարանք* (aparank, abarank) = pallat (mbretëror)
111. **pa** (parashtesë mohore; p.sh. i ditur – i paditur) *ապ* = ap (apa-, api-)
112. **pak** *պակաս* (pakas, bagas) = i mangët  
*վոք* (pokr) = i vogël
113. **patë** *բաժ* (bad, pat) = patë; rosë  
*սագ* (*sag, sak*) = rosë, rosak; patë
114. **pëgërë** (ndyrësirë, fëlliqësirë) *պագշոտ* (pagshot, bakshod) = i ndyrë  
epshor
115. **peliki** (*fëlliqësi ???*) *քիչ* (pëghcel, bëhxe) = ndot, fëlliq
116. **pengoj** *քնել* (pëndel, bëntel) = mbërthej, forcoj
117. **pjesë** *բաժ* (bazh, pazh) = pjesë  
*բաժին* (bazhin, pazhin) = pjesë, copë
118. **pras** (*presh*) *բրաս* (pras, bras) = pras
119. **pshikë** (*fshik, fshikëz*) *քիչ* (pçel) = fryj  
*խոզ* (puç) = bosh, i shkretë
120. **pungi** (pungë, qese letre F.GJ.SH.) *խոզ* (punxh, punç) = buqetë, tufë  
**pupë** (*tufëz, xhufkë*)
121. **pyll** *բուրակ* (purak, burag) = koriye, pemishte, zabel, park
122. **rufë** (*rufkë; rufis, gëlltis*) *րոպ* (rup'h) = shirup i bërë nga lëng rrushi
123. **samar** *թամբ* (tamb, tamp) = samar  
*թամբել* (tambel, tangel) = shaloj

124. **shami** *վարշամակ* (varshamak, varshamag) = qefin  
*վարսակալ* (varsakal, varsagal)  
 = shami flokësh, rrip lidhës flokësh  
*վարշ* (varsh) = flokë  
*թաշկինակ* (tashkinak, tashginag) = shami  
*գլխաշոր* (gëllhashor, këllhashor) = shami koke
125. **shelkin** (*shalqi*) *սեխ* (sekh) = pjepër  
*ժերուկ* (cmeruk, cmerug) = shalqi
126. **shuatë, shut** (*i shuar, i marrë fund ???*) *սուկ* (sug, suk) = hidhërim, mjerim, zi
127. **shur** (zhur) *շոր* (çor) = i thatë, i tharë
128. **shurrë** *ջուր* (xhur, çur) = ujë
129. **siri** (seks, lloj ???) *սեր* (serr) = seks, lloj, gjini
130. **skalis** *սեպ, սեբ* (sep, seb) = pykë, kunjë
131. **skiurë** (*skarrë, zgarrë ???*) *սկուտեղ* (skutegh, skuteh, zgudegh, zgudeh) = pjatë, tabaka
132. **suliç** (*shuli ???*) *ժող, ժոհ* (cogh, coh) = shtagë, shufër
133. **tajë** (dado) *տաճել* (tadel, daxel) = ushqej
134. **thagëm, thagmë** (*çudi, mrekilli*) *թաքուն* (t'hakun) = mister, sekret  
*թակում* (t'hakum, t'hagum) = goditje  
*թակել* (t'hakel, t'hagel) = godas, fshikulloj  
*թաղում* (t'haghum, t'hahum) = varrim
135. **thekërë** (thekër) *հաճար* (haxhar) = thekër
136. **tokë** *հատակ* (hatak, hadag) = dysHEME, tokë, përdhe  
*տակ, ժակ* (tak, dag) = poshtë, (përdhe, tokë)
137. **ujë, ujët** *հյութ* (hjut'h) = lëng  
*ջուր* (çur) = ujë

138. **ulë, udë** (*udhë*) *նւղի* (ughi, uhi) = rrugë, udhë
139. **unth** (*untë – uri ???*) *անոթ* (anot) = enë
140. **urth** (lulekeqe ???) *նրթ* (vort) = hardhi, shportë
141. **usht** (yshtje kundër syrit të keq) *նխստ* (uht, uhd) = betim, premtim, zotim
142. **usta** *նշիւ* (ushim) = inteligjent, i zgjuar
143. **vaj!** (*vajtim*) *վայ* (vaj) = vaj! (vajtim)
144. **valë** (valë deti) *ալիք* (alík) = valë, dallgë
145. **vapë** *եփ* (jep'h, ep'h) = vlim, zierrje
146. **vatër** (votër) e zjarrit *ատր* (atr, adr) = zjarr
147. **vath, vathë** (copë toke e rrethuar, ku ruhen bagëtia) *օթ* (ot'h) = han, hotel (depozitë)  
*օթեւան* (ot'hevan) = han, hotel (depozitë)  
*օթանոց* (ot'hanoc) = han, hotel (depozitë)
148. **veç** *բայց* (bajc, pajc) = por  
*բացի* (baci, paci) = veç, përveç
149. **vëlla** *եղբայր* (jehbajr, jeghbajr, jehpajr, jeghpajr) = vëlla
149. **vend** *անդ* (and, ant) = po aty, po në atë vend
151. **vlësge** (fluskë) *պղպուղ* (pëhpëxhak, bëhbëxhag) = fluskë  
*փշեղ* (pçel) = fryj  
*փշակ* (pçak, pçag) = zgavër, guvë  
*փուշիկ* (puçik, puçig) = tullumbac, fluskë
152. **vljorës** (emri i qytetit të Vlorës dhe krahinës së saj) *բլուր* (blur, plur) = kodër, grumbull gurësh
153. **xan, zan** (me nxanë, me mësue) *ճանաչել* (xhanaçel) = njoh, me ditë
154. **xhind** *շունչ* (shunç) = frymë, shpirt  
*շնչել* (shënçel) = marr frymë

155. **ylber** *uηkη* (aghegh, aheh) = hark, lakore  
*δhωδωú* (*ciacan, xiaxan*) = *ylber*
156. **yll** *ɔnη* (shogh, shoh) = rreze drite  
*uuuηη* (*ast'h, asd'h*) = *yll*
157. **zan** (zë, zëri) *λωú* (xajn, cajn) = zë, zëri
158. **zhus** (zhys) *unıqωútkl* (suzanel) = me u zhyt  
*unıqtkl* (suzel) = zhys
159. **zi** (*hidhërim*) *gωıł* (cav) = dhimbje, hidhërim
160. **zi** (ngjyra e zezë) *uktıł* (sev) = i zi, e zezë
161. **zi** (*zi buke, zi urie*) *unıł* (sov) = uri
162. **zift** *λɔmɸ* (xjut, cjut) = zift
163. **zjarr, zjarrem** (*kam ethe, ɔtkııł* (xherm, çerm) = zjarrmi, ngrohtësi  
*jam jerm*)
164. **zok, zogu** *λωq* (xag, cak) = këlysh zogu



# MARIKA BUTSKHRIKIDZE

Nxjerrë nga artikulli: “Studjuesja Gjeorgjiane: Ngjashmëri intriguese ndërmjet Shqipes dhe Armenishtes.”

Botuar në gazetën “Standart”, fq. 18, të datës “E Hënë, 09.12.2013”.

Duke pasur në dispozicion fjalorë të ndryshëm etimologjikë të Shqipes dhe Armenishtes, po ashtu edhe revista shkencore, kuptova se të parët që i kishin kushtuar vëmendje e që kishin shkruar për afërsinë mes gjuhës Shqipe dhe Armenishtes ishin H. Pedersen (1906) dhe V. Pisani (1950, 1959). Artikujt e botuar së fundmi për këtë çështje ishin nga Kortlandt (1980) dhe Martirosian (2013). Martirosiani (2010) në fjalorin “Etymological Dictionary of the Armenian Inherited Lexicon” jep një listë me 49 (dyzet e nëntë) fjalë Shqipe, që ngjasojnë me Armenishten. Këto fjalë janë:

“bletëz, botë, bredh, dal, dele, dell, derë, det, dhallë, dhi, dhje, dhjetë, djathë, djesë, dorë, dredh, drithë, dru/drū, end/ën(d), ëndërrë, fjalë, gjalpë, gogël, herdhë, hudhër, im, lerë, mat, mish, mjaltë, mjekër, mo, nënë, nëntë, një, nuse, rrënjë, sorrë, tatë, -a, thëri/th(ë)ní, thjër(r), thur, trishe, udhë, verë/v në, verrë, veth, vidh, zog”.

...

Përveç ngjashmërive tashmë tepër të njohura mes Shqipes e Armenishtes, si p.sh:

**Armenisht**

ğerm/ğem “ngroht”

atamn

anurğ

asem

arğ

**Shqip**

zjarm

dhembë (dhëmb)

ëndërr (Gegërisht - anerr)

them (thom)

ari

shënimet e mia tregojnë që janë edhe 30 (tridhjetë) fjalë të tjera, që mund të konsiderohen si të ngjashme, p. sh:

**Armenisht**

așuçs (așuēs)

așbewr/așbiwr (ațbewr/ațbiwr)

ari

astowac {ast(ow)-ac}

eran (flad)

erek

ëmpem

cownr

cuc

kașğin (kałjin)

kask-eni

kov

jev

ğur (jur)

lk'nem

**Shqip**

dhelpër

burim

marr (mora)

zot

era

err

(unë) pi

gju- gjû

cucla (*kapëz, biberon; Shënim B.P.*)argjilë (*baltë; Shënim B.P.*)

gështenjë

ka

edhe/dhe

ujë

me lan

mçg (mëg)	mjegull
mnam	me nejt
mozi “viq”	mazi/mezi ( <i>mëz; Shënim B.P.</i> )
pagow (pagenam, pagi)	puth/puthje
tam	me dhanë
t’aYamim/t’aYšamim (t’ar’amim/t’aršamim)	me terë, me tha

Përveç disa studimeve fragmentare për këtë çështje, unë deri më tani nuk kam hasur në studime të thella e sistematike për ngjashmëritë midis Armenishtes dhe Shqipës. Mendoj se një studim i tillë do të hidhte më shumë dritë sa i përket vendit që kanë këto gjuhë të izoluara brenda familjes së gjuhëve indo-evropiane dhe për historitë e tyre përkatëse.

### *Shënime Sqaruese B.P.:*

1. Duke analizuar shenjat konvencionale, që janë përdorur për të shprehur germa dhe shqiptime, që nuk janë në alfabetin Shqip, më poshtë po përpiqem të jap transkriptin e tyre:

dru drū – dri (Shih tek fjalët e Martirosian më sipër)

end ěn – n(d) (Shih tek fjalët e Martirosian më sipër)

verë vënë – v në (siç duket, germa - ě - përfaqëson një -ë- të pazëshme)  
(Shih tek fjalët e Martirosian më sipër)

ğ (është transkripti i germës **xh** ose **ç** të gjuhës Shqipe)

ř (është transkripti i germës **n** të gjuhës Armene = **rr** e gjuhës Shqipe)

2. Materiali i mësipërm është marrë nga shkrimi në gazetën “Standart”, fq. 18, të datës “E Hënë, 09.12.2013”; mbi të ka plotësime

dhe shënime të nxjerra nga po ky material, me po këtë përmbajtje, por i botuar në Internet në gjuhën Angleze, pa hequr dhe pa cënuar asgjë nga materiali i gazetës në gjuhën Shqipe.

**MARIKA BUTSKHRIKIDZE**  
FJALË TË GJUHËS SHQIPE TË NGJASHME  
ME ATO TË GJUHËS ARMENEE

(*Shënim B.P.*: Sa më poshtë është një përpjekje nga ana ime për të trajtuar fjalët e paraqitura në artikullin: “Ngjashmëri intriguese ndërmjet Shqipes dhe Armenishtes” të studjueses Marika Butskhrikidze)

**Shqip****Armenisht**

- |  |               |   |
|--|---------------|---|
| 1. <b>argilë</b> .....                         | kałjin        | <i>կալի</i> (kav; gav) – argilë ???   |
| 2. <b>ari</b> .....                            | arğ           | <i>արգ</i> (arxh, arç) – ari  |
| 3. <b>burim</b> .....                          | afbewr/atbiwr | <i>աղբյուր</i> (aghpu’r, ahpu’r) – burim  |
| 4. <b>cucla</b> ( <i>kapëz, biberon</i> )..... | cuc           | <i>ծուծ</i> ( <i>cuc; xux</i> ) – <i>palcë</i> ???  |
| 5. <b>dhanë</b> ( <i>me dhanë</i> ).....       | tam           | <i>տամ</i> (tam, dam) – jap<br><i>տալ</i> ( <i>tal, dal</i> ) – <i>me dhanë</i>   |
| 6. <b>dhelper</b> .....                        | afuës         | <i>աղվես</i> (aghve’s, ahve’s) – dhelper  |
| 7. <b>dhembë</b> ( <i>dhëmb</i> ).....         | atamn         | <i>ատամ</i> (atam, adam) – dhëmb  |
| 8. <b>edhe/dhe</b> .....                       | jev           | <i>էվ</i> ose <i>լ</i> (jev) – dhe/edhe   |
| 9. <b>ëndërr</b> (Geg. - anerr).....           | anurğ         | <i>անուրգ</i> (anurxh, anurç) – ëndërr  |
| 10. <b>era</b> .....                           | eran ??       |   |
| 11. <b>err</b> .....                           | erek          | <i>երեկն</i> (jereg’o, jerek’o) – mbrëmje, në të errur  |
| 12. <b>gështenjë</b> .....                     | kask-eni      | <i>կասկենի</i> (kaskeni; gasgeni) – gështenjë kali<br>(pemë, që quhet gështenjë kali)<br><i>շագանակ</i> ( <i>shaganak, shakanag</i> ) – gështenjë (fruti) |

13. **gju- gjû**..... cownr *ðnɪʎɪ* (cunk; xung) – gju, gjuri
14. **ka**.....kov *ʎnɪ* (kov; gov) – lopë
15. **lan** (me lan, me lënë)..... lk'nem *ʎɛɪ* (lëkel, lkel) – lë, braktis
16. **marr** ..... ari *ʎnɪ* (ar'i) – mora
17. **mazi/mezi** ..... mozi “viq” *ʎnɪɪɪ* (mëtruk, mëdrug) – mëz
18. **mjegull**.....meg *ʎɪq* (meg; mek) – mjegull  
*ʎɪɪɪ* (*mshush*) – mjegull
19. **nejt** (me nejt)..... mnam *ʎnɪɪ* (mnam) – qëndroj, rri, mbetem
20. **pi** (unë) .....ëmpem *ɪɪɪɪɪ* (ëmpe'm, ëmbe'm) – pi (unë)
21. **puth/puthje**..... pagow *ɪɪɪ* (pag, bak) – puthje, e puthur
22. **terë** (me terë)..t'a Yamim/t'a Yšamim *ɪɪɪɪɪɪ* (tarramil) – me terë, me tha, me u vyshk  
*ɪɪɪɪɪɪ* (çoranal) – me terë, me tha
23. **them** (thom) .....asem *ʎnɪɪ* (asem) – them
24. **ujë** .....xhur *ɪɪɪ* (xhur; çur) – ujë
25. **zjarm** (zjerm) ğerm/ğem “ngroht” *ɪɪɪɪ* (xherm, çerm) – ngrohtë, nxehtë, ethe
26. **zot** ..... astowac ast(ow)-ac *ʎnɪɪɪɪɪ* (astva'c, asdva'x) – zot, perëndi



## Folegjenda

Rozeta e njohur si "Lulja e përjetshme" është simbol i antikitetit armen. Është hasur në kisha, në kryqe prej guri, nëpër faqe manuskriptesh të Iluminizmit njashu sikurse edhe në artin bashkohor, filligran dhe në dekore. Paraqet jetën e përjetshme, rilindjen e vazhdueshme; ilustron se s'ka fund veç transformim. I njëjti simbol (që gjithashtu simbolizon diellin) është hasur në Shqipëri dhe Kosovë (trojet shqipëtare) nëpër dyer të hyrjes së shtëpive. Është parë edhe si detaj zbukurues në kostume popullore.

## Biografia

Prof. dr. Marika Butskhrikidze ka doktoruar në Universitetin e Tbilisit - Gjeorgji me temën "Tipologjia e theksit të palëvizshëm" në 1998, dhe doktoraturën e dytë e ka kryer në Universitetin e Leidenit (Holandë) më temën "Fonotaktika e bashkëtingëlloreve të gjeorgjishtes" në vitin 2002. Ka punuar si hulumtuese shkencore në Universitetin e Leidenit deri në vitin 2005. Prej vitit 2005 jeton në Kosovë ku ka punuar si ligjëruese në universitete private dhe merret me hulumtime shkencore.

Shumë korrespondenca leksikore janë shpërndarë nëpër revista e fjalorë etimologjik. Përveç ngjashmërive tashmë të njohura mes shqipes e armenishtes si: p.sh. arm. *germ/ gem* 'ngroht' shq. *zjarm*, arm. *atamn* shq. *dhembë*, arm. *anurg*, shq. *ëndërr* (Gheg *anerr*), arm. *asem* shq. *them/thom*, arm. *arg* shq. *ari*, etj., shënimet e mia tregojnë që janë edhe 30 fjalë tjera, që mund të konsiderohen si të ngjashme, për shembull:

Armenisht *aşuçs*  
Arm. *aşbewr/aşbiwr*  
Arm. *ari*  
Arm. *astowac* (ast(ow)-ac)  
Arm. *eran*  
Arm. *erek*  
Arm. *Impem*  
Arm. *cownr*  
Arm. *cuc*  
Arm. *kaşgin*  
Arm. *kask-eni*  
Arm. *kov*  
Arm. *jev*  
Arm. *gur*  
Arm. *lk'nem*  
Arm. *mcg*  
Arm. *mnam*  
Arm. *mozi'viq'*  
Arm. *pagow*  
Arm. *tam*  
Arm. *t'aYamim/t'aYşamim*

Shqip *dhelpër*  
Shq. *burim*  
Shq. *marr*  
Shq. *zot*  
Shq. *era*  
Shq. *err*  
Shq. (unë) *pi*  
Shq. *gju- gjû*  
Shq. *cucla*  
Shq. *argjilë*  
Shq. *geshtënjë*  
Shq. *ka*  
Shq. *edhe/dhe*  
Shq. *ujë*  
Shq. *me lan*  
Shq. *mjegull*  
Shq. *me nejt*  
Shq. *mazi/mezi*  
Shq. *puth/puthje*  
Shq. *me dhanë*  
Shq. *me terë*

Ka shumë korrespondenca tjera leksikore që presin analiza tjera të thella. Natyrisht se disa nga këto kanë korrespondenca edhe me gjuhët tjera indo-evropiane. Ne i kemi lënë mënjanë për shkak të interesimit për të qenë sa më të shkurtër.

Përveç disa studimeve fragmentare për këtë çështje, unë deri më tani nuk kam hasur në studime të thella e sistematike për ngjashmëritë midis armenishtes dhe shqipes. Mendoj se një studim i tillë do të hidhte më shumë dritë sa i përket vendit që kanë këto gjuhë të izoluar brenda familjes së gjuhëve indo-evropiane dhe për historitë e tyre përkatëse.



# HRAÇ MARTIROSIAN

*Shënim B.P.: Në vend të Parathënies*

Fjalët e mëposhtëme të marra në analizë nga ana ime, të interpretuara nga ana e Hraç Martirosian si fjalë të ngjashme ndërmjet Shqipes dhe Armenishtes, janë nxjerrë nga artikulli:

*“Studjuesja Gjeorgjiane: Ngjashmëri intriguese ndërmjet Shqipes dhe Armenishtes.”*

Botuar në gazetën “Standart”, fq. 18, të datës “E Hënë, 09.12.2013”.

Në të studjuesja Marika Butskhrikidze, ndërmjet të tjerave, shkruan”

“Duke pasur në dispozicion fjalorë të ndryshëm etimologjikë të Shqipes dhe Armenishtes, po ashtu edhe revista shkencore, kuptova se të parët që i kishin kushtuar vëmendje e që kishin shkruar për afërsinë mes gjuhës Shqipe dhe Armenishtes ishin H. Pedersen (1906) dhe V. Pisani (1950, 1959). Artikujt e botuar së fundmi për këtë çështje ishin nga Kortlandt (1980) dhe Martirosian (2013). Martirosiani (2010) në fjalorin “Etymological Dictionary of the Armenian Inherited Lexicon” jep një listë me 49 (dyzet e nëntë) fjalë Shqipe, që ngjasojnë me Armenishten. Këto fjalë janë:

“bletëz, botë, bredh, dal, dele, dell, derë, det, dhallë, dhi, dhje, dhjetë, djathë, djersë, dorë, dredh, drithë, dru/drū, end/ën(d), ëndërrë, fjalë, gjalpë, gogël, herdhë, hudhër, im, lerë, mat, mish, mjaltë, mjekër, mo, nënë, nëntë, një, nuse, rrënjë, sorrë, tatë, -a,

thëri/th(ë)ní, thjër(r), thur, trishe, udhë, verë/v në, verrë, veth, vidh, zog”.

...

## MARTIROSIAN FJALË TË GJUHËS SHQIPE TË NGJASHME ME ATO TË GJUHËS ARMENE

(*Shënim B.P.:* Sa më poshtë është një përpjekje nga ana ime për t'i bërë një analizë dhe interpretim fjalëve të gjuhës Shqipe si fjalë të ngjashme me ato të gjuhës Armene, të cilat përmenden në artikullin e mësipërm të studjueses Marika Butskhrikidze si fjalë që trajtohen nga studiuesi Hraç Martirosian në fjalorin “Etymological Dictionary of the Armenian Inherited Lexicon”, Martirosian (2010)

### INTERPRETIMI 1

- |                                |  |
|--------------------------------|--|
| 1. bletëz                      | <i>վեղնի</i> (meghu, mehu)                 |
| 2. botë                        | <i>աշխարհ</i> (ashk’harh, ashhark)         |
| 3. bredh (endem, sorollatëm) – | <i>թափառել</i> (t’hap’harrel, taparrel)    |
| ?? -bredh (pemë)               | <i>լեղևնի, եղևնի</i> (jeghevni, jehevni)   |
| 4. dal                         | <i>դարս գալ</i> (turs gal, turs kal)       |
|                                | <i>լիճ</i> (jelnel) - dal                  |
|                                | <i>գալ</i> (gal, kal) – vij, arrij         |
|                                | <i>գնալ</i> (gnal, knal) – dal, shkoj, iki |
| 5. dele                        | <i>նշար</i> (voçk’har, voçhar)             |
| 6. dell (tejtë, tendinë)       | <i>ջիլ</i> (xhil, çil)                     |
| dell (damar)                   | <i>ջիլ</i> (xhigh, xhish, çigh, çih)       |
| 7. derë                        | <i>դուր</i> (dur, tur)                     |

8. det *ծով* (cov, xov)
9. dhallë *թաւ* (t'han, tan)  
dhallë *սերքաշ* (serkash)
10. dhi *այծ* (ajc, ajx)  
dhi *նոխազ* (nok'haz, nohaz)
11. dhje *ամոթ* (amot'h, amot) – mut, turp
12. dhjetë *տասը* (tasë, dasë)
13. djathë *պանիր* (panir, banir)
14. djesë *քրտինք* (k'hërtink'h, kërdink)
15. dorë *ձեռք* (xerk'h, cerk)
16. dredh *խուճուճել* (k'huçuçel, huxhuxhel)  
*նլորել* (volorel) - dredh, përdredh
17. drithë *հագահատիկ* (hacahatik, hacahadig)  
*հագաբոյսեր* (hacabujser, hacapujser) - drithë  
*տրորել* (trorel, drorel) – fërkoj, thërmoj, gri
18. dru/drū *փայտ* (p'hajt, pajd)  
*անտառ* (antarr, andarr) – pyll; dru  
*ծառ* (carr, xarr) – pemë; dru  
*անտառ* (ataghx, adahc) – lëndë drusore  
*տախտակ* (tak'htak, dahdag) - dërrasë
19. end/ën(d) *հյուսել* (hjusel)  
*գործել* (gorcel, korxel) – punoj; end  
*հնարել* (hnarel) – shpik, krijoj; end  
*հորնել* (horinel) - shpik, krijoj; end
20. ëndërrë *անուրջ* (anurxh, anurç) (Gegnisht: anërr, andërr)  
*երազ* (jeras) - ëndërr

21. fjalë *բան* (barr, parr)  
*խոսք* (k'hosk, hosk) – fjalim; fjalë
22. gjalpë *կարագ* (karag, garak)  
*յուղ* (jug'h, juh) vaj; gjalp
23. gogël *կաղին* (kag'hin, gahin) – lajthi  
*կաղինի* (kag'hni, gahni) - lis  
*կաղնու-խնուհոր* (kag'hnu-hënxor,  
gahnu-hëncor) – lende lisi
24. herdhë - ???  
*(1. Gjëndrat seksuale të frymorit mashkull*  
*2. Fole, çerdhe – F.GJ.SH.)*
25. hudhër *սխոր* (sëk'htor, sëhdor) (dial. - hutër)  
*իտթաղ* (p'het'hak, petag) – hudhër e egër
26. im *իմ* (im) (mbiemër pronor)
27. lerë *ծնիլ* (cnel, xnel), *ծնիլ* (cnil, xnil) – me lind
28. mat (buzë lumi) *ափ* (ap'h, ap)  
*գետափ* (getap'h, kedap) – breg lumi
29. mish *միս* (mis)
30. mjaltë *մեղր* (meghr, mehr)
31. mjekër *մորուք* (moruk'h, moruk)
32. mo - ??? (*mos – F.GJ.SH.*) *մի* (mi) = mos, mo
33. nënë *մայր* (majr)
34. nëntë *ինը* (inë)
35. një *մեկ* (mek, meg)  
*մը* (më) – një, ndonjë  
*մի* (mi) – vetëm, një

36. nuse *huɾu* (hars)  
*ʁnɾuɾhuɾu* (norahars)
37. rrënjë *uɾuʁuɾu* (armat, armad)
38. sorrë *uqɾuɾu* (agrrav, akrrav)
39. tatë -a, *uɾuɾu* (tat, dad) – gjyshe ???
40. thëri/th(ë)ni - ??? (*thërrime, grimca të vogla – F.GJ.SH.*)
41. thjër(x) -??? (*1. thjerrë; 2. thjerrëz – F.GJ.SH.*)
42. thur *hɾuɾuɾu* (hjusel) (*Duket njëlloj si me fjalën - end*)  
*qɾɾɾuɾu* (gorcel, korxel) – punoj; end  
*hɾuɾuɾu* (hnarel) – shpik, krijoj; end  
*hɾɾɾuɾu* (horinel) - shpik, krijoj; end
43. trishe (*triskull; pipth, kalem, fidan – F.GJ.SH.*) –  
fidan *uuɾu* (sacil, saxil)  
triskull – njomëz që del në pranverë në trung të drurëve - F.GJ.SH.)  
bisk – degëz e drejtë me fletë - F.GJ.SH.)  
*ɾu* – degëz; *ɾuɾu* – degë; *ɾuɾu* – shufër, purtekë  
trishtil *uɾuɾuɾu* (serinos)
44. udhë *uɾu* (ug’hi, uhi) – udhë, shteg  
*ɾuɾuɾuɾu* (çanaparh, xhanabarh) – rrugë, udhë
45. verë/v në *qɾu* (gini, kini)
46. verrë - ??? (*verr = verri – dru i madh e me lëndë të fortë që del afër ujrave; Alnus*)
47. veth -??? (*vath, vëth*)
48. vidh *uɾuɾu* (kënxëni, gëncëni); *ɾu* (cëp’hi, xëpi)  
*vidh* (*dru i madh me shumë fletë, me lëvore në ngjyrë të mbyllët dhe me lëndë të bardhë e të fortë; Ulmus campestris; F.GJ.SH.*) –
49. zog *ɾu* (xag, cak) – këlysh; zog  
*ɾuɾu* (t’hërrçun, tërrçun) – zog

**INTERPRETIMI 2**

<b>Shqip</b>	<b>Armenisht</b>
1. <b>bletëz</b>	<i>վեղու</i> (meghu, mehu) = bletë
2. <b>botë</b>	<i>աշխարհ</i> (ashk'harh, ashhark) = botë
3. <b>bredh</b> (endem, sorollatem)	<i>թափառեղ</i> (t'hap'harrel, taparrel) = endem, sorollatem
4. <b>bredh</b> * (pemë)	<i>եղևնի, եղեփի</i> (jeghevni, jehevni) = pemë
5. <b>dal</b>	<i>դուրս գալ</i> (turs gal, turs kal) = dal
6. <b>dal</b> *	<i>գալ</i> (gal, kal) = vij, arrij
7. <b>dal</b> *	<i>գնալ</i> (gnal, knal) = dal, shkoj, iki
8. <b>dal</b> *	<i>ելնել</i> (jelnel) = dal
9. <b>dele</b>	<i>նշար</i> (voçk'har, voçhar) = dele
10. <b>dell</b> (nerv)	<i>ջիղ</i> (xhigh, xhìh, çigh, çih) = nerv
11. <b>dell</b> * (tejzë, tendinë)	<i>ջիլ</i> (xhìl, çil) = tejzë, tendinë
12. <b>derë</b>	<i>դուր</i> (durr, turr) = derë
13. <b>det</b>	<i>ծով</i> (cov, xov) = det
14. <b>dhallë</b>	<i>թան</i> (t'han, tan) = qumësht i skremuar, dhallë
15. <b>dhallë</b> *	<i>սերկաշ</i> (serkash) = dhallë
16. <b>dhi</b>	<i>այծ</i> (ajc, ajx)
17. <b>dhi</b> *	<i>նոհազ</i> (nok'haz, nohaz) = <i>dhi</i>
18. <b>dhje</b>	<i>ամոթ</i> (amot'h, amot) = mut, turp
19. <b>dhjetë</b>	<i>տասë</i> (tasë, dasë) = dhjetë
20. <b>djathë</b>	<i>պանիր</i> (panir, banir) = djathë ( <i>ban hir = bën hirë</i> )
21. <b>djersë</b>	<i>քերտինկ</i> (k <sup>h</sup> ërtink'h, k <sup>h</sup> ërdink) = djersë
22. <b>dorë</b>	<i>ճերք</i> (xerk <sup>h</sup> , cerk <sup>h</sup> ) = dorë

23. **dredh** *խուճուճել* (k'huçuçel, huxhuxhel) = dredh
24. **dredh** \* *ոլորել* (volorel) = dredh, përdredh
25. **drithë** *հացահատիկ* (hacahatik, hacahadig) = drithë
26. **drithë** \* *հացաբույսեր* (hacabujser, hacapujser) = drithë
27. **drithë** \* *տրորել* (torel, drorel) = fërkoj, thërmoj, gri
28. **dru/drū** *փայտ* (p'hajt, pajd) = dru
29. **dru/drū** \* *անտառ* (antarr, andarr) = pyll; dru
30. **dru/drū** \* *ատաղի* (ataghx, adahc) = lëndë drusore
31. **dru/drū** \* *տախտակ* (tak'htak, dahdag) = dërrasë
32. **dru/drū** \* *ծառ* (carr, xarr) = pemë; dru
33. **end/ën(d)** *գործել* (gorcel, korxel) = punoj; end
34. **end/ën(d)** \* *հյուսել* (hjusel) = end, thurr
35. **end/ën(d)** \* *հնարել* (hnarel) = shpik, krijoj; end
36. **end/ën(d)** \* *հորիսել* (horinel) = shpik, krijoj; end
37. **ëndërrë** *անուրջ* (anurxh, anurç) (Gegnisht: anërr, andërr)
38. **ëndërrë** \* *երազ* (jeraz) = ëndërr (Gegnisht: anërr, andërr)
39. **fjalë** *բար* (barr, parr) = fjalë
40. **fjalë** \* *խոսք* (k'hosk, hosk) = fjalim; fjalë
41. **gjalpë** *կարագ* (karag, garak) = gjalp
42. **gjalpë** \* *յուղ* (jug'h, juh) = vaj; gjalp
43. **gogël** *կաղնու-խնուկ* (kag'hnu-hënxor, gahnu-hëncor) = lende lisi
44. **gogël** \* *կաղնի* (kag'hni, gahni) = lis
45. **gogël** \* *կաղին* (kag'hin, gahin) = lajthi
46. **herdhë** (1. Gjëndrat seksuale të frymorit mashkull; 2. Fole, çerdhe - F.GJ.SH.) ???
47. **hudhër** (dial. = hutër) *սեկտոր* (sëk'htor, sëhdor) = hudhër

48. **huhër** \* *իտթաւլ* (p'het'hak, petag) = huhër e egër
49. **im** *իմ* (im) (mbiemër pronor) = im
50. **lerë** *ծնւղ* (cnel, xnel) = me lind  
*ծնիղ* (cnil, xnil) = me lind
51. **mat** (buzë lumi) *ափ* (ap'h, ap) = breg, anë
52. **mat** \* (buzë lumi) *գետաւի* (getap'h, kedap) = breg lumi
53. **mish** *միս* (mis) = mish
54. **mjaltë** *մեղր* (meghr, mehr) = mjaltë
55. **mjekër** *մորուք* (moruk'h, moruk) = mjekër
56. **mo** (*mos - F.GJ.SH.*)??? *մի* (mi) = mos, mo
57. **nënë** *մայր* (majr) = nënë
58. **nëntë** *ինը* (inë) = nëntë
59. **një** *մեկ* (mek, meg) = një
60. **një** \* *մի* (mi) = vetëm, një
61. **një** \* *մը* (më) = një, ndonjë
62. **nuse** *հարս* (hars) = nuse
63. **nuse** \* *նորահարս* (norahars) = nuse, e reja
64. **rrënjë** *արմատ* (armat, armad) = rrënjë
65. **sorrë** *ագրավ* (agrrav, akrrav) = sorrë
66. **tatë =a,** *տատ* (tat, dad) = gjyshe ???
67. **thëri/th(ë)ni** (*thërrime, grimca të vogla - F.GJ.SH.*)???
68. **thjër(r)** (*1. thjerrë; 2. thjerrëz - F.GJ.SH.*)???
69. **thur** *հյուսի* (hjusel) (*Duket njëlloj si me fjalën = end, end pëlhurë*)
70. **thur** \* *գործել* (gorcel, korxel) = punoj, end  
(*Duket njëlloj si me fjalën - end*)

71. **thur**\* *հնարեալ* (hnarel) = shpik, krijoj; end  
(*Duket njëlloj si me fjalën - end*)
72. **thur**\* *հորինեալ* (horinel) = shpik, krijoj; end  
(*Duket njëlloj si me fjalën - end*)
73. **trishë** (*triskull; fidan; bisk; degë; pipth, kalem, - F.GJ.SH.*)
74. **trishë**\* (*triskull – njomëz që del në pranverë në trung të drurëve - F.GJ.SH.*)
75. **trishë**\* (*bisk – degëz e drejtë me fletë - F.GJ.SH.*) *ծիլ* = degëz
76. **trishë**\* (*degë*) *ճյուղ* = degë
77. **trishë**\* (*fidan*) *սաքիլ* (sacil, saxil) = fidan
78. **trishë**\* (*shufër, purtekë*) *շիլ* = shufër, purtekë
79. **trishë**\* (*trishtil*) *սերինոս* (serinos) = trishtil
80. **udhë** *ուղի* (ug'hi, uhi) = udhë, shteg
81. **udhë**\* *ճանապարհ* (çanaparh, xhanabarh) = rrugë, udhë
82. **verë/v në** *գինի* (gini, kini) = verë (pije)
83. **verrë** (*verr = verri – dru i madh e me lëndë të fortë që del afër ujrave; Alnus*) ???
84. **veth** (*vath*) ???
85. **vidh** (*dru i madh me shumë fletë, me lëvore në ngjyrë të mbyllët dhe me lëndë të bardhë e të fortë; Ulmus campestris; F.GJ.SH.*)  
*կենցենի* (kënxëni, gëncëni) = vidh  
*ծիլի* (cëp'hi, xëpi) = vidh
86. **zog** *չագ* (xag, cak) = këlysh zogu
87. **zog**\* *թռչուն* (t'hërrçun, tërrçun) = zog

*Shënim B.P.:* Me shenjën (\*) janë vendosur variantet e ndryshme kuptimore, që mendohet se mund të ketë një fjalë e gjuhës Shqipe në gjuhën Armene.



# BERZH PIRANJANI

## A. FJALË TË GJUHËS SHQIPE TË NGJASHME ME ATO TË GJUHËS ARMENE (trajtuar nga Berzh Piranjani)

Shqip	Armenisht
1. <b>a</b> (dial.) (është, është, asht)	է (e) = është
2. <b>acar</b> (ftohtë, cingërrimë)	սար (sarr) = ngricë, ftohtë, i akullt
3. <b>acar</b> (ftohtë, cingërrimë)	ցար (curt, curd) = ftohtë
4. <b>agon</b>	ակ (ak, ag) = burim, fillim; gur i çmuar
5. <b>all, alle</b> (ngjyrë kuq i ndezur)	ակ (al) = (ngjyrë kuq i ndezur, kuq ngjyrë alle); ական (alanal) = skuqet, përflaket, merr ngjyrë alle)
6. <b>alpin</b> (i Alpeve)	ալպան (alpjani, albian) = alpin, malor
7. <b>andej</b>	անդ (andeh, andeh) = andej
8. <b>anije</b>	ան (nav) = anije
9. <b>arë</b> (tokë bujqësore)	ար (arr) = pjesa e dheut që ngrihet gjatë lërimit të tokës; plis
10. <b>argjend</b>	արծաթ (arcat, arxat) = argjend

11. **arixhi** (arxhi) *արջ* (arxh, arç) = ari (???)
12. **arkë** *արկղ* (argh) = arkë
13. **azat** (i lirë, i lëshuar (frerësh)) *ազատ* (azat, azad) = i lirë, i lëshuar (frerësh)
14. **babagjysh** *պապ* (pap, bab) = gjysh, babagjysh
15. **bakër** *պահիւծ* (pëhinx, bëhinc) = bakër
16. **bamje** *բամբուլ* (bamia, pamia) = bamje
17. **ban** (banet, bën, bëhet) *բանակ* (banel, panel) = bëj, punoj
18. **ban** \* (banet, bën, bëhet) *անակ* (anel) = baj, bëj (bën, ban)
19. **bardhë** (i,e) *սպիտակ* (spitak, sbidag) = (i, e) bardhë, zbardhur
20. **bathë** *բակլա* (bakla, pagla) = bathë
21. **bën** (bënet bëhet) *մեն* (ënel) = me bë
22. **bërtas** (thërras) *պորրալ* (porral, borral) = bërtas, klith (brohoras)
23. **bir** (djalë) *վորտի* (vorti) = bir, djalë
24. **bjere** \* (sille) *բեր* (ber, per) = bjere, sille (mënyra urdhërore) (barte!)
25. **brohoras** (thërras) *պորրալ* (porral, borral) = bërtas, klith (brohoras)
26. **bronz** *բրոնզ* (bronz, pronz) = bakër
27. **buf** *բու* (bu, pu) = buf
28. **bukuroshe** (hyri, peri) *հուրի* (huri, hyri) = bukuroshe, hyri, peri
29. **byrazer** *յեղբայր* (jehbajr, jehpajr, jehgpajr) = vëlla
30. **carac** (pemë me ... F.GJ.SH.) *գարասի* (carasi) = mëshsteknë
31. **cicë** (sisë, gj) *ծիծ* (cic, xix) = sisë, gj (gjoks gruaje)  
*ստինք* (sdink, stink) = gjinjte

32. **cik** (cik më cik, plot e përplot) *đhq* (cig, cik) = tendosur; ngushtë
33. **cung** \* *đnúlŭ* (cunk, xung) = gju, gjuri
34. **çart** (përçart, shkallim, kllapi) *çwart* (xhart, çart) = prishje, shkatërrim
35. **çartoj** (shkalloj, prishem menç) *çwartŭ* (xhartel, çartel) = prish, shkatërroj
36. **çartun** (trim i çartun, i shkalluar) *çwartŭwđ* (xhart, çart) = i prishur, shkatërruar, i dalë mendsh
37. **çbëj** (shbaj, .....F.GJ.SH.) *çwŭwúlŭ* (spanel, sbanel) = vras, asgjësoj
38. **çfarë ka?** (ç'ka?) *đŭŭ lŭw* (inç ka, inç ga) = çfarë ka? Ç'ka?
39. **çiban** *çhŭwŭ* (çiban, çipan) = çiban
40. **çik** (një çikë, pak) *çhŭ* (k<sup>hi</sup>ç) = një çikë, pak;  
*çhŭhŭ* (k<sup>hi</sup>çik, k<sup>hi</sup>çiç) = një çikë, pak (forma zvogëluese)
41. **çikë** \* (vajzë, gocë) *wŭçhŭ* (ahçik, ahçiç) = çikë, vajzë
42. **çikorre** (rradhique) *çhŭŭŭŭ* (cikori, cigori) = çikorre, rradhique
43. **çmim** (vlerë) *çđŭ* (gin, kin) = çmim
44. **çoban** *çŭwŭŭ* (çoban, çopan) = çoban
45. **çurg** (çurk uji, lëngu) *çŭŭ* (xhur, çur) = (ujë)
46. **dadë** (nanë - F.GJ.SH.) *ŭwŭŭ* (tat, dad) = gjyshe, nanë
47. **dado** (kujdestare fëmijësh) *ŭwŭŭ* (tat, dad) = gjyshe
48. **dafinë** *đwŭđŭđ* (dapni, tapni) = dafinë
49. **dardhë** *ŭwŭđ* (tanx, danc) = dardhë
50. **dënoj** *ŭwŭđŭ* (tanxhel, dançel) = mundoj, torturoj, dënoj, ndëshkoj
51. **derr** (në kuptimin; i fortë, kryeneç) *ŭđŭ* (ter, der) = zotëri, zotërues, zot, pronar
52. **dhe** (vend, dheu) *ŭđŭ* (degħ, deh) = vend; tokë; dhe, përdhe

53. **dijetar** (i mësuar) *նւեալ* (usja'l) = i ditur, i mësuar
54. **djalë** *ւղա* (dëha, dëgha) = djalë
55. **djeg** *ւաք* (tak, dak) = i nxehtë, i ngrohtë
56. **dori?** (kalë qimekuq) *ջորի* (xhori, çori) = mushkë
57. **dudë** (man i zi) *թութ* (tut) = man
58. **dyshek** *դոշակ* (doshak, toshag) = dyshek
59. **e** (dhe, edhe) <sup>(1)</sup> <sup>(2)</sup> *և, էլ* (jev) = e, dhe, edhe
60. **edhe** (e, edhe) *էլի* (eli) = edhe, më, akoma
61. **enë** (mbajtëse, që mban) *աման* (aman) = enë, mbajtëse (që mban)
62. **është** (asht, e, o) *է* (e) = është
63. **fat** *բախտ* (baht, pahd) = fat, fatmirësi
64. **ferrë** (gjëmbaç) *փուշ* (push) = ferrë, gjëmbaç
65. **gacë** (thëngjill, copë qymyri e ndezur) *կայծ* (kajc, gajx) = shkëndijë, xixëllim
66. **gajret** (kurajë, durim, qëndrueshmëri) *կայուն* (kaju'n, gaju'n) = i qëndrueshëm, i fortë
67. **germë** *գիր* (gir, kir) = germë
68. **gërryey** (kruaj) *քրել* (k<sup>h</sup>orel) = kruaj
69. **gërthas** (thërras) *կանչել* (kançel, gançel) = thërras, bërtas
70. **gërxxh** (grykë mali) *գիրչ* (girç, girxh) = gërxxh, grykë mali
71. **gjoks** (gji) *կուրք* (kurck, gurxk) = gjoks, gji
72. **gjysmë** (gjysëm, gjys) *կես* (kes, ges) = gjysmë, gjysëm (1/2); në mes
73. **gotë** *գատ* (gavat, kavat) = kupë, gotë
74. **gotë** *գատ* (gavat, kavat) = kupë, gotë
75. **gozhup** *կաշի* (kashi, gashi) = lëkurë
76. **grerë** (grenzë) *կրետ* (kret, gred) = grerë, grenzë

77. **grindje** *ղըղլ* (grriv) = grindje
78. **grua** *ղըն* (kin, gin) = grua
79. **grykë** (grykë mali, gërxxh) *ղըրճ* (girç, girxxh) = gërxxh, grykë mali
80. **gur** *քար* (k<sup>h</sup>ar) = gur
81. **gur** *կըրըղ* (koriz, goriz) = gur, bërthamë, pjesa e fortë në brendësi të frutit dhe mbrojtëse e farës së frutit
82. **gurmaz** (grykë, fyt) *կըկըրը* (kokord, gogort) = gurmaz, grykë, fyt
83. **gurmaz** \* *կըրճք*\* (kurck, gurxx) = gjoks pjesa e sipërme e gjoksit
84. **haje** (ushqim, bukë, gjë e ngrënshme) *հաց* (hac) = bukë
85. **hi** *մըղըր* (mohir) = hi
86. **hi** \* *վըշը* (poshi) = pluhur, hi
87. **hiç** (asgjë) *նըղն* (voçinç) = hiç, asgjë  
*նը* (voç) = jo, hiç, asgjë
88. **himn** (hymn) *հըմն* (himn) = himn, hymn
89. **hir** (nur) *շընըր* (shnorh) = hir, hijeshi, nur, mirësi (i shëndetshëm ??)
90. **hoshaf** \* (F.GJ.SH) *խըշար* (k<sup>h</sup>oshab, k<sup>h</sup>oshap) = hoshaf
91. **hov** (hidhem, tundem vendit) *հըղ* (hov) = fresk, fllad
92. **hov** (vrull, lëvizje e turrshme) *հըղմ* (hohm) = stuhi, uragan
93. **hulli**, rrjedhë, shtrat (lumi) *հըն* (hun) = hulli, rrjedhë, shtrat (lumi)
94. **hyri** (bukuroshe, peri) *հըրը* (huri, hyri) = bukuroshe, hyri, peri
95. **ime** (dial.) (tani, tashmë) *հըմա* (hima) = tani
96. **jaran** (dashnor-e) *յար* (jar) = dashnor-e

97. **jasaman** (zambak, lila) *յասաման* (jasaman) = zambak, lila
98. **jerm** (zjerrm) *ջերմ* (xherm, çerm) = zjarrmi, ngrohtësi
99. **jetim** *յէթիմ* (jetim) = jetim; նրբ (vorp, vorb) = jetim
100. **kaçak** (trim, rebel) *քաշ* (k<sup>h</sup>axh, k<sup>h</sup>aç) = trim
101. **kaci** (tip lopatë e vogël) *կացիկ* (kacin, gacin) = sëpatë
102. **kalë** (kalëroj) *գալ* (gal, kal) = vij, arrij
103. **kandil** (fener) *կանդիլ* (kanteh, ganteh) = kandil, fener
104. **kanun** (ligj) *կանոն* (kanon, ganon) = ligj, kanun
105. **kaos** *քաոս* (k<sup>h</sup>aos) = kaos
106. **kapak** *կապեր* (kapert, gaberd) = qilim, mbulesë  
*կարպետ* (karpet, garbed) = qilim, mbulesë
107. **keq** *քէշ* (k<sup>h</sup>esh) = keq
108. **këna** (vaj bimor me ngjyrë të zezë) *հինա* (hina) = këna
109. **kërrej** (gërryej, kruaj) *քերել* (k<sup>h</sup>erel) = kruaj  
*քորել* (k<sup>h</sup>orel) = kruaj
110. **konop** (litar, tërkuzë) *կանեփ* (kanep, ganep) = kërp,  
kanabis (litar këрпи ??)
111. **kopsë** (komçë) *կոճակ* (koçak, goxhag) = kopsë; buton
112. **kore** (krodhë; lëkurë druje) *քորել* (k<sup>h</sup>orel) = kruaj
113. **kore** (krodhë; lëkurë druje) *կորիզ* (koriz, goriz) = gur, bërthamë,  
pjesa e fortë në brendësi të frutit  
dhe mbrojtëse e farës së frutit
114. **korr** (grurin) *գործ* (gorc, korx) = punë, aktivitet
115. **kruaj** *քորել* (k<sup>h</sup>orel) = kruaj
116. **kruaj** *քերել* (k<sup>h</sup>erel) = kruaj

117. **krye** (kry, kokë) *qlln̄hu* (klluh) = krye, kokë
118. **kuvertë** (mbulesë) *h̄uuyt̄run* (kapert, gaberd) = qilim, mbulesë  
*h̄uuyt̄run* (kapert, gaberd) = qilim, mbulesë
119. **legen** (legen) *l̄uqwū* (lagan, lakan) = legen
120. **lerë** \* (vend i thyer plot me gurë; F.GJ.SH) *l̄tn* (lerr) = mal
121. **liqen** (liçen) *l̄h̄d̄* (lixh, liç) = liqen
122. **llambë** (llampë, fener) *l̄uuf̄y* (lamp) = llambë, fener
123. **llambë** (llampë, fener) *l̄uuyt̄run* (lapter, labder) = llambë, fener
124. **llapa** (pilaf pa shumë yndyrë) *l̄uψ* (lap) = çorba e qenit
125. **mama** *uf̄yjn* (majr) = mama, nënë
126. **man i zi** (dudë) *ʔn̄lʔ* (tut) = man
127. **man** *uf̄uŋuŋu* (manana) = man  
*ʔn̄lʔ* (tut) = man
128. **manaferrë** *uf̄n̄ʔ* (mosh) = manaferrë
129. **manaferrë** (mjedër) *uf̄n̄r̄t̄h̄* (moreni) = manaferrë (mjedër)
130. **maraz** (inat, hidhërim, mërzi) *uf̄un̄uψun̄l̄* (marrak<sup>h</sup>ugh) = mjegull
131. **marule** (sallatë jeshile) *uf̄urn̄l̄* (marol) = sallatë jeshile
132. **mashkull** (djalosh) *uf̄uŋ̄* (manç) = djalë  
*uf̄uŋ̄n̄l̄* (mançuk, mançug) = djalosh
133. **mat** (pa shkëlqim) *uf̄n̄lʔ* (mut<sup>h</sup>) = terr, errët, natë
134. **mendje** *uf̄h̄un̄p̄* (mitk, midk) = mendje
135. **mendor** *uf̄un̄uψn̄n̄* (mtavor, mdavor) = mendor
136. **mes** (në mes, brenda) *uf̄t̄ʔ* (mexh, meç) = brenda; ndërmjet  
në mes; midis
137. **mes** *uf̄t̄ʔp̄* (mexhk, meçk) = mesi kurrizor  
i trupit, shpina

138. **mes** (në mes, ndërmjet) *մեջուեղ* (mexhteh, meçdeh) = midis  
*միջին* (mixhin, miçin) = midis
139. **mes** (në mes) *կես* (kes, ges) = Gjysmë, gjysëm, (1/2); në mes
140. **mëkat** *մեղք* (mehk) = mëkat, gjynah
141. **mërdhij** (mërdhas) *մըսել* (mërsel) = mërdhij, kam ftohtë
142. **mësim** *մանւմ* (usu'm) = mësim
143. **mi** (miuk, miush) *մուկ* (muk, mug) = mi
144. **mjaullij** *մլավել* (mlavel) = mjaullij
145. **muaj** *ամիս* (amis) = muaj
146. **mug** (errët) *մուկ* (mug, muk) = i errët, i ngrysur, i zymtë
147. **murrët** (i vrenjtur, i ngrysët) *մորայ* (mrrajl) = i errët, i ngrysur
148. **mushkajë** (mushkonjë) *մշեղ* (mëzhzeh) = mushkonjë
149. **mvrojtur** (i vrenjtur) *մթնշաղ* (mëtnasha'h) = muzg, mugëtirë
150. **myket** *մկլել* (mëklel) = myket;  
*մկլունիլ* (mëklotil, mëklodil) = myket
151. **nam** (nëm, mallkoj) *թշնամի* (tëshnami) = armik
152. **nanë** \* (dial.) (nënë, mama) *նան* (nan) = nënë, mama
153. **ndejt** (me ndej, me nejt, rri ndejur) *նետել* (nëstel, nësdel) = qëndroj,  
ulem, rri, rri pa lëvizur
154. **ngushtë** (ngjeshur) *կուշտ* (kusht, gushd) = i ngopur,  
i dendur, i ushqyer mirë
155. **nishan** (shenjë) *նշան* (nshan) = shenjë, nishan
156. **nur** *շնորհ* (shnorh) = hir, hijeshi, nur,  
mirësi (i shëndetsëm ??)
157. **nuse** *նու* (nu) = e reja, nusja e djalit
158. **ora** *օր* (or) = ditë

159. **oxhak** *oɔwɬu* (oxhak<sup>h</sup>, oçak<sup>h</sup>) = oxhak
160. **pallavra** \* (fjalë të kota - F.GJ.SH) *pawntɐ* (barrer, parrer) = fjalë
161. **pambuk** *pawpɔwɬy* (bambak, pampag) = pambuk
162. **park** *ɔnɪɔwɬy* (purak, burag) = park
163. **pemë** *ɬwɔɔɔn* (pajt, pajd) = dru
164. **plot** *wɔpɔnɔɔ* (ampohç) = plotësisht, i tërë, tërësisht
165. **plot** *pɔnɪɔn* (polor) = plot, i tërë, tërësisht
166. **pluhur** *ɬnɔɔɬ* (poshi) = pluhur, hi
167. **po** (ajo është) *wɔɔn* (ajo) = po
168. **pore** (vrime të vogla) *ɬnɔnɔɬɬ* (porel) = gërmoj, bëj vrimë,  
bëj me vrime, bëj me pore
169. **poshtë** (me vu poshtë, me vendos, me var) *ɬwɔp* (var) = poshtë
170. **prue** \* (me prue, me sjell) *pɔɔpɔɬɬ* (berel, perel) = sjell, bie
171. **pupël** *pɔpɔnɪɬ* (bëmbul, pëmpul) = pupël
172. **pus** \* (italisht – “fossa” – pus) *ɬnɔ* (pos) = pus
173. **push** *ɬnɔɔɬ* (poshi) = pluhur, hi
174. **push** *ɬnɪɔ* (push) = ferrë, gjëmbaç
175. **puth** \* (puç – forma me përkëdheli) *ɔwɔɔ* (paç, baç) = puthje
176. **qiparis** (pema) *ɬɬwɔwɔɬɬu* (kiparis, gïbaris) = qiparis (pema)
177. **racë** *nɔwɔwɔ* (rrasa) = racë
178. **rosak** *wɔwɔq* (*sag, sak*) = *rosak, rosë; patë*
179. **rregull** *ɔpɔɬɬɔp* (orenk) = rregull, ligj
180. **s’ka** (nuk ka) *ɔɬwɔ* (çka, çga) = s’ka, nuk ka
181. **sallatë** jeshile (marule - F.GJ.SH.) *ɬwɔpɔnɪɬ* (marol) = sallatë jeshile
182. **sandalja** \* (F.GJ.SH.) *wɔwɬɔwɬ* (sandal, santal) = sandalja

183. **serrë** (bitum) *uḷḷ* (sev) = i, e zezë
184. **shndrroj** *շնճել* (shinel) = bëj, rregulloj, ndërtoj
185. **shoh** (shikim) *շող* (shogh, shoh) = shkëlqim, vezullim; rreze drite
186. **shokoj** \* (trullos, habis - F.GJ.SH) *շոգու Էմ* (shogu, shoqu, jem) = jam i trullosur nga vapa, nga çudia
187. **shpejt** *շուտ* (shut, shud) = shpejt
188. **shpejt** *շտապ* (shtap, shdab) = shpejt, me shpejtësi
189. **shpirt** (zemër, i,e dashur) *սիրտ* (sirt, sird) = zemër, shpirt  
*հոգի* (hogi, hoki) = shpirt  
*շուշ* (shunç) = shpirt, frymë
190. **shtuf** (tuf) *տուֆ* (tuf, duf) = shtuf, tuf
191. **shumë** *շատ* (shat, shad) = shumë
192. **shur** (zhur) *ժայր* (zhajrr) = shkëmb
193. **shur** (zhur) *փշուր* (pshur) = thërriime
194. **sipër** (me vendos sipër, vëre sipër!) *վեր* (ver) = sipër
195. **sqep** (squp, qip, cep) *սեփ* (sep, seb) = pykë, kunjë  
*սեպուղի* - sepagir, sebakir = germa kuneiform
196. **sterrë** (i errët) *սեփ* (sev) = i, e zezë
197. **sterrë** (i errët) *երեկո* (jereko', jerego', ereko, erego) = mbrëmje, darkë, në të errur, në të ngrysur
198. **tajë** (kujdestare fëmijësh) *դայակ* (dajak, tajag) = dado (kujdestare fëmijësh)
199. **terr** (errët) *երեկո* (jereko', jerego', ereko, erego) = mbrëmje, darkë, në të errur, në të ngrysur
200. **terr** (errët) *դեր* (derr, terr) = akoma, ende  
jemi në terr, akoma, ende nuk dimë gjë

201. **thartë** (i,e) *ηawnu* (darn, tarrn) = i hidhur, i idhët  
*թթռու* (t<sup>h</sup>ē<sup>h</sup>tu) = i, e thartë; acid
202. **tmerr** *ձււտր* (xmerr, cmerr) = dimër
203. **tororis** \* *օրօրեղ* (ororel) = përkund, nanuris,  
vë në gjumë
204. **trastë** (thes, torbë) *տոպրակ* (toprak, dobrag) = trastë, thes, torbë
205. **truc** \* (ngjesh, rras; F.GJ.SH.) *դուրս* (turs) = jashtë; dil jashtë
206. **tund** (luaj vendit) *թունդ* (tund, tunt) = i fortë, pasionant
207. **tundoj** (shtyj në ngasje, nxis) *թունդ* (tund, tunt) = i fortë, pasionant
208. **tut** (mos u tut, mos u frigo) *թունդ* (tund, tunt) = i fortë, pasionant
209. **u** (dial.) (uja, u, uri, uria) *ուտելիք* (udelik, utelik) = haje, ushqim
210. **uri** (uria, u-uja) *ուտել* (utem, udem) = me ngrënë, të hash
211. **ushtimë** (oshëtimë, uturimë) *ուժ* (uzh) = forcë, fuqi
212. **vajtim, vaj** *վոյք* (vohp) = vajtim, vaj
213. **vak** (ngroh) *տաք* (tak, dak) = i nxehtë, i ngrohtë
214. **vakët** (i, e) (i ngrohtë, jo i nxehtë) *տաք* (tak, dak) = i nxehtë, i ngrohtë
215. **var** (me vendos, me var) *վար* (var) = poshtë; nën
216. **varfër** (i,e vorfën, vobegët) *որբ* (vorb, vorp) = jetim; i lënë në mëshirë të fatit
217. **vend** *վայր* (vajr) = vend; zonë; krahinë; poshtë, tokë
218. **ver** (me vendos në, mbi) *վեր* (var) = sipër; mbi
219. **vobegët** (i,e vorfën, varfër) *որբ* (vorb, vorp) = jetim  
i lënë në mëshirë të fatit
220. **xhagajdur** \* (F.GJ.SH.) *ճակատ տուր* (çakat tur, xhagad dur)  
= trego ballin, jepi ballin
221. **yll** (hyll, hyjni) *հուրի* (huri, hyri) = bukuroshe, hyri, peri

222. **zbardh** (zbardhoj) *սպիտակել* (spitakel, sbidagel) = zbardh, zbardhoj; agoj
223. **zemër** (shpirt) *սիրտ* (sirt, sird) = zemër; shpirt
224. **zemëroj** *զայրանալ* (zajrana'l) = zemërohem, nxehem, inatosem
225. **zhavorr** (zhur) *ժայռ* (zhajrr) = shkëmb
226. **zheg** (vapë, nxehtësi) *շոգ* (shog, shok) = zheg, vapë, nxehtësi
227. **zhur** (shur) *ժայռ* (zhajrr) = shkëmb
228. **zhur** (shur) *փշուր* (pshur) = thërriime
229. **zift** (serrë) *սեւ* (sev) = i, e zezë

## BERZH PIRANJANI

B. FJALË TË GJUHËS SHQIPE TË NGJASHME ME ATO TË GJUHËS  
ARMENE, TË GJUHËS TURKE, PERSE APO EDHE ARABE

(trajtuar nga Berzh Piranjani)

Shqip	Armenisht
1. <b>agon</b> - ( <i>Turqisht – ag = bardhë</i> )	<b>uł</b> (ak, ag) = burim, fillim; gur i çmuar
2. <b>azat</b> (i lirë, i lëshuar (frerësh) - ( <i>Turqisht – azát &lt; pers. – azad</i> )	<b>uquun</b> (azat, azad) = i lirë, i lëshuar (frerësh)
3. <b>azgan</b> (trim, i fuqishëm, vigan) - ( <i>Turqisht – azgân</i> )	<b>uqqulwû</b> (azgakan, azkagan) = farefis, i afër; soj, sojli, i fisëm
4. <b>babagysh</b> - ( <i>Turqisht – babá</i> )	<b>uuy</b> (pap, bab) = gjysh, babagysh
5. <b>bamje</b> - ( <i>Turqisht – bamyá</i> )	<b>pułhu</b> (bamia, pamia) = bamje

6. **çiban** *չիբան* (çiban, çipan) – çiban  
- (Turqisht – *çibán*)
7. **çoban** *չոբան* (çoban, çopan) – çoban  
- (Turqisht – *çobán* < Pers. - *çubán, shāban*)
8. **dadë** (nanë - F.GJ.SH.) *ուսւս* (tat, dad) = gjyshe, nanë  
- (Turqisht – *dadi*; Pers. - *dada*)
9. **dado** (kujdestare fëmijësh) *ուսւս* (tat, dad) = gjyshe  
- (Turqisht – *dadi*; Pers. - *dada*)
10. **dori'** (kalë qimekuq) *զորի* (xhori, çori) = mushkë  
- (Turqisht – *dorú*)
11. **dudë** (man i zi) *թութ* (tut) = man  
- (Turqisht – *dut*; Pers. – *tud*; arab - *tut*)
12. **dyshek** *դոշակ* (doshak, toshag) – dyshek  
- (Turqisht – *döşek*)
13. **gajret** (kurajë, durim, qëndrueshmëri) *գայրէ* (kaju'n, gaju'n) = i qëndrueshëm, i fortë  
- (Turqisht – *gayrét*)
14. **gjoks** (gji) *կուրծք* (kurck, gurck) = gjoks, gji  
- (Turqisht – *göğüs*)
15. **govatë** *գավաթ* (gavat, kavat) = kupë, gotë  
- (Turqisht – *kavatá, kuvata*)
16. **hiç** (asgjë) *ոչինչ* (voçinç) = hiç, asgjë;  
*ոչ* (voç) = jo, hiç, asgjë  
- (Turqisht < pers. - *hiç*)
17. **hoshaf\*** (F.GJ.SH) *խոշափ* (k<sup>h</sup>oshab, k<sup>h</sup>oshap) = hoshaf  
- (Turqisht – *hosáf*; pers. – *khosh áb*)

18. **hyri** (bukuroshe, peri)      **hуrуh** (huri, hyri) = bukuroshe,  
hyri, peri  
- (*Turqisht huri* < arab. - *hur*)
19. **jaran** (dashnor-e)      **jar** (jar) = dashnor-e  
- (*Turqisht - yaran*; pers. - *jar*)
20. **jasaman** (zambak, lila)      **jasaman** (jasaman) – zambak, lila  
- (*Turqisht - yasemin*; pers. – *jasāmān*; arab. - *jasāmūn*)
21. **jetim**      **jetim** (jetim) = jetim;  
**vorp** (vorp, vorb) = jetim  
- (*Turqisht* < arab. - *yetim*)
22. **kaçak** (trim, rebel)      **kaçak** (k<sup>h</sup>axh, k<sup>h</sup>aç) = trim  
- (*Turqisht - kaçak*)
23. **kandil** (fener)      **kandil** (kanteh, ganteh) = kandil,  
fener  
- (*Turqisht* < arab. - *kandil*)
24. **kanun** (ligj)      **kanun** (kanon, ganon) = ligj, kanun  
- (*Turqisht* < arab. - *kanun*)
25. **këna** (vaj bimor me ngjyrë të zezë)      **hina** (hina) = këna  
- (*Turqisht kina* < arab. - *hinnā*)
26. **kopsë** (komçë)      **kopsë** (koçak, goxhag) = kopsë;  
buton  
- (*Turqisht - kopsa*)
27. **llapa** (pilaf pa shumë yndyrë)      **llapa** (lap) – çorba e qenit  
- (*Turqisht - lapa*) (“lexo – *llapa*”)

28. **maraz** (inat, hidhërim, mërzi) **մարաշխունի** (marrak<sup>h</sup>ugh) = mjegull  
- (Turqisht – **maráz**)
29. **marule** (sallatë jeshile) **մարուլ** (marol) = sallatë jeshile  
- (Turqisht – **marùl**)
30. **mjaullij** **մլաւլեղ** (mlavel) = mjaullij  
- (Turqisht – **miyavlamak?**)
31. **nanë\*** (dial.) (nënë, mama) **նան** (nan) = nënë, mama  
- (Turqisht – **nine**)
32. **nishan** (shenjë) **նշան** (nshan) = shenjë, nishan  
- (Turqisht < pers. – **nishan**)
33. **oxhak** **օջախ** (oxhak<sup>h</sup>, oçak<sup>h</sup>) = oxhak  
- (Turqisht – **ocak**)
34. **pallavra\*** (fjalë të kota - F.GJ.SH) **բարեր** (barrer, parrer) – fjalë  
- (Turqisht – **palavrací**) (Spanjisht – **palabra**)
35. **pambuk** **բամբուլ** (bambak, pampag) = pambuk  
- (Turqisht – **pambuk, panbuk, pamúk**)
36. **pupël** **բմբուլ** (pëmpul, bëmbul) = pupël  
- (Turqisht – **pupla**)
37. **tajë** (kujdestare fëmijësh) **դայակ** (dajak, tajag) = dado (kujdestare fëmijësh)  
- (Turqisht – **tayá** < pers. – **dajé**)

38. **trastë** (thes, torbë)                      **унурул** (toprak, dobrag) = trastë,  
thes, torbë  
- (Turqisht – **torbá** (dikur – **tobrá**))
39. **zift** (serrë)                                **уз** (sev) = i, e zezë  
- (Turqisht – **zift** (< arab. – **zift**))

(Totali: Nga fjalori i mësipërm janë gjendur këto 39 fjalë të ngjashme, që gjenden njëkohësisht të paktën në 3 prej këtyre gjuhëve)

## VROJTIME DHE INTERPRETIME FJALËSH TË VEÇANTA

1. Të shihet si e trajton N. Vlora fjalën “Jerm”. (Fq. 28) (Të bëhet krahasimi Shqip - Armenisht)
2. Të shihet si e trajton N. Vlora fjalën “Mesopotamia”. (Fq. 35) (Të bëhet krahasimi Shqip - Armenisht)
3. Të shihet si e trajton N. Vlora fjalën “Pluhur” – (Polvere, Powder, etj). (Fq. 234 dhe 310) (Të bëhet krahasimi Shqip - Armenisht)
4. Të shihet si e trajton N. Vlora fjalën “Ora”. (Fq. 292) (Të bëhet krahasimi Shqip - Armenisht)
5. Të shihet si e trajton N. Vlora fjalën “Arno” – krijuesi. (Fq. 348 - 349) (Të bëhet krahasimi Shqip - Armenisht)
6. Të shihet si e trajton N. Vlora fjalën “THI” – krijuesi. (Fq. 350) (Të bëhet krahasimi Shqip - Armenisht)
7. Të shihet si e trajton N. Vlora fjalën “Gur” dhe “Garnizon”. (Fq. 377) (Të bëhet krahasimi Shqip - Armenisht)
8. Të shihet si e trajton N. Vlora fjalën “Ania” – nave, etj. (Fq. 492) (Të bëhet krahasimi Shqip - Armenisht)
9. Të shihet si e trajton N. Vlora fjalën “KAE = qaje”. (Fq. 449) (Të bëhet krahasimi Shqip - Armenisht)
10. Të shihet si e trajton N. Vlora fjalën “UGUR”. (Fq. 499) (Të bëhet krahasimi Shqip - Armenisht)

11. Të shihet si e trajton N. Vlora fjalën “Gajret”. (Fq. 502) Գաւի, (kan, gan) – thirrje, britmë (Ka lidhje me Gajret ??) (Të bëhet krahasimi Shqip - Armenisht)
12. Të shihet si e trajton N. Vlora fjalën “Yll” – (star, stella, stern, astra, etj). (Fq. 518) (Të bëhet krahasimi Shqip - Armenisht)
13. Të shihet si e trajton S. Konda zgjedhimin e fojes “Jam” (jem, jes, e). (Fq. 52) (Të bëhet krahasimi Shqip - Armenisht)
14. Të shihet si e trajton S. Konda fjalën “Shur (Rana)”. (Fq. 232 – 233) (Të bëhet krahasimi Shqip - Armenisht)
15. Të shihet si e trajton S. Konda fjalën “De (Dhe, Dheu). (Fq.369 - 370) (Të bëhet krahasimi Shqip - Armenisht)
16. Të shihet si e trajton V. Setian etimologjinë e fjalës “Malet Karpate”. (V. Setian, përkth. Shqip., Fq. 57)
17. Të shihet si e trajton Zaharie Majani fjalën - *cena* (A), “çmim, vlerë, shpërblim”. (Fq. 124) (Të bëhet krahasimi Shqip - Armenisht)
18. Të shihet si e trajton Zaharie Majani fjalën “Tun” = shtëpi. (Fq. 366) (Të bëhet krahasimi Shqip - Armenisht)
19. Të shihet si e trajton R. Ellis fjalën “bukë”. (Fq. 15) (Të bëhet krahasimi Shqip - Armenisht)
20. Të shihet si e trajton Aristidh P. Kola fjalën “Mani – Morea”. (Fq. 222) (Të bëhet krahasimi Shqip - Armenisht)
21. Kuriozitet B. P.: “Fjalë të ngjashme Spanjisht – Shqip”
22. Trajtimi i fjalëve që kanë lidhje me “muzgun, mugëtirën, errësimin, natën”.
23. Trajtimi i fjalëve të gjuhës Armene që kanë lidhje me “dritën, ndriçimin, lindjen e dritës”.
24. Veçori

## VROJTIME DHE INTERPRETIME (VR-IN)

### 1. (Vr-In) - 1

Emri *gjerman* është ilirisht: pranë Sofisë gjendet një banjë termike që në kohën e vjetër quhej *Germania*, dhe ky emër ilir kthjellet me anën e arm. *jerm* = ngrohtë. (Fq. 28)

*Shënim B.P.:* Shqip - JERM, ZJERRM (Zjarrmi)

Arm. - *ջերմ* (xherm, çerm) = zjarrmi, ngrohtësi

### 2. (Vr-In) - 2

Emri gjeografik MESOPOTAMIA – Kurdistan – Anadolli Lindor – Iraku i sotëm, del nga pellazgjishtja-ilirishtja-shqipja e vjetër.

- *Mes*, - i m.sh. e, et. Pika e vendi në qendër të diçkaje, pjesa e diçkaje që ndodhet në largësi të barabartë ose gati të njëjtë me të gjitha anët e skajet e saj; qendër, mesi i fushës, etj.

- *o*, *o* (oshtë, ashtë, është)

- *pot*, i m.sh. -a, -at. Brez, brez toke.

- *Am/ë*, - a f.sh. -a, -at. Vendi ku nis një rrjedhë uji, burim; shtrati i një rrjedhe uji. Ama e lumit.

- *ia* – prapashtesë pellazgjike-ilire-shqipe.

Kështu, MES – O – POT – AM - IA = Vendi i brezit (rripit) tokësor që ndodhet në mes të amës së lumenjve (Tigër dhe Eufrat) (Fq. 35 - 36)

*Shënim B.P.:* Shqip – MES – O – POT – AM - IA

Arm. – *ւեծ* (mec, mex) – i madh

*բոթ* (bot<sup>h</sup>, pot<sup>h</sup>) – lajm i keq, lajm i trishtueshëm

*փոթ* (p<sup>h</sup>ot<sup>h</sup>, pot<sup>h</sup>) – rrudhë, palosje; valëzim; gërshet

*փոթորիկ* (p<sup>h</sup>ot<sup>h</sup>orik, pot<sup>h</sup>orig) – furtunë, stuhi

*տամ* (tam, dam) – jap

Në gjuhën Armene kemi dy togfjalësh që mund të interpretohen në këtë mënyrë:

a. *ւեծ բոթ տամ* (mec bot tam, mex pot dam) = jap një lajm të keq të madh; MEC - BOT - TAM, MEX - POT - DAM

b. *ւեծ փոթ տամ* (mec pot tam, mex pot dam) = jap një rrudhosje të madhe, (stuhi të madhe ??); MEC - POT - TAM, MEX - POT - DAM

### 3. (Vr-In) - 3

**PLU** është pikërisht bazë e të gjitha fjalëve të të njëjtit kuptim në të gjitha gjuhët neo-latine. (Fq. 234)

Pa dyshim është interesante të vërtetohet vazhdimësia e fjalës pellazgo-ilire **PLU**, në gjuhët e ndryshme. (Fq. 309)

Në shqip bëhet “PLUHUR”, në italisht “POLVERE”, në latinisht “PULVIS”, në frengjisht “POUSSIER” ose “POUDRE”, në spanjisht “POLVO”, në anglisht “POWDER”. (Fq. 310)

*Shënim B.P.:* Shqip – Pluhur

Arm. - *փռշի* (poshi) = pluhur, hi

#### 4. (Vr-In) - 4

Në pjesën e lartë të vazos lexojmë:

“ARNO SË ORE”

Këtu “ORA” ka kuptimin e “KOHËS” filozofike dhe jo të sahatit.

Këtë mbishkrim ne mund ta interpretojmë vetëm në këtë mënyrë:

“KRIJUES I KOHËS”

Në këtë shprehje me përmbajtje brendore të thellë, takojmë filozofinë e Gjithësisë. (Fq. 292)

*Shënim B.P.:* Shqip – ORA

Arm. - *օր* (or) = dita (në kuptimin kohor, p.sh.:

ditë e bukur; ditë e enjte

pas sa ditësh e mbaron këtë punë?; etj.)

#### 5. (Vr-In) - 5

... Fjala “ARNO” në lashtësi kishte një kuptim më të lartë se ai që ka sot në gjuhën shqipe. ....

...

Besoj, pra, se me të drejtë e vendosa, mbasi lexova ato mbishkrime, se fjala “ARNO” kishte kuptimin e “KRIJUESIT”. (Fq. 348)

Dhe tani e dimë se fjala “ARNO” sot përdoret vetëm në Shqipëri, dhe se e ka humbur kuptimin e lartë të “KRIJUESIT” që kishte në lashtësi, për t’u ndryshuar në “ndreqës, arnues, arnues të diçkaje”. (Fq. 349)

*Shënim B.P.:* Shqip – ARNO

Arm. - *արնոյ* (arrnogh, arrnoh) = marrës

Arm. - *արնել* (arrnel) = me marrë

Arm. - *անոյ* (anogh, anoh) = bërës, krijues

Arm. - *անել* (anel) = me bë

## 6. (Vr-In) - 6

Një tjetër vërejtje i duhet kushtuar fjalës “THI”, e cila nuk ka të bëjë me derrin e egër, me thiun, por në këtë mbishkrim e ka kuptimin figurativ. Njeriu THI është njeri i fortë, i qëndrueshëm, i paepur.

... Neve sot do të thonim: është i fortë si luani (Fq. 350)

*Shënim B.P.:* Shqip – Derr (Thi)

Arm. - *տեր* (ter, der) = zotëri, zotërues, zot

## 7. (Vr-In) - 7

Edhe në Etruri gjinden emra qytetesh e kështjellash me fjalën **GUR**, si p.sh. GORTONA (gur tona ?), GYRTONION (gur të jonë), GORTINAIA (i gurti prej naje) dhe GOURASION, emri i një kështjelle në Etruri.

Nuk ka dyshim se nga fjala GOURASION, është formuar GARNIZONI i shqipes, GUARNIGIONE e italishtes dhe GARRISON i anglishtes. Është krejt e natyrshme, që kështjellat, garnizonet dhe banesat të ngriheshin me gurë, dhe të ishin të ngurta. (Fq. 377)

*Shënim B.P.:* Shqip – Gur

Arm. - *քար* (khar) = gur

Arm. - *կորիզ* (koriz, goriz) – gur, bërthamë,  
pjesa e fortë në brendësi të frutit

dhe mbrojtëse e farës së frutit

**8. (Vr-In) - 8**

Fjala ANIA, pa dyshim ka një prejardhje të përbashkët në gjuhët indoeuropiane, si p.sh:

Pellazgo-Ilirishte	“ANIA”
Etruskishte	“OANIA”
Shqipe	ANIA
Hebraishte	“ONIA”
Sanskritishte	“NAU”
Portugalisht	“NAU” ose “NAVIO”
Persishte	“NAV”
Italishte	“NAVE”
Rumanishte	“NAVA”
Spanjishte	“NAVIO”
Latinishte	“NAVIS”
Anglishte	“NAVY”

(Shënim: rrënjë e përbashkët)

*Shënim B.P.:* Shqip – Ania, Anija

Arm. - նավ (nav) = anije

**9. (Vr-In) - 9**

**KAE=qaje.** Në Durrës është zbuluar një epigraf, i cili ka afërsi mendore e shpirtërore me atë të Viterbo-s: KAE = qaje, në Shqipen e sotme. Në alfabetin pellazgo-iliro-etrusk, letra (germa) “q” nuk ekzistonte fare: ajo është formuar në kohëra shumë të mëvonshme. (Fq. 449)

*Shënim B.P.:* Të krahasohet me alfabetin Armen, të cilit i mungon letra (germa) “q”.

Një Armen fjalën shqipe “qaj” do ta shqiptonte “kaj”; “qaje” do ta shqiptonte “kaje”; fjalën “njëqind” do ta shqiptonte “njëkind”; fjalën “qen” do ta shqiptonte “ken”, etj.

## 10. (Vr-In) - 10

Një interes të veçantë na paraqet fjala në gjuhën turke “UGUR” (urim), meqë pajtohet po me këtë kuptim edhe në gjuhë të tjera të hapësirës Europiane, fjalë e cila përdoret që në kohëra shumë të lashta. Ta analizojmë këtë fjalë:

ETRUSKËT:	“AUGURE” (ata që parashikonin fatin e njeriut)
ILIRO-SHQIPTARËT:	“UGUR” (njeri ugurmire ose ugurzi)
<i>Shënim B.P.:</i>	Sot në shqip përdoret edhe “OGUR” (fat, shenjë e mirë; F. GJ.SH.)
LATINËT:	“AUGURE” (të njëjtin kuptim të Etruskishtes)
ITALIANËT:	“AUGURI” (Urime)
TURQIT:	“UGUR” (Ugurlu insan: njeri që sjell të mirën; Ugursuz insan: njeri që sjell të keqen)
ANGLEZËT:	“AUGUR” (Augur well - që sjell, që tregon të mirën; Augur ill - që sjell, që tregon të keqen;)
FRANCEZËT:	“AUGURE” (Me kuptimin e mësipërm)
SPANJOLLËT:	“AUGURAR” – DESEAR = Urime
PORTUGEZËT:	“AUGURE” – DESEO FELICIDAD = Urime
GREKËT E LASHTË:	“AUGE” (Dritë, rreze. AUGE në italisht: LAVDI)
GREKËT MODERNË:	“EFKI”(nuk ka të bëjë me gjuhët e tjera)
RUMUNËT:	“URARE” (Si AUGURARE në italisht dhe si URIMI ynë)

Si mund të vërtetohet lehtësisht, kjo fjalë duhet të ketë origjinë pellazgjike dhe është përdorur dhe përdoret ende sot në hapësirën Europiane, duke përfshirë edhe turqishten, që pa dyshim, e ka përvetësuar nga kulturat e mëparshme, kur i ka zaptuar ato troje.

(Fq. 499 - 500)

*Shënim B.P.:* Shqip – Ugur, Ogur

Arm. - *tł* (jek, jeg) = ardhje, mbërritje; i huaj

Arm. - *tłnłp* (jekur, jegur) = (mën. urdh.)

eja!, hyr! (ftesë për mirëseardhje)

*Të kihet parasysht:* Në gjuhën Armene, germa e bashkëngjitur “*t*” – *je*, kur është në fillim të fjalës lexohet si “*je*” në shqip, ndërsa kur është në mes të fjalës lexohet si zanorja “*e*” e shqipes.

Po të kemi në konsideratë vetëm dy trajtat dialektale të Armenishtes, atë Lindore dhe atë Perëndimore, si edhe mënyrën individuale të përdorimit në popull të germës së bashkëngjitur “*t*” – *je*, do kishim respektivisht:

Arm. Lind. - *tłnłp* (jekur) = eja!, hyr!     **JEKUR** ose **EKUR**

Arm. Perënd. - *tłnłp* (jegur) = eja!, hyr!     **JEGUR** ose **EGUR**

Fjala e përdorur për të mirëseardhur (ftuar) një njeri besoj se nënkupton edhe shfaqje të interesit për të ditur se çfarë sjell ai me vete (sende apo fjalë, lajme; të mira apo të këqia qofshin, ndonëse ftesa bëhet me shpresën për të pasur sende apo fjalë, lajme të mira).

Në këtë vështrim mendoj se nuk është pa interes të merret në konsideratë kjo fjalë, si e ngjashme me: “UGUR” (njeri ugurmire ose ugurzi), si fjalë e përdorur nga ILIRO-SHQIPTARËT (shih më sipër)

## 11. (Vr-In) - 11

Fjala “GAI” e këtij mbishkrimi, ka mundësi të kundërshtohet prej ndokujt, prandaj meriton një shpjegim të përsosur:

“GAI” në pellazgo-ilirisht, GARJ në sanskritisht do të thotë: Bërtitje e fortë, ulërimë, GAJRET në turqisht do të thotë: Ki durim (në raste dhimbjeje shpirtërore ose fizike: GAJRET ET: - “mbaje veten, duroje dhimbjen”).

Në fillim kjo fjalë ishte ndoshta vetëm “GAI” mandej, në sanskritishte është bërë “GARJ” dhe në turqisht “GAJRET”. Në të vërtetë, këtë fjalë turqishtja e përdor shpesh me prapashtesën “ET” = “KI”, që pikërisht do të thotë: KI DURIM (GAJRET ET). Nuk jam në gjendje, sot si sot, të them nëse sanskritishtja ka një prapashtesë të tillë, meqë turqishten e flas që në fillim të jetës, kurse nuk kam praktikë të foluri me sanskritishten. Prandaj, çdo ndihmë, përta i përket sanskritishtes, do të jetë e mirëpritur (Fq. 501 - 502)

*Shënim B.P.:* Shqip – GAJRET = kurajë, durim (F.GJ.SH.)

Arm. - *ղայրմւ* (kajun, gajun) = i qëndrueshëm,  
i fortë, i durueshëm

*կանք անկել* (kank, gank arnel) - të jetë i qëndrueshëm

*Կայր* (kajk, gajk) – ndalesë, qëndresë

*Të kihet parasysh:* Në të gjitha rastet kemi të bëjmë me rrënjën “GAJ”

## 12. (Vr-In) - 12

“YJ”: edhe kjo fjalë, sot, i përket vetëm gjuhës shqipe, megjithëse ishte e përhapur në të gjitha mbishkrimet e lashtësisë, nga Egjeu deri në Atlantik, si p. sh. në Gadishullin Iberik, si do ta kemi rastin ta vërtetojmë më poshtë.

**YJ – Yjnor – Hyjneron**, janë shprehje që kanë mbijetuar vetëm në gjuhën tonë, me prejardhje pellazgo-ilire, dhe i hasim në dokumentat epigrafike të Etrurisë, kurse në gjuhë të tjera të lashta kemi:

ASTRA	quhet	“qielli”	(në Sanskritishte)
ASTRO-ASTRI	quhen	“yjet”	(në Italishte)
ESTRELLA (ESTREJA)	=	“yjet”	(në Spanjishte)
ESTRELA (ESTRELA)	=	“yjet”	(në Portugalisht)
STAR- STARS	=	“yjet”	(në Anglishte)
ASTRO- ASTERI	=	“yjet”	(në Greqishte)
STEA e VEDETA	=	“yjet”	(në Rumanishte)
SETAREH	=	“yjet”	(në Persishte)
STERN	=	“yjet”	(në Gjermanishte)

Duke arsyetuar mbi fjalën “**YJ**”, e cila përdorej, përse kam zbuluar deri tani, nga pellazgët, ilirët, etruskët dhe sot mbijeton vetëm në gjuhën shqipe, mund të konsiderohet me të drejtë, se kjo fjalë i përket periudhës para-indoeuropiane. (Fq. 518)

*Shënim B.P.:* Shqip – Yll, Hyj, Hyu - Yjor, Hyjor, Hyjnor, etj

Arm. – *uuunη* (asth, asdh) = yll

Arm. – *hnlph* (huri, hyri) = bukuroshe, hyri, peri  
(në kuptimin - “yll e bukur”, “e bukur si yll”

– njëlloj si në Shqip)

Të shihet që në gjuhën Armene i kemi të dy format:

Formën me “ast” si në gjuhët e sipërpërmendura

Formën me “hju, hy” si në gjuhën Shqipe

### 13. (Vr-In) - 13

Krahasimi i foljes “jam” në Shqip dhe Armenisht. (S. Konda, Fq. 52)

Koha e tashme e mënyrës dëftore të foljes “me qenë”

<i>Japetike</i>	<i>Shqipe (S.K.)</i>	<i>Shqipe (B.P.)</i>	<i>Ermene (S.K.)</i>	<i>Armene (B.P.)</i>
As-mi	<i>Jam</i>	<i>Jam</i>	<i>Em</i>	<i>Jem (em)</i>
As-si	<i>Je</i>	<i>Je</i>	<i>Es</i>	<i>Jes (es)</i>
As-ti	<i>Asht</i>	<i>Asht (Është, A)</i>	<i>E</i>	<i>E</i>
As-mas	<i>Jena (Jemi)</i>	<i>Jemi(Jena)</i>	<i>Enk</i>	<i>Jenk (enk)</i>
As-tas	<i>Jeni (Ini)</i>	<i>Jeni (Jini)</i>	<i>Ek</i>	<i>Jek (ek)</i>
As-nti	<i>Jan</i>	<i>Janë</i>	<i>En</i>	<i>Jen (en)</i>

*Sqarim i shkurtimeve: S. K. – Spiro Konda; B.P. – Berzh Piranjani*

### 14. (Vr-In) - 14

Duke trajtuar fjalën “RANA” (Fq. 232 - 233), Spiro Konda shkruan:

“Në gjuhën shqipe kemi katër fjalë me këtë kuptim:

Shur

Kum

Ran dhe (rara)

Tin

Nga këto fjalë do analizojmë vetëm fjalën e parë “shur”, që është e barasvlershme me “zhur” (“gurë të vegjël bashkë me rërë, zhavorr” - sipas F.GJ. SH.).

Sipas F.GJ. SH. për fjalën “zhavorr” kemi këtë shpjegim: - rërë përzier me gurë të vegjël; zhur, zall.

Siç shihet fjala “**shur**” (zhur) e gjuhës Shqipe – mund të njësohet me fjalën “rërë” ose “shkëmb i thërmuar”.

Në Armenisht kemi - “đujn” (zhajr) – shkëmb. Gjithashtu, për fjalën shqipe “thërrime” në Armenisht kemi - “փշուր” (pshur) = thërrime, dhe փշուր (pëshrank) = thërrime. Po të kemi parasysh, që “zhuri” apo “rëra” nuk është gjë tjetër veçse një grumbull “thërmijash” nga gryerjet shkëmbore, mendoj që ja vlen të trajtojmë problemin e ngjashmërisë së fjalës Shqipe “shur” (zhur), apo “zhavorr” me fjalët Armene sipërpërmendura. Po i paraqes në tabelën e mëposhtme:

*Shënim B.P.:* Shqip – SHUR (ZHUR)

Shqip – ZHAVORR

Arm. – *đujn* (zhajrr) – shkëmb

Arm. – *փշուր* (pshur) = thërrime

Arm. – *փշուր* (pëshrank) = thërrime

## 15. (Vr-In) - 15

Duke trajtuar fjalën “De (Dhe, Dheu), Spiro Konda shkruan:

““De” është fjalë pellazgjike, që do të thotë “tokë” dhe që është fjala e sotme shqipe “dhe””. (Fq.369 - 370)

*Shënim B.P.:* Shqip – DHE (Dheu)

Arm. – *տեղ* (degh, deh) = vend; tokë; dhe, përdhe

## 16. (Vr-In) - 16

Malet Karpate janë një varg malesh me gjatësi rreth 1500 km., që i ngjan një “pengesë murale” të stërmadhe. Etimologjia e saj mund të shpjegohet me gjuhën Armene “kar-pat”, që fjalë për fjalë do të thotë “mur guri” ose “mur shkëmbor”, përkthim ky që përputhet me relievin e paraqitur në hartë. (V.Setian, përkth. Shqip., Fq. 57)

*Shënim B.P.:* Shqip – Karpāt

Arm. – *քարպատ* (karpāt) = mur guri

Për Sqarim:

Në Armenisht shkruhet – *քար*; lexohet - kar; në Shqip përkthehet - gur;

Në Armenisht shkruhet – *պատ*; lexohet – pat; në Shqip përkthehet - mur

Përfundimisht:

Në Armenisht shkruhet – *քարպատ*; lexohet – karpāt; në Shqip përkthehet – mur guri)

### 17. (Vr-In) - 17

*cena* (A), “çmim, vlerë, shpërblim”. Një rrënjë e vjetër Indoeuropiane me të cilën lidhet *kaena* (tek Avesta), *kaina* në gjuhën skithe, *poine* e greqishtes, *tzena* slave, *cenis*, “vlerësoj” e shqipes. (Fq. 124)

*Shënim B.P.:* Shqip – çmim

Arm. – *գին* (gin, kin) = çmim

### 18. (Vr-In) - 18

*Θun* është me të gjitha gjasat “shtëpia” sikurse do ta shohim më tej; krahaso: dhomë, në shqip (Fq. 178)

Fjala *θun*, “shtëpi”, e analizuar prej nesh na jep mundësinë t’u kthejmë Etruskëve një relike të së kaluarës së tyre, e cila u ishte marrë atyre për t’ia dhënë atë Keltëve. (Fq. 366)

*n* -ja Etruske është ngandonjëherë – *m* e Shqipes: *θun* i korrespondon fjalës *dhomë* të Shqipes, “shtëpi” (Fq. 537)

*Shënim B.P.:* Shqip – Shtëpi

Arm. – *unnlú* (tun, dun) = shtëpi

(*θ =th*)

## 19. (Vr-In) - 19

Dr. Parrot, në shkrimin e tij “Udhëtim në Ararat” përmend një lloj buke Armene të quajtur “bokon” (angl. - bockon). (Fq. 15)

*Shënim B.P.:* Shqip – bukë

Arm. – *huq* (hac) = bukë (haje ??)

## 20. (Vr-In) - 20

ETIMOLOGJIA E MANIT – MORESË (Fq. 222)

Edhe vetë emërtimi Mani, siç pohuan të parët Kanelidhi dhe Fukiri, ka prejardhje shqiptare. Vjen nga fjala e gjuhës shqipe “man” (apo mën), pra pema e manit. Do të përmend dhe variante të tjera që janë mbështetur deri më sot:

- 1 Sipas njërit version emërtimi i Manit erdhi nga fjala latine Manus që do të thotë dorë.
- 2 Sipas një tjetri erdhi nga italishtja Ammanaire, që do të thotë “merrem me velat, rrjetat e anijes”.

Varianti i prejardhjes shqiptare ka si mbështetje:

1. Faktin se me të vërtetë Mani dhe Moreja, ishin në vitet pas Bizantit, vendprodhimi i mëndafshit dhe kultivohej pema e manit.
2. Prania e arbëreshëve në Man gjatë emërtimit të tij, ashtu siç pamë.
3. Ekzistenca e një emri të tillë dhe në vende të tjera, të cilat nuk kanë asnjë lloj lidhje me dorën apo rrjetat e versione të tjera etimologjike (emri Mani ekzistonte dhe në vende të tjera të Greqisë thotë Kanelidhis, p.sh. në Grevenë).

4. Emërtimi i mëpasëm i Peleponezitet në More (vjen nga fjala greke “muria”, që do të thotë Man), tregon se emri i ri i Peleponezitet nuk është veçse përkthimi nga shqipja në greqisht i fjalës Man, Mën.

Kështu zgjidhet dhe problemi i emërtimit të mëpasëm të Peleponezitet, në More, d.m.th. nga Mani dhe Mistra mori emrin e tij e gjithë pjesa tjetër e gadishullit.

*Shënim B.P.:* Në gjuhën Armene kemi:

1. *մանանա* (manana) - man
2. *թուր* (tut) - man
3. *մոշ* (mosh) - manaferrë
4. *մորենի* (moreni) – manaferrë, mjedër

Mos vallë: *մանանա* (manana) – man dhe *մորենի* (moreni) – manaferrë, mjedër, të gjuhës Armene, kanë po atë të drejtë si edhe fjalët “man, mën” të gjuhës Shqipe, të merren në shqyrtim kur analizohet emërtimi “More” i Peloponezitet?

## 21. Kuriozitet B.P.:

Fjalë të ngjashme Shqip – Armenisht - Spanjisht

<i>Shqip</i>	<i>Armenisht</i>	<i>Spanjisht</i>
<b>çika</b> (vajzë e re, gocë)	<i>աղիկ</i> (ahçik, ahçig)	chica
<b>arkë</b> (arkë e madhe)	<i>արկ</i> (ark <sup>h</sup> , arg <sup>h</sup> )	arcon
<b>sandalja</b>	<i>սանալ</i> (sandal, santal)	la sandalia
<b>ora</b>	<i>օր</i> (or)	hora
<b>pallavra</b> (fjalë boshe, kot)	<i>բարր</i> (barrer, parrer)	palabra

## 22. Trajtimi i fjalëve që kanë lidhje me “muzgun, mugëtirën, errësimin, natën”

	në gjuhën Armene
<b>Erret</b> (errësohet)	<i>ւթնւել</i> (mëtn'e'l) = erret, errësohet
<b>Errësirë</b>	<i>ւթնւթյուն</i> (mëtuju'n) = errësirë
<b>Errësoj</b> (err, ngryso)	<i>ւթնեզնել</i> (mëtnecne'l) = errësoj, err
<b>Errët</b> (errët, ngrysur)	<i>երեկո</i> (jereko', jerego', ereko, erego) = mbrëmje, darkë, në të errur, në të ngrysur
<b>Errët</b> (errësirë)	<i>ւթին</i> (mëtin) = errët, errësirë
<b>Errët</b> (i ngrysur)	<i>մռայլ</i> (mrrajl) = i errët, i ngrysur
<b>Errët</b> (i,e)	<i>մուգ</i> (mug, muk) = i errët, zeshkan
<b>Mugët</b> (Mugësirë)	<i>մռայլ</i> (mrrajl) = i errët, i ngrysur
<b>Murrët</b> (i vrenjtur, i ngryset)	<i>մռայլ</i> (mrrajl) = i errët, i ngrysur
<b>Mvrojtur</b> (i vrenjtur)	<i>մեռնաշահ</i> (mëtnasha'h) = muzg, mugëtirë
<b>Mvrenjtur</b> (i vrenjtur)	<i>մռայլ</i> (mrrajl) = i errët, i ngrysur
<b>Natë</b> (errësirë)	<i>գիշեր</i> (gisher, kisher) = natë, darkë, mbrëmje
<b>Terr</b> (errësirë)	<i>մութ</i> (mut) = terr, errësirë

Kombinimet mëposhtëme paraqiten më domethënëse:

në gjuhën Armene

<b>Mugët, Mugësirë, Murrët, Mvrojtur</b>	<i>մութ</i> (mut) = terr, errësirë
<b>Mugët, Mugësirë, Murrët, Mvrenjtur</b>	<i>մռայլ</i> (mrrajl) = i errët, i ngrysur, i mvrenjtur
<b>Err, Errësirë, Terr</b>	<i>երեկո</i> (jereko', jerego', ereko, erego) = mbrëmje, darkë, në të errur, në të ngrysur
<b>Err, Errësirë, Terr</b>	<i>գիշեր</i> (gisher, kisher) = natë, darkë, mbrëmje

### 23. Trajtimi i fjalëve të gjuhës Armene që kanë lidhje me “dritën, ndriçimin, lindjen e dritës”.

	në gjuhën Armene
Diell	<i>արև</i> (arev)
Diell	<i>արեգակ</i> (aregak, arekag)
Lindja e Diellit	<i>արևելք</i> (arevelk)
Zjarr	<i>կրակ</i> (krak, grag)
Agon	<i>ակ</i> (ak, ag) = burim, fillim; gur i çmuar
Agon (agimi)	<i>ակն</i> (akn, agn) – sy; gur i çmuar
Burim (fillim)	<i>ակ</i> (ak, ag) = burim, fillim; gur i çmuar
Yjësi (yllësi, hyllësi, hyjësi)	<i>լույս</i> (lujs) = dritë
Yjësi (yllësi, hyllësi, hyjësi)	<i>լուսին</i> (lusin) = hënë

*Shënim B.P.:* Yll = symbol i shkëlqimit (F.GJ.SH.)

### 24. Veçori

\*շ (ç) – në Armenisht përdoret për të kthyer një fjalë në të kundërtën e vet; njëlloj siç përdoret – ç, s, zh – në shqip; p.sh vendos – çvendos, është – s’është, etj. (në armenisht: է (e) – është; չէ (çe) – s’është).

\*շէ (çe) dhe նշ (voç) – përdoren edhe me kuptimin mohues – “jo” të shqipes

VEPRAT NGA JANË NXJERRË - (VROJTIM – INTERPRETIMET)  
- E MËSIPËRME DHE AUTORËT E TYRE:

*Nermin Vlorë Falaski*: “Pellazgët, Ilirët, Etruskët, Shqiptarët”.  
(Shtëpia Botuese “Faik Konica”, Prishtinë, 1998; botuar për herë  
të parë: 1984, Itali)

*Spiro Konda*: “Shqiptarët dhe problemi pellazgjik”. (Botimi i parë:  
Tiranë 1964)

*Vahan Setian*: “Origjinat Armene të Baskëve”. (Përkthim shqip nga  
Berzh Piranjani, Tiranë, 2020)

*Zacharie Mayani*: “Etruskët fillojnë të flasin”. (Sh.B. “Fan Noli”,  
Tiranë, 2018; botuar për herë të parë 1973, Francë)

*Robert Ellis*: “Armenian origin of Etruscans”. Londër, 1861

*Aristidh P. Kola*: “Arvanitasit dhe prejardhja e grekëve”, (Shtëpia  
Botuese “55”. Tiranë, 2002)

NË VEND TË MBYLLJES

**PEMA E GJUHËVE  
INDO-EUROPIANE**

[Nxjerrë nga shkrime të ndryshme]



ACCADEMIA CULTURALE

# ILIRIA



ΣΚΟΔΡΙΝΩΝ

Ilirico:  
SKODRINON

Albanese:  
Shko Drini

Italiano:  
Scorre il Dr

Inglese:  
The Drin flo

## DALL'ETNOCENTRISMO AL PLURALISMO CULTURALE

NGA ETNOCENTRIZMI NË  
PLURALIZËM KULTUROR--

FROM ETHNOCENTRISM T  
CULTURAL PLURALISM

BARDI EDITORE

PROTOLINGUA e PELASGO-ILLIRO-ETRUSCO

Pag. 169

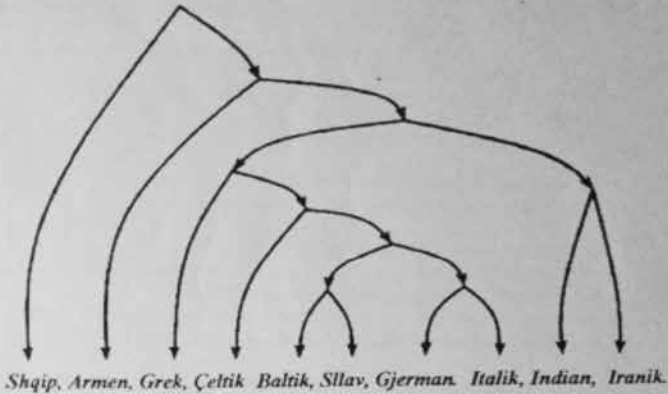
PROTOGJUHA dhe PELLAZGO-ILIRO-  
ETRUSKISHTJA

Fq. 177

PROTOLANGUAGE and PELASGO-ILLYRO-  
ETRUSCAN

Page 185

"Popoli, Geni e Lingue", grafika e prejardhjes së gjuhëve, ndërtuar prej dy nxanësve të Cavalli Sforçé-së: **Alberto Piazza dhe Eric Minch:**



Në botën tonë ka një horizont që nuk lejon shtyrjen e shikimit tonë përtej tij. Dhe, nuk ka dyshim se, persa i përket lashtësisë, horizonti ynë ndalet te **Pellazgët Yjnor**, "shpikës të alfabetit fonetik" popuj të Detit, të cilët i quajtën "Iliri" trojet e banuara nga njerzit e tyre të lirë.

E vërteta historike dhe veçanërisht ajo e gjuhësisë, dalin në dritë duke e ngjitur unazat e ndryshme të ngjarjeve, për formimin e një zinxhiri të gjatë, në përmasën e tij me të gjërë, me kujdes të madh e me përkushtim të veçantë, në mënyrë që kultura mos të bëhet peng i propogandës. Dhe, duke i mbetur besnik këtij parimi, ia vura themelet gjurmimeve të mia mbi Pellazgët, thjeshtësisht, duke i vendosur së bashku, njëri pas tjetrit, unazat e çmuara të të dhenave shkencore të shkruaritave të mirënjohur të lashtësisë, nga Homeri, Herodoti, Tuqiditi, Virgjili, Pausania, etj. deri tek ata studiues të lirë të ditëve tona.

Nëse duam t'a përballojmë me baza shkencore të vërteta dhe me pa anësi këtë studim, duhet të kemi kujdes që mos të bëhemi viktimë të **Horror Novi**-it. T'i analizojmë me urtësi dhe pa paragjykimë jehonat e lajmeve të çmuara, të ardhura nga lashtësia e hershme, kur emëri i vendeve nuk konsiderohej i huaj nga fiset sapo të ardhur, ashtu si edhe nuk njiheti nevoja e këmbimit të emrave, me paragjykim të posatshëm, për t'ia dhënë historisë përmasën e interesit politik ose vetiak të kohës.

Dihet fare mirë se, para ardhjes së Heleneve në trojet që sot njihen si "Greqi", ata vende quheshin "Pellazgji". Ja se si vërtetohet ky fakt nga autorët e lashtësisë.

**Homeri (Iliada-v.681-685):**

*"Aso kohë, ata që banonin në Argolidën Pellazgjike (...)quheshin Mirmidon, Helen dhe Akej".*

Homeri e quan "Pellazgjike" Argolidën dhe jo Akej.

**Herodoti (Historia, Libri VIII, kap.44):**

*"Në kohë kur Pellazgët banonin në trojet që sot quhen Hellad, athinasit ishin pellazgë, të fisit të Kranoit (...)por kur u helenizuan, e ndruan edhe emrin e tyre".*

**Tuqididi (libri I, kap.3)**

*"Përpara Helenit Deukalion, ky emër "Hellas" nuk gjindei fare: popullsira të tjera e veçanërisht populli Pellazgjuk ia dhanë vendit emërin e tyre".*

Pausania (Arkadia, libri VIII, 1,4,6)

*"Arkadët thojnë se Pellazgu ishte njeriu i parë që lindi në tokën e Arkadisë. Dhe, meqë Pellazgu u bë mbret, Vendi u quajt "Pellazgjë".*

Virgjili (Eneide, VIII, v.602-603)

*"Thuhet se banorët e parë të Italisë sonë ishin Pellazgët".*

Mos të harrojmë se ende gjenden në Itali vende që e rruanjné emrin e Pellazgve si p.sh. **Isole Pelasgie**, afër Siquilisë dhe në veri, afër Padovas. **Le Terme Pelasgie**. Pak km. përtej Firences, hasemi me vendin që mban emërin **Pelago** dhe afër Modena-s, gjindet qyteti **Pieve-Pelago**.

Pa dyshim, interesë të veçante gjuhësorë dhe historikë deshmohet nga emri që mbajnë: **Mali Liri**, **Qyteti Liri** dhe **Lumi Liri**, të cilët gjenden në Lacio të Italisë, nja 40 km. në jugë të Romës.

Për ta bërë sa më të qartë analizën tonë në këtë shkrim, duhet të kemi të pranishëm, gjithmonë, se **Pellazgët Yjnor** ishin ata që e shpikën alfabetin fonetik. Si dihet, më parë shpreheshin me "**hieroglifike ose me ideograma**". Prandaj, me bindje të plotë mund të themi se qytetërimi i vërtetë fillon me **Pellazgët Yjnor dhe të Lirë, të cilët e quajtën "ILIRI"** vendbanimin e tyre. Iliria shtrihej nga Egjeu deri në Danub.

Nuk ka dyshim se shkrimi është mjeti i vetëm për përhapjen e kulturës në skajet e ndryshme të botës, ashtu si, në fakt, ka ndodhur Pellazgët, duke qenë lundruar të lire dhe të afte, e përcollën gjuhën, alfabetin e kulturën e tyre kudo që vajten. Dhe, studimi i gjuhësise, na dëshmon se ata kan vajtur shumë më largë se sa e ka pranuar shkencën e ditëve tona!

Tashti, për vërtetimin e një shkence të përpiktë, duhet të rruhem, me çdo kusht, nga ai mentalitet i përhapur në ditë tona, me perkrahjen e kësaj shprehjeje të latinishtes "**Damnata quod non intelligit**". (e denojë, meqë nuk e kuptojë)! Pra, të perpiqemi dhe mos të denojmë me perbuzeje çka është zbuluar, me mundime të mëdhaja, vetëm pse nuk perputhet me tezat tona, ose në kundërshtim me interesat tona. Përsa i perket Italisë, kemi dëshmi nga shkencetarë të ndryshëm, të cilët e perkrahin tezën e prejardhjes **Pellazgo-Ilire** të italianëve. Ta vërtetojmë këtë tezë në formë shkencore:

**Diodor Siquilioni** na informon se dhjetë shekuj para K. përdorei alfabeti i Pellazgve dhe nënvizon se, të parët që e sollën alfabetin e tyre në Itali dhe në Evropë, duke bërë disa përshtatje, ishin vetë Pellazgët.

**Plini Plakë** e vërteton lajmin se Pellazgët ishin ata që e sollën në Itali' alfabetin fonetik.

**Seneca**, me anë të hartës gjeografike të tijë, dëshmon periudhën e arrdhjes së Etruskëve në Itali. Ai shprehet pikerisht në këtë mënyrë:

*"Etruskët numëronin me "saecula" historinë e tyre dhe mendonin se "saeculum" i parë fillonte në shekullin 1200-1100 para K.*

Në këtë përmbledhje të shkurter të studimit tonë, besoj se nuk është i rastit të zgjatemi më tej me autore të lashtësise. Të mësojmë pak edhe mendimin e disa studiuesve të dy shekujve të fundit, për të patur një pamje dëshmuese më të përpiktë, të historisë dhe gjuhësise sonë me interesë të jashtzakonshme:

**Francesco Ribezzo "Iscriptionum Messapicarum"** (1944), pranor concordancën të shumëta midis onomastikës Venete, Japixhe, Ilire dhe shqiptare.

**Alfredo Trombetti**, confermon se fise Ilire u përhapën në gjith Gadishullin Italik, nga Venediku, në Pulia e në Kalabri.

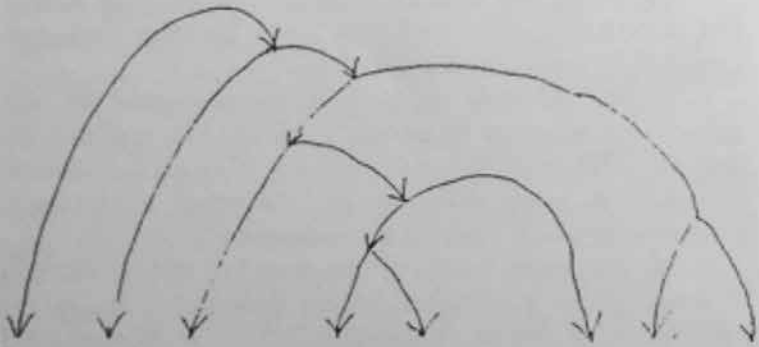
**Elia Lattes**, pohon se nuk ka arsye që mos të pranohet origjina Ilire e popujve Italik.

Nxjerrë nga Libri: "Pellazgët, Ilirët, Etruskët, Pellazgët"; Nermin Vlora

1) Vizatimi paraqitet me gjuhën "ALBANESE", si fillimi i të folmeve, nga ku kanë shpërthyer gjuhët e tjera. Unë do ta quaja Pellazgo-Ilirishte, meqë fjala "Albanese" nuk ekzistonte, por duket se në studimet e tyre ata u bazuan mbi emrat që përdoren sot: emra aktualë për shprehje teknologjike moderne:

2) Edhe fjala "ÇELTË" (gjyrë e çeltë) e ka kuptimin vetëm në gjuhën shqipe, ashtu si edhe "BALTA" (Baltike). Sa për emrat e tjerë, t'i mënjanojmë tash për tash, meqë nuk kam dokumentime të mjaftueshme për transformimin e tyre.

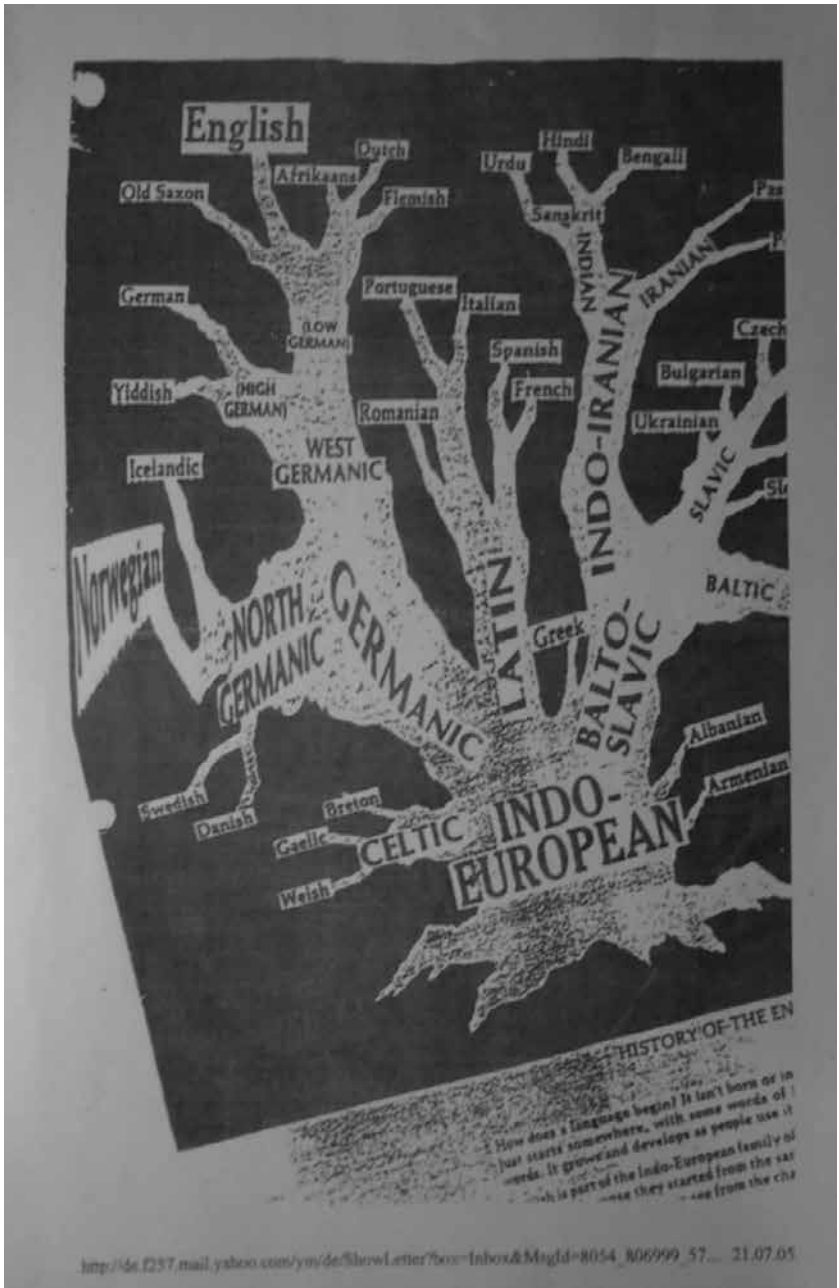
Në faqen 244 të veprës: "GENI, POPOLI E LINGUE" të autorit L.L. Cavalli-Sforza, mund të vështrohet ky vizatim interesat nga pikëpamja e prejardhjes së gjuhëve:



*Shqip Armen Grek Çeltik Baltik Sllav Gjerman Itali Indian Iranik*

Cavalli-Sforza shkruan se me 1863, linguisti gjerman AUGUST SCHLEICHER botoi një dru të gjuhëve indo-evropiane që u afrohet shumë atyre të sotmeve. Por në atë kohë, shkruan ai, mungonin metodat







# PEMA FAMILJARE E GJUHËVE I KA RRËNJËT NË ANATOLI (ANADOLL) - KËSHTU THONË BIOLOGËT

Artikull i marrë në Internet; botim i “The New York Times” nën titullin:  
Family Tree of Languages Has Roots in Anatolia, Biologists Say

August 23, 2012

By NICHOLAS WADE

Biologët, duke përdorur mjete të zhvilluara posaçërisht për të studjuar evolucionin e pemëve familjare të gjuhëve, thonë se ata kanë zgjidhur një problem, që shtrohet prej shumë kohësh përpara arkeologjisë: origjina e familjes së gjuhëve indo-europiane.

Kjo familje përfshin gjuhën Angleze si edhe shumicën e gjuhëve të tjera europiane, si gjuha Persiane, Indiane e të tjera. Pavarësisht nga rëndësia e gjuhëve, për kohë të gjatë specialistët nuk kanë rënë dakord për origjinën e tyre.

Gjuhëtarët besojnë se folësit e parë të gjuhës amtare, të njohur si proto-Indo-Europiane, ishin barinj të shetitës, që dinin të ngisnin edhe të ashtuquajturat “*Qerre Luftarake - Charriots*” (një lloj karroce e vogël me dy rrota dhe që tërhiqej nga dy kuaj, e cila përdorej për gara ose për qëllime luftarake). Afërsisht 4 000 vjet më parë, ata u

derdhën nga stepat, që ishin vendqendrimi i tyre fillestar (atdheu i tyre), mbi tokat përreth Detit të Zi dhe pushtuan Europën dhe Azinë. Një tjetër teori, që rivalizon me të, thotë se, përkundrazi, folësit e parë Indoeuropianë ishin fermerët paqësorë të Anatólisë (sot – Anadolli), tani Turqi, rreth 9,000 vjet më parë, të cilët e përhapën gjuhën e tyre me shatë (vegël pune, që përdoret në bujqësi për të prashitur tokën), dhe jo me shpatë.

Debutuesi i ri në këtë debat është një biolog evolucionist, Quentin Atkinson, i Universitetit të Oklandit (Auckland) në Zelandën e Re. Ai dhe kolegët e tij kanë marrë fjalorin ekzistues dhe shpërndarjen gjeografike të 103 gjuhëve të ndryshme Indo-Europiane dhe me rrugë kompjuterike i kanë vendosur ato mbrapsht në kohë dhe vend sipas origjinës më të mundshme që rezulton nga statistikat e deritanishme.

Rezultati, të cilin ata e shpallën në “Thursday’s issue of the journal Science”, është se “kemi gjetur mbështetje të fuqishme vendimtare për një origjinë Anatólike (nga Anadolli) në krahasim me atë të ardhur nga stepat”. Si koha ashtu edhe rrënja e pemës së gjuhëve Indo-Europiane “përputhet me një ekspansion agrikorik nga Anatólia duke filluar nga 8,000 deri në 9,500 vjet më parë”-raportojnë ata.

Por pavarësisht metodave të tyre të avancuara statistikore, studimi i tyre nuk mund t’i bindë të gjithë.

Studiuesit filluan me një grup të zgjedhur fjalësh, të cilat njihen të jenë rezistente ndaj ndryshimeve gjuhësore, siç janë përemrat, pjesët e trupit dhe lidhjet familjare, dhe i krahasuan ato me fjalët përkatëse të gjuhëve paraardhëse proto-Indo-Europiane stërgjyshore. Fjalët, që kanë një linjë të qartë të prejardhjes nga e njëjta fjalë stërgjyshore, njihen si “*të afërm*” (prej një burimi). Kështu fjala “mama, nënë” (Shqip), “mother” (Anglisht), “mutter” (Gjermanisht), “mat” (Rusisht), “madar” (Persisht), “matka” (Polonisht) dhe “mater” (Latinisht) janë të gjitha “*të afërm*”, që rrjedhin nga fjala proto-Indo-Europiane - “mehter”.

Pas kësaj, Dr. Atkinson dhe kolegët e tij, i vendosën nga një shenjë çdo grupi fjalësh në fjalorin që e kishin përcaktuar si “fjalor bazë për studim” për 103 gjuhët e përmendura më sipër. Në gjuhët ku fjala ishte “*i Afërm*”, studiuesit vendosën shenjën 1; në ato kur “*i afërmi*” ishte zëvendësuar me një fjalë që nuk kishte lidhje me të, u vendos shënja 0. Kështu, çdo gjuhë mund të përfaqësohej nga një varg 1(njëshash) dhe 0(zerosh), dhe studiuesit mund të llogarisin (hartojnë) kompjuterikisht pemën familjare më të mundshme për të qenë reale, e cila tregon marrëdhëniet midis këtyre 103 gjuhëve.

Më pas, kompjuteri u furnizua me të dhënat e njohura rreth datave kur fillojnë të shfaqen ndarjet gjuhësore. Për shembull, gjuha Rumune dhe ato të tjera me bazë Romane filluan të devijonin nga Latinishtja pas viteve 270 të erës sonë, kur trupat Romake u tërhoqën nga provincat Romake të Dakëve. Duke aplikuar këto të dhëna në disa prej degëve të kësaj peme, kompjuteri ishte në gjendje të vlerësonte të dhënat edhe për gjithë të tjerët.

Gjithashtu, kompjuterit ju dha informacion gjeografik rreth vendpozicionimit aktual të secilës gjuhë dhe ju kërkua që të hartonte rrugët më të mundshme për të qenë reale të shpërndarjes duke filluar nga një origjinë dhe duke pasur parasysh pemën familjare të mundshme të prejardhjes. Përlllogaritja fiksoi Anadollin si pikë origjine, sidomos një zonë në formën e një thoi të zgjatur në atë vend, që tani është Turqia jugore, si origjina më e besueshme – rajon ky, që ishte propozuar si origjina e familjes Indo-Europiane edhe nga arkeologu Kolin Renfrew, në vitin 1987, i cili besonte se këtu ishte burimi, nga i cili agrikultura u përhap në Europë.

Puna e Dr. Atkinson ka përmbledhur dhe ndërthurur një sasi të madhe informacioni nëpërmjet një metode kompjuterike, e cila ka rezultuar e suksesshme në studimet me natyrë evolucionare. Por rezultatet e tij nuk mund të lëkundin nga pozicioni i tyre mbështetësit e teorisë rivale, të cilët besojnë se gjuhët Indo-Europiane janë përhapur rreth 5.000 vjet më vonë nga barinjte (fiset

endacake që merreshin me blegtori) luftarakë, që pushtuan Europën dhe Indinë duke ardhur nga stepat e Detit të Zi.

Një element kyç në arritjen e këtij konkluzioni është fakti, se gjuha proto-Indo-Europiane kishte një fjalor për “*Qerre Luftarake*” (charriots – në Anglisht) dhe “*Qerre-karrocë*” (wagons – në Anglisht), që përfshinte fjalë, që përdorreshin për “*rrota*” (wheel – në Anglisht), “*bosht - aks*” (axle – në Anglisht), “*shufër* – për dy shufrat e karrocës brenda të cilave mbrehet kali (harness-pole – në Anglisht) dhe “për të shkuar ose për të ngarë një mjet” (to go or convey in a vehicle – në Anglisht) . Këto fjalë kanë pasardhës të shumtë në gjuhët bija Indo-Europiane. Kjo i bën gjuhëtarët historikë të argumentojnë, që vetë gjuha Indo-Europiane nuk mund të jetë fragmentuar në ato gjuhë bija përpara shpikjes së “*Qerres Luftarake*” dhe “*Qerres-karrocë*”, shembujt e njohur më të hershëm të së cilës datojnë në vitet 3500 para erës sonë. Kjo do të përjashtonte çdo lidhje midis asaj që quhet Indo-Europiane dhe përhapjes së bujqësisë nga Anatolia (Anadoli), e cila ka ndodhur shumë më herët.

“Unë e shoh faktin e “mjeteve me rrota” si një një element të fortë bindës mbi çdo teori evolucionare të pemës së gjuhëve”, thotë David Anthony, një arkeolog në Kolegjin Hartwick, që studion origjinën Indo-Europiane

Gjuhëtarët historikë shohin prova të tjera në atë që folësit e parë Indo-Europianë kishin fjalë për “kalin” dhe “bletën” dhe ju kishin huazuar (dhënë hua) shumë fjalë bazë gjuhës proto-Uralike, gjuhës amtare të finlandezëve dhe hungarezëve. Vendi më i mirë për të gjetur kuaj të egër dhe bletë dhe për të qenë pranë folësve të gjuhës proto- Uralike është zona e stepës mbi Detin e Zi dhe Detin Kaspik. Njerëzit e Kurganit, që pushtuan këtë zonë rreth viteve nga 5000 deri në 3000 para erës sonë, kanë qenë cilësuar prej kohësh si kandidatë për të marrë emrin e “folësve të parë të gjuhës Indo-Europiane.

Në një libër të kohëve të fundit, “Kali, Rrota dhe Gjuha”, Dr. Anthony përshkruan se si njerëzit e stepës zhvilluan një shoqëri të

lëvizshme dhe një sistem shoqëror, që u mundësoi atyre të largoheshin nga vendlindja duke u përhapur në disa drejtime, duke përhapur njëkohësisht edhe gjuhën e tyre në lindje, perëndim dhe në jug.

Dr. Anthony thotë se ai e kishte gjetur pemën e gjuhëve Indo-Europiane të hartuar nga Dr. Atkinson të papranueshme (të pambështetur) në disa detaje. Për shembull, gjuha “Tokariane”, është një grup gjuhësh Indo-Europiane, që flitet në Kinën veriperëndimore. Dr. Anthony thotë se është e vështirë të përfytyrohet se si gjuha “Tokariane” mund të ketë emigruar atje nga Turqia jugore, ndërkohë që ka një migrim të njohur nga rajoni i Kurganit në malet Altai, që ndodhen në lindje të Azisë Qendrore; pjestarët e këtij migrimi mendohet të jenë paraardhësit e folësve të gjuhës “Tokariane”, të cilët jetuan në zonën përgjatë Rrugës së Mëndafshit (Silk Road).

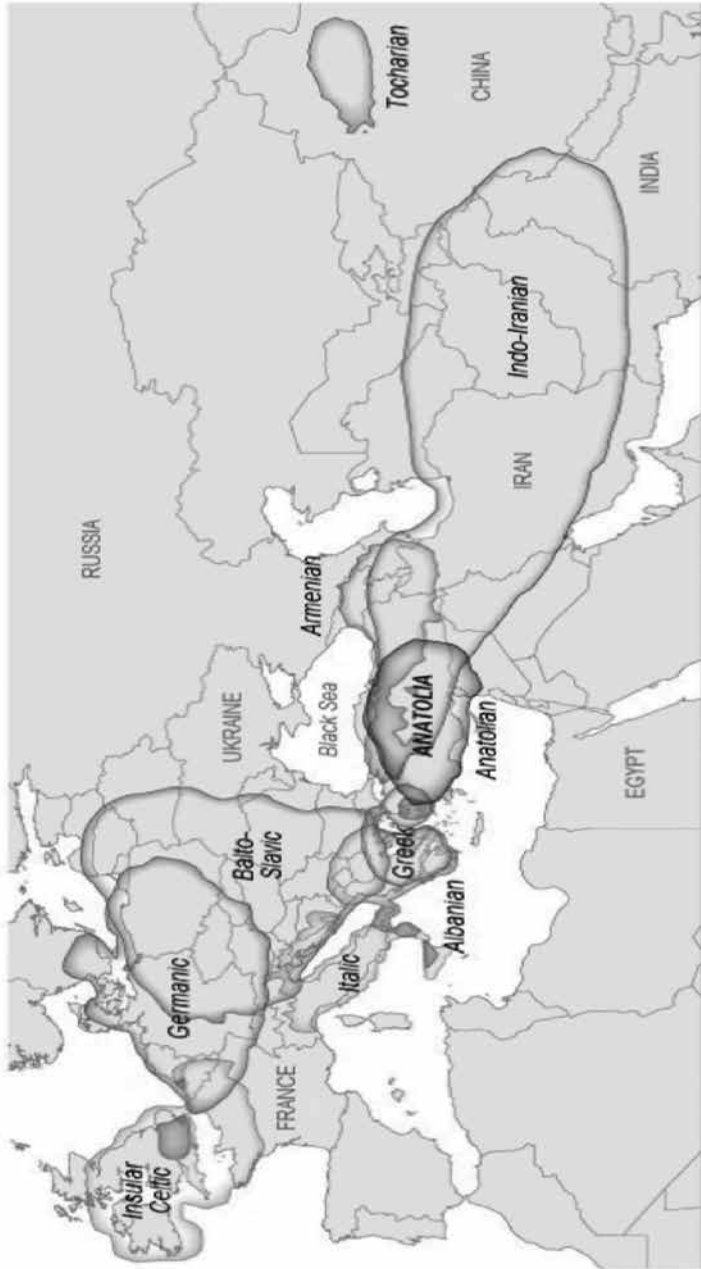
Dr. Atkinson tha se ky ishte një “argument në ajër” dhe se këto supozime duhet të gjykohen në mënyrë sasiore.

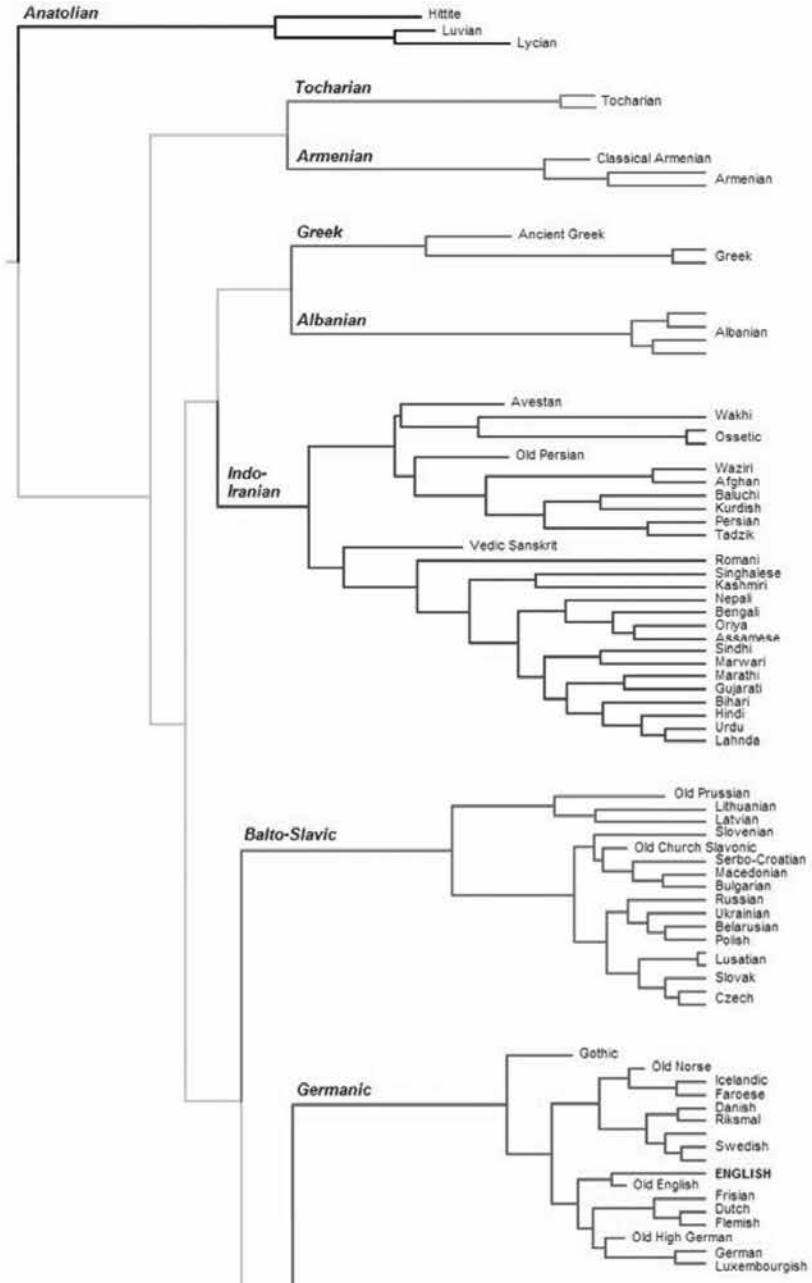
Dr. Anthony, duke vënë në dukje se as ai dhe as Dr. Atkinson nuk janë gjuhëtarë, thotë se “*të afërmit*” janë vetëm një element përbërës për rindërtimin e pemëve gjuhësore dhe se duhet të merren në konsideratë gjithashtu edhe ndryshimet gramatikore dhe zanore (tingujt). Dr. Anthony thotë se rindërtimi i Dr. Atkinsonit është “një karrike me një këmbë, kështu që, nuk është për t’u habitur, që pema, që ai ka krijuar, përmban grupime gjuhësore, të cilat nuk do të mund të mbijetonin, nëqoftëse ju do të përfshinit në këtë studim edhe ndryshimet morfologjike dhe zanore (tingujt)”.

Në kundërpërgjigjen e tij, Dr. Atkinson thotë se ai në të vërtetë e ndërtoi simulimin e tij kompjuterik në një pemë të bazuar në gramatikë, hartuar nga Don Ringe, një ekspert për çështjet Indo-Europiane në Universitetin e Pensilvanisë; rezultonte që origjina të ishte përsëri Anatolia (Anadulli), dhe jo stepat Pontike.

## Tracing the Origins of Indo-European Languages

A new study suggests that the sprawling Indo-European family of languages originated in Anatolia, or modern-day Turkey. [Related Article »](#)





## B

### LITERATURA E PËRDORUR

(Renditja sipas Mbiemrit të Autorit)

Butskhrikidze, Marika: “Studjuesja Gjeorgjiane: Ngjashmëri intriguese ndërmjet Shqipes dhe Armenishtes.” (Botuar në gazetën “Standart”, fq. 18, të datës “E Hënë, 09.12.2013”)

Dizdari, Tahir N. : Fjalor i orientalizmave në gjuhën shqipe, Mileniumi i Ri, Tiranë, 2005.

Ellis, Robert: «Armenian origin of Etruscans». 1861 (botuar për herë të parë: 1861)

Instituti i Shkencave: Fjalor i Gjuhës Shqipe, Tiranë, 1954

Piranjani, Berzh: Fjalor Armenisht – Shqip, (rreth 13 000 fjalë), albPaper, Tiranë, 2015

Piranjani, Berzh: Fjalor Shqip - Armenisht, (rreth 11 000 fjalë), albPaper, Tiranë, 2016

Piranjani, Berzh: Gramatika e Gjuhës Armene (Perëndimore dhe Lindore), albPaper, Tiranë, 2017

Piranjani, Berzh: INDO-EUROPA ; Shqiptarët dhe Armenët; Shqipja dhe Armenishtja, albPaper, Tiranë, 2021

*Shënim Informativ B.P.:*

Krahas materialeve sipërpërmendur janë konsultuar edhe një sërë fjalorësh të tjerë të gjuhës Armene (dialekti Perëndimor dhe Lindor) me qëllim saktësimin e kuptimit të fjalëve të gjuhës Armene gjatë ballafaqimit me fjalët e gjuhës Shqipe në kapitullin ku bëhet fjalë për to.

Listimi i mëposhtëm i shërben qëndrimit korrekt ndaj sa më sipër është thënë.

*Հայերեն - Իտալերեն Բառարան; Կարինե Մկրտչյան, Երեվան, հեղինակային հրատարակչություն, 2010. (16 500 բառ եւ բառակապակցություն)*

Dizionario Armeno – Italiano; Karine Mkrtchyan, Yerevan, Edizione d’Autore, 2010. (16 500 parole e combinazioni delle paroli )

*Բառարան Հայերեն – Իտալերեն; Հ. ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ ՕՀԱՆԵԱՆ, Վենետիկ – Ս. Ղազար 1996*

Dizionario Armeno – Italiano; P.Vahan Ohanian, Venezia – S. Lazzaro, 1966

*Իտալերեն - Հայերեն Համառոտ Բառարան; Երեվանի Համալսարանի Հրատարակչություն, Երեվան 2001 (մոտ 12 000 բառ)*

Dizionario Breve Italiano - Armeno; Edizione dell’ Universita di Erevan, Erevan 2001 (circa 12 000 voci)

*Անգլերեն - Հայերեն / Հայերեն – Անգլերեն Բառարան; կազմողներ: Սոնա Սեֆերյան, Լյուդմիլա Հովհաննիսյան, Աննա Խաչատրյան, Տաթևվիկ Քալաեջյան, Գայանե Գրիգորյան; Արեգ, Երեվան 2009 (շորջ 40 000 բառ եւ արտահայտություն)*

English – Armenian / Armenian – English Dictionary; compiled by: Sona Seferian, Ludmila Hovhannisian, Anna Khachatrian,

Tatevik Kalaejian, Gayane Grigorian; Areg, Yerevan 2009 (over 40 000 entries)

*Հայերեն – Անգլերեն Արդի Բառարան; Աշխատասիրեցին: Վեր Տիգրան Խնդրունի եւ Մարտիրոս Գուշագճեան; Հրատարակչատուն Կ. Տոնիկեան եւ Որդիք, Պեյրուք 1970, Երեվան 1992*

Armenian – English Modern Dictionary; by Rev. Dicran Khantrouni & Mardiros Koushadjian; G. Doniguan & Sons Publishing House, Beirut 1970, Yerevan 1992

Armenian – English / English – Armenian; Diana Aroutunian and Susanna Aroutunian; Hippocrene Books, New York

*Բուսերեն Հայերեն / Հայերեն Բուսերեն Բառարան; Լուսիկ Մաքսության, Մարիամ Կիրակոսյան, Սամվել Գասպարյան; Արեգ, Երեվան 2007 (շորջ 22 000 բառ)*

*Հայ-Բուսերեն Բառարան; Երկրորդ լրացրած հրատարակություն; կազմեցին եւ խմբագրեցին: պրոֆ. Ա.Ս. Կարիբյան, պրոֆ. Ե. Գ. Տեր Մինասյան, Մ. Ա. Գեվորգյան; Հայաստանի Պետական Հրատարակչություն, Երեվան 1960 (շորջ 40 000 բառ)*

Fjalor Rusisht – Shqip; Instituti i Shkencave i R.P. të Shqipërisë; Shtëpia botonjëse Shtetërore e Fjalorëve të Huaj dhe Nacionalë, Moskë – 1954 (rreth 25 000 fjalë)

Русско - Албанский Словарь; Институт Наук Республики Албании Государственное Издательство Иностранних и Национальных Словарей Москва – 1954 (25 000 слов)



CIP Katalogimi në botim BK Tiranë

Piranjani, Berzh

Fjalor pellazgjik : shqipja dhe armenishtja motra  
apo kushërira?! : përmbledhje fjalësh të ngjashme  
/ Berzh Piranjani. – Tiranë : M & B, 2022

160 f. ; 14 x 21 cm.

ISBN 978-9928-353-65-8

1.Gjuha armene 2.Gjuha shqipe 3.Historia  
4.Fjalorë 5.Gjuhësi krahasuese

81 '374.8 -022.215 =18 =19

811.18 -112





Çmimi: 550 Lekë